

**GÖÇMEN EDEBİYATI VE SADIK YEMNİ'NİN
ALSANCAK BÖREKÇİSİ, AMSTERDAM'IN
GÜLÜ VE MUHABBET EVİ ROMANLARINDA
GÖÇ OLGUSU**

Zeynep ÇAKIR

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Murat KACIROĞLU
Erzurum - 2021
Her hakkı saklıdır**

T.C.
ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**GÖÇMEN EDEBİYATI VE SADIK YEMNİ'NİN ALSANCAK BÖREKÇİSİ,
AMSTERDAM'IN GÜLÜ VE MUHABBET EVİ ROMANLARINDA GÖÇ
OLGUSU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep ÇAKIR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

ERZURUM-2021

ONAY

Zeynep ÇAKIR tarafından hazırlanan **Göçmen Edebiyatı ve Sadık YEMNİ'nin Alsancak Börekçisi, Amsterdam'ın Gülü ve Muhabbet Evi Romanlarında Göç Olgusu** adlı bu çalışma 25.01.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU
Atatürk Üniversitesi

Danışman Prof. Dr. Murat KACIROĞLU
Erzurum Teknik Üniversitesi

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Caner SOLAK
Erzurum Teknik Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 25.01.2021

Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu ve tezimin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

25/01/2021

Zeynep ÇAKIR

- Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.
- Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
ÖN SÖZ	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SADIK YEMNİ'NİN ROMANLARINDA YAPI

1.1. ALSANCAK BÖREKÇİSİ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR	22
1.1.1. Olay	22
1.1.2. Kişi	22
1.1.2.1. Başkahraman	23
1.1.2.2. Birinci Kuşağın Temsilci Tipleri	25
1.1.2.3. Mafya Babası - Kabadayı - Kumarbaz Tipler	27
1.1.2.4. Evli Tipler	30
1.1.2.5. Entelektüel Tipler	30
1.1.2.6. Mizahi Tipler	31
1.1.2.7. Kadın Tipler ve Fon Karakterler	32
1.1.3. Mekân	37
1.1.4. Zaman	40
1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	41
1.1.6. Anlatım Teknikleri	42
1.1.7. Dil ve Üslup	43
1.2. AMSTERDAM'IN GÜLÜ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR.....	45
1.2.1. Olay	45
1.2.2. Kişi	45
1.2.3. Mekân	49
1.2.4. Zaman	51
1.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	51
1.2.6. Anlatım Teknikleri	52
1.2.7. Dil ve Üslup	53
1.3. MUHABBET EVİ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR	54
1.3.1. Olay	54

1.3.2. Kişi	55
1.3.3. Mekân.....	61
1.3.4. Zaman.....	62
1.3.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	62
1.3.6. Anlatım Teknikleri	63
1.3.7. Dil ve Üslup	65

İKİNCİ BÖLÜM

SADIK YEMNİ’NİN ROMANLARINDA TEMA

2.1. ALSANCAK BÖREKÇİSİ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU	66
2.1.1. Yaşam Koşulları ve Sosyal Hayat.....	66
2.1.2. Oturum Sorunu – Deport – Evlilik.....	69
2.1.3. Avrupa Rüyası.....	71
2.1.4. Konsolosluk Yolculuğu.....	72
2.1.5. Cenaze Merasimi – Mezarlık Sorunu.....	73
2.1.6. Uyuşturucu	75
2.1.7. Gurbetin Kişilerde Oluşturduğu Fiziksel Tahrip.....	77
2.1.8. Karşılaşılan Sağlık Sorunları.....	78
2.1.9. Geriye Dönüşte Yaşananlar.....	79
2.1.10. Memleketle İletişim – Haberleşme	79
2.1.11. Bölünmüş Aileler	80
2.1.12. Ahlaki Yozlaşma	82
2.1.13. Eğitim.....	83
2.1.14. Memlekette Yaşanan Siyasi Olayların Göçmenlere Yansıması.....	84
2.1.15. Hollanda’daki Siyasi Olayların Göçmenlere Yansıması.....	85
2.1.16. Hollanda’da Göçmenlerin Çalıştıkları İşler	87
2.1.17. Hukuk Sistemi	88
2.2. AMSTERDAM’IN GÜLÜ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU	90
2.2.1. Yabancı Basının Türklere Karşı Tavrı	90
2.2.2. İki Kültür Arasında Tek Kimlik - Kültür Çatışması	91
2.2.3. Memleketten Haber Var!.....	92
2.2.4. Deport.....	93
2.2.5. Kimlik Sorunu	93
2.3. MUHABBET EVİ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU	94

2.3.1. NEP Efeki ve Milli Yüz	94
2.3.2. Çift Kalpli İnsanlar	97
2.3.3. Uyum Sorunu	98
2.3.4. Dil Sorunu	99
2.3.5. Evlilik Sorunu	100
2.3.6. İş Bulma	101
2.3.7. Can Boruları Vefa Bocu.....	101
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	107
ÖZ GEÇMİŞ	109

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖÇMEN EDEBİYATI VE SADIK YEMNİ'NİN ALSANCAK BÖREKÇİSİ, AMSTERDAM'IN GÜLÜ VE MUHABBET EVİ ROMANLARINDA GÖÇ OLGUSU

Zeynep ÇAKIR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

2021, 109 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU (Danışman)

Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Caner SOLAK (Üye)

Bu çalışma, göç olgusunun Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarına nasıl yansıdığını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde göç kavramı açıklanarak göçmen edebiyatı ve göçmen yazarlar hakkında bilgi verilmiştir. Göçmen edebiyatı içerisinde yer alan Sadık Yemni'nin hayatı ve eserleri hakkında açıklama yapıldıktan sonra göç olgusunun Sadık Yemni'nin üç romanına yansımalarının genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Birinci bölümde *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları yapısal yönden incelenmiştir. Olay, kişi, mekân, zaman, anlatıcı ve bakış açısı, anlatım teknikleri, dil ve üslup terimleri açıklandıktan sonra romanlardan hareketle bu terimlere uygun örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları tematik yönden ele alınmıştır. Göç olgusunun Sadık Yemni'nin üç romanına yansımalarının ele alındığı bu bölüm farklı başlıklar altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Edebiyatı, Sadık Yemni, Alsancak Börekçisi, Amsterdam'ın Gülü, Muhabbet Evi.

ABSTRACT

POST GRADUATE THESIS

IMMIGRANT LITERATURE AND THE IMMIGRATION PHENOMENON IN SADIK YEMNI'S ALSANCAK BÖREKÇİSİ, AMSTERDAM'IN GÜLÜ AND MUHABBET EVİ

Zeynep ÇAKIR

Advisor: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

2021, 109 page

Jury: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU (Advisor)

Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Member)

Dr. Öğr. Üyesi Caner SOLAK (Member)

This study, was carried out with the aim of revealing how the phenomenon of migration is reflected in the novels of Sadık Yemni's *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam Gülü* and *Muhabbet Evi*. Our study consists of an introduction and two parts.

In the introduction part, the concept of migration is explained and information is given about immigrant literature and immigrant writers. After making a statement about the life of Sadık Yemni and his works, which is included in the Immigrant Literature, a general evaluation of the reflection of the phenomenon of immigration on Sadık Yemni's three novels was made.

In the first part, the novels of *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam Gülü* and *Muhabbet Evi* are analyzed from a structural perspective. After explaining the terms event, person, place, time, narrator and point of view, expression techniques, language and style techniques, examples which are suitable for these terms are given based on novels.

In the second part, the novels of *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam Gülü* and *Muhabbet Evi* are discussed in a thematic perspective. This section, which deals with the reflection of the phenomenon of immigration on Sadık Yemni's three novels, has been examined under different titles.

Key words: Immigrant Literature, Sadık Yemni, *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü*, *Muhabbet Evi*.

KISALTMALAR LİSTESİ

- vb.** : ve benzeri
Dr. : Doktor
LIB : Landelijke Integratie Bureau
NEP : nefret, endişe, paranoya
UETD : Avrupa Türk Demokratlar Birliği
AKO : Hollanda Edebiyat Ödülü
IDOL : Isaac, Dres, Ossetta, Linda
HIV : Hyper Integratie door Vakmensen
TDK : Türk Dil Kurumu

ÖN SÖZ

Sadık Yemni, günümüzün yaşayan önemli yazarlarından. Göçmen bir aileden gelen yazar eserleriyle birçok kişinin dikkatini çekmiştir. Göçmen edebiyatı denildiği zaman akla gelen önemli isimlerdendir. Otuz yedi yıllık gurbet hayatının birikimlerini eserlerine yansıtmıştır. İlk eserlerinde göçmenlerin hayatına, yaşadıklarına korkusuz bir şekilde yer vermiş olan yazar bu eserleri ile göçmen edebiyatına katkıda bulunmuştur.

Çalışmamızda göç kavramı açıklanarak göçmen edebiyatı ve göçmen yazarlar hakkında bilgi verildikten sonra Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları yapısal yönden incelenmiş ardından göç olgusunun bu üç romana yansımaları değerlendirilmiştir. Böyle bir çalışma yapmamızın nedeni Sadık Yemni'nin eserlerinde göçmenlik olgusunun henüz işlenmemiş olmasıdır.

Bu çalışma bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümü üç başlık altında incelenmiştir. Göç ve göçmen edebiyatı adını verdiğimiz birinci başlıkta göç kavramı açıklandıktan sonra Türkiye'den yurt dışına özellikle Almanya'ya yapılan göçlerin nedenleri ve sonuçları ortaya konulmuştur. Zamanla gelişen teknolojinin ve değişen siyasi olayların göçmenler üzerindeki etkileri vurgulanmış bu konuda Türkiye Cumhuriyeti'nin atmış olduğu adımlara da yer verilmiştir. Göçmen edebiyatının doğuşu, isimlendirilmesi, bu edebiyatta işlenen konular ve göçmen yazarlar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci başlıkta Sadık Yemni'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü başlıkta ise göç olgusunun *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarına yansımaları kısaca değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları olay, kişi, mekân, zaman, anlatıcı ve bakış açısı, anlatım teknikleri, dil ve üslup yönünden incelenmiş, uygun örnekler romanlardan hareketle verilmiştir.

İkinci bölümde göç olgusunun *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarına yansımaları tematik yönden ele alınmıştır. Göç olgusu *Alsancak Börekçisi* romanında on yedi başlık, *Amsterdam'ın Gülü* romanında beş başlık ve *Muhabbet Evi* romanında yedi başlık altında toplanarak incelenmiştir.

Bu çalışmamız, göç olgusunun Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarına yansımalarını ortaya koymaya yöneliktir. Bu amaç

doğrultusunda göç ve göçmen edebiyatı hakkında araştırmalar yapılarak üç eserdeki göç olgusu detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Yüksek Lisans tezimin hazırlanması esnasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Murat KACIROĞLU'na saygılarımla teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kız kardeşlerim Funda ÇAKIR ve Yeliz HARARLI'ya teşekkür ederim.

Zeynep ÇAKIR

Erzurum-2021

GİRİŞ

GÖÇ VE GÖÇMEN EDEBİYATI

Göç olgusu insanlık tarihinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok tanıma sahip olan göçü en genel haliyle “ekonomik, siyasi, toplumsal sebeplerle toplulukların veya fertlerin bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme, taşınma eylemi” olarak tanımlayabiliriz.¹ Kişilerin belli sebepler yüzünden bir yerden başka bir yere zorunlu ya da isteğe bağlı olarak yer değiştirmesi sebebiyle hayatlarında farklılıklar olmuştur. Bu farklılıkları kabullenmek ya da bu farklılıklara direnç göstermek onların uyum sınavının sonuçlarını ortaya koymuştur. Göç ve göçün getirdiği sonuçlar farklı alanlarda incelenmesi gereken geniş konulardır. Yüzyıllar öncesinden günümüze kadar gelen bu konular bundan sonraki dönemlerde de varlığını sürdürecektir.

Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren göçle içi içe olmuşlardır. Savaşlar, boylar arası mücadeleler, salgın hastalıklar, kıtlık, kuraklık, otlak yetersizliği, yeni yerler keşfetme arzusu ve ekonomik nedenler Türkleri göçe yönlendirmiştir. Bu sebeplerden dolayı Türkler Orta Asya’dan dünyanın çeşitli yerlerine göç ederek gitmişlerdir. Gittikleri yerlere kendi kültürlerini götürmekle beraber oraların kültüründen de etkilenmişlerdir. Böylece farklı milletlerle ortak bir kültür paydasında buluşmuşlardır. Ortak kültür oluşturmanın yanında zamanla kendi kültürlerinden uzaklaştıkları da olmuştur. Özellikle Çinlilerle olan ilişkileri buna örnektir.

İnsan sayısının az olduğu ve teknolojinin çok gelişmediği dönemlerde göç ve göçün sebeplerini ortaya koymak daha kolayken gelişen ve hızlı bir şekilde değişen günümüz dünyasında bu kavramları sebep ve sonuçlarıyla tam anlamıyla açıklamak insanları zorlamaktadır.

Göç bir değişim sürecidir. Bu değişimi etkileyen bireysel, toplumsal, siyasal gibi sebepler her zaman önemli olmuştur. Kişi gittiği yere ne kadar uyum sağlamalı? Kendinden ne kadar ödün vermeli ve gittiği yerin yaşam şartlarının ne kadarını almalı? Bu ve benzeri soruların cevabı zor olsa da süreç içerisinde birçok bilim insanı göç eden bireylerden hareketle bu sorulara cevap aramıştır. Yapılan çalışmalara bireysel olarak verilen bu soruların cevabı toplumsal yapıya işaret etmiş ve o toplumun yapısını ortaya koymuştur.

¹ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2009, 769.

Kişi ait olduğu toplumla varlık gösterir. Onu temsil eder. Nereye giderse gitsin gittiği her yerde o topluluğu arkasında hisseder. O topluluk kişi için yaşanmışlıktır, birikimdir, ailedir.

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle hem maliyet hem de zamandan tasarruf etmek isteyen göçmenlere geçiş güzergâhı görevi görmüştür. Özellikle Orta Doğu'dan yapılan göçler bunu kanıtlar niteliktedir.² Göç yolları üzerinde bulunan Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. Avrupa ülkelerinin ekonomik şartlarının Türkiye'den daha iyi olması ülkemizi zamanla göç veren ülke konumuna düşürmüştür. Ülkemizden yurt dışına yapılan göçlerin sebepleri çok çeşitli olmasına karşın ekonomik nedenler bunların başında gelir. Bu noktada akla gelecek ilk göç hareketi de Almanya'ya yapılan göçlerdir. "Bu göçlerin başlangıcını 1957 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Almanya Cumhurbaşkanı Prof. Theoder Heuss'nin on iki genci stajyer olarak Almanya'ya davet etmesi olayı oluşturur."³ On iki kişiden oluşan bu stajyer grubu gittikleri yerde işverenlerin memnuniyetinden dolayı orada kalmışlardır. Bu sayı sonraki dönemlerde yüz ve yüz elli diye katlanacaktır. Almanya'ya göçün ilk adımını oluşturan bu göçler daha sonraki zamanlarda artarak devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir şekilde gelişen Avrupa ülkelerinin içinde Almanya da vardır. Almanya sanayisindeki hızlı gelişme sonucu oluşan işçi açığını kapatmak için sekiz Akdeniz ülkesiyle 1955-68 yılları arasında işçi alımı antlaşması yapmıştır. Almanya 30 Ekim 1961'de imzalanan Ankara Sözleşmesiyle Türkiye'den işçi alımına gitmiştir. *Konuk işçi (Gastarbeiter)* olarak adlandırılan bu işçiler belli bir zaman dilimi için Almanya'da bulunacaklardır. İki yıl olarak düşünülen bu süre sonrasında bu işçiler memleketlerine gönderilecek yerlerine yenileri istenecektir. Böylece Almanya işçilerin ülkelerinde kalıcı olmalarını engelleyecektir. Ancak işverenlerin işçilerin çalışmalarından memnun olmaları ve iki yıl içinde işi iyi öğrenmelerinden dolayı işçilerin geri gönderilmesine sıcak bakmamışlardır. Nitekim yeni işçi alımı onların eğitilmesi ve uyum süreçlerinin halledilmesi devlet için de son derece kârlı bir iştir. Bu yüzden Almanya işçileri geri göndermemiş her yıl yeni işçi alımına gitmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin o dönem Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

1966'da Kissinger Türkiye'ye geldi, Başbakan olarak. Ben kendisini ağırladım. Kendisiyle şu konuşmamız oldu: Dedim ki, siz iş gücüne ihtiyaç

² Kübra Dağdeviren, Orta Doğu Kaynaklı Göç Hareketleri ve Türkiye'ye Etkileri (1979-2015): Kavramsal ve Olgusal Bir Analiz, *Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri*, 1, (Aralık 2016), 49.

³ Kenan Mortan ve Monelle Sarfati, *Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Göçünün 50. Yılı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, 3.

duyuyorsunuz. Eğer senede bizden yüz bin kişi alırsanız siz de bizim ekonomimize yardımcı olmuş olursunuz. Dedikleri gibi her sene bizden yüz bin işçi aldılar. Böylece evvela Almanya'daki Türkiye, sonra da Avrupa'daki Türkiye yavaş yavaş teşekkül etmeye başladı.⁴

Bunun sonucu olarak Türkiye ekonomisi kalkınacak ve okul gibi gördükleri Almanya'dan dönen işçiler bilinçli bir şekilde kendi işlerini kuracaklardır. Ülke ekonomisine getirdikleri dövizle ülkenin döviz açığını kapatacaklardır. Avrupa'da işçi açığının kapatılması için Avrupa'ya getirilen konuk işçilerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. 1964'te yabancı işçi sayısı bir milyonu, 1974'te ise dört milyonu bulmuştur. Almanya gelen işçileri konuk işçi olarak nitelendirse de işçiler refah düzeyinin iyi olması ve kazanç sağlamalarından dolayı memleketlerine geri dönmemişlerdir. Bu durum Almanya kültürünün değişmesinin kapılarını açmıştır. Çünkü gelenler kendi kültür birikimiyle gelmiştir. Bu durumu İsviçreli yazar Max Frisch şöyle anlatmıştır. "İş gücü istemişlerdi, ama insanlar geldi. Gelenler ülkedeki refahı bozmuyorlardı, tersine refahın sürdürülebilmesi için gerekiydiler. Ama buradaydılar işte."⁵ Avrupa'nın işçi gücü isterken fark edemediği bir gerçek vardır o da gelen kişilerin insan olmasıdır. Konuk işçiler beraberlerinde kendi kültürlerini de getirmişlerdir. Böylece zamanla kendi kültürleri ile karşı kültür etkileşime girecek ve ortaya çok kültürlülük kavramı çıkacaktır.

Türkiye'den Avrupa'ya ve özellikle Almanya'ya giden işçiler daha çok şehir hayatı görmemiş Anadolu'nun kırsal kesimlerinden gelen kişilerdir. Bu durum işçilerde gittikleri yerlerde kültür şoku yaşamalarına neden olacaktır. Hristiyan kültürün hâkim olduğu Avrupa'ya Müslüman kültürüyle giden işçiler sonraki dönemlerde sıkıntı yaşayacaklardır. Kendi kültürlerini, dinlerini yaşamak isteyen işçiler dünyada yaşanan siyasi olaylar yüzünden dışlanacak ve Avrupa'da istenmeyen yabancılar olarak tepkilere maruz kalacaklardır. 11 Eylül olayları bu tepkilerin zirveye taşınmasına neden olacaktır. Bu olay yıllardır yan yana yaşayan insanların birbirlerine olan bakış açılarını değiştirecektir. Zamanla Avrupa Hristiyan'dır Hristiyan kalacak felsefesiyle hareket edenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoğalacaktır. Böylece Türkler ve Müslümanlar Avrupa'da istenmeyen millet olacaktır. Hollanda'da ve Almanya'da Türklere karşı olumsuz muameleler artacak göçmenler bu sorunlarla baş başa kalacaklardır. Türkler her ne kadar Avrupa'da olumsuz muamelelerle karşılaşsalar da Avrupa rüyalarından vazgeçmeyecek ve

⁴ Mortan ve Sarfati, **Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Göçünün 50. Yılı**, 9.

⁵ Mahmut Karakuş ve Nilüfer Kuruyazıcı, **Gurbeti Vatan Edenler**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 3.

Avrupa'ya gitme yollarını her zaman zorlayacaklardır. Bunu başaran göçmenler Avrupa'da kalmanın farklı metotlarını kullanmışlardır. Hemşeri bağları, evlilik, yasal olmayan giriş, aile birleşmeleri, ilk göçmenlerin isimleri Alman işverenlere vermesi, resmi yollar bunlardan bazılarıdır.⁶

Avrupa'da 1965 yılında yabancılar için ilk yasal düzenleme yapılmıştır. 1973 yılına geldiği zaman değişen ekonomik şartlar yüzünden işçi alımları resmen durdurulmuştur. Yine aynı tarihte göçmen ailelerin birleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece parçalanmış aileler bir araya gelmiştir. Bu da Avrupa'daki göçmen nüfusun hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. İşçi alımlarının durdurulması Avrupa'ya giden kaçak işçilerin sayısını arttırmıştır. Almanya bunun önüne geçebilmek için 1975'te kaçak işçi çalıştıran işverenlere beş yıl hapis cezası verileceğinin yolunu açmıştır.

1980 döneminde Türkiye'de yaşanan askeri müdahale sonucunda Türkiye'den Almanya'ya ve Avrupa'nın çeşitli yerlerine binlerce sığınmacı gitmiştir. Bu kişilerin arasında sanatçılar da vardır. Sanatçılar zamanla gördüklerini ve yaşadıklarını eserlerine yansıtmışlardır. Böylece o dönemdeki göçmenlerin yaşantıları ve göçmenlere yapılan muameleler artık şarkılara türkülere konu olmaya başlamıştır.

Göçmenler Almanya'ya gittikleri zaman omuzlarına aldıkları ümitlerinin yanına melodilerini de almışlardır. Türk müziği Almanya'ya ilk kez bu dönemde bavullarına koydukları sazlarla gitmiştir. (...) Almanya'ya 1980'lerde göç eden Cem Karaca Türklere karşı zamanla değişen Alman bakışını şu şekilde dile getirmiştir:

Davulla zurnayla yola çıkmış
Bandoyla karşılanmışık
İş gücümüzü sattığımız
Ter olup çarklara aktığımız
Servete servet kattığımız
Gurbet el şimdi bize dön geri diyor⁷

1 Kasım 1983 yılına geldiği zaman Almanya göçmen sayısını azaltmak amacıyla Yabancı Dönüşünü Özendirme Kanunu çıkarır. 10.500 Mark ve ayrıca reşit olmayan her çocuk için de 1.500 mark maddi tazminat ödemeyi kabul eden Almanya'nın bu kanununa

⁶ Haluk Yücel, Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Müzik Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma: Krefeld Örneği, *Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri*, 1, (Aralık 2016), 73.

⁷ Haluk Yücel, Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Müzik Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma, 74-75.

310 bin kişi Türkiye'ye kesin dönüş yaparak cevap verir. Almanya'da yaşamaya karar veren yabancılara 1989 yılında işyeri açma izni, 2000 yılında göç yasasının değişmesiyle Alman vatandaşlığı hakkı verilmiştir. 2008 yılında Vatandaşlık Sadakat Testi uygulaması başlatılmıştır. Yukarıdaki ifadeler Türkiye'den en çok göçün yaşandığı Avrupa ülkesi olan Almanya'ya ait olsa da benzer kanunlar yabancılara karşı diğer Avrupa ülkelerinde de çıkarılmıştır.

Türkiye bu süreçte göçmenler için politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bir yandan göçmenlerin kaldıkları yerde kalıcı olmalarının sağlanması konusunda yollar ararken bir yandan da birikimlerinin ülkeye gönderilmesi ile ilgili kararlar almıştır. Devlet Planlama Teşkilatı 1960 yılında kurulmuş ve beş yıllık kalkınma planlarıyla ülkenin kalkınma hedeflerini ortaya koymuştur. Bu kalkınma planlarında dışa yapılan göçlere de değinilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yapılan göçlerin istihdam açısından Türkiye için önemi vurgulanmış ve vasıflı işçilerin ülkede tutulması gerektiğiyle ilgili kararlar alınmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yurt dışındaki işçilerin gönderdikleri dövizlerin ülke ekonomisine katkısı vurgulanmış ve yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin tasarruf eğilimleri teşvik edilmekte ve bu tasarrufların mümkün olduğunca yurda transferinin yapılmasına çalışılacağı kararı alınmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ilk kez yurt dışında yaşayan Türk işçilerinin sorunlarına değinmiştir. Yurtdışına gidecek işçilerin uyum sorunlarının gitmeden halledilmesi için işçilere gidecekleri ülkeler hakkında bilgilendirme yapılacağı kararı alınmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ülkeye gelen dövizin ülke için faydası üzerinde durulurken vasıflı işçilerin yurt dışına gitmesinin olumsuzlukları üzerinde durulmuştur. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yurt dışında bulunan işçilerimizle ilgili üç madde yer almıştır. Birinci maddede yurt dışında bulunan işçilerimizin çocuklarına Türk kültürünü öğretmeye yönelik programların hazırlanmasına, ikinci maddede yurtdışında bulunan işçilerimizin Türkiye'den ev almalarının yollarının açılmasına, Üçüncü maddede yabancı ülkelerde bulunan işçilerimizin Türkiye'deki yatırımlarına devlet güvencesi verilmesine karar verilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yabancı ülkelerdeki Türk işçilerinin sosyal güvenlik ve diğer haklarının korunması ve işçilerin buldukları ülkelerle kültürel bağlarını korumak için gerekli önlemlerin alınmasına karar verilmiştir. Yurt dışına giden işçilerin sayısının yurda kesin dönüş yapanların sayısından fazla olmasına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda yurda kesin dönüş yapanların ülkeye çabuk uyum sağlamalarına ve eğitim

sorunlarının çözülmesine karar verilmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda daha çok yurt dışındaki işçilerin sorunlarının çözümü için yaşadıkları ülkelerin yönetimiyle iş birliği içinde olunacağı belirtilmiştir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda en dikkat çeken nokta diğer planlarda olmayan bir konuya değinilmesidir. Bu planda yabancı ülkelerde yaşayan Türklerin yaşadıkları ülkenin vatandaşlığına geçmek istedikleri ancak bürokratik gecikmelerden yakındıkları ve vatandaşlıktan çıkma durumunda ülkemizdeki mal varlıkları ve miras konusundaki endişeleri dile getirilmiştir. Tüm bu kalkınma planları Türkiye'nin dış göç konusunda ortaya koyduğu politikaları göstermektedir. "Yıllar geçtikçe göçmenler konusunda önemli kararların alındığını ve göçmenlerin şartlarının iyileştirildiğini görüyoruz. Bunun karşılığında da ülkeye giren dövizlerle ülkenin dış ödeme konusunda rahatladığını görüyoruz."⁸

Ekonomik ve siyasi sebepler yüzünden Avrupa'ya göç eden kişilerin burada kaldıkları süre uzadıkça zamanla farklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlara bir de memleket özlemi eklenince göçmenler bu birikimlerini dile getirme ihtiyacı duymuşlardır. Yazma hissi ilerleyen dönemlerde göçmen edebiyatının temellerini atacaktır. Başlangıçta ana dilleriyle yazdıkları eserlerin yerini sonraki kuşaklarda Almancayla yazılan eserler alacaktır. Bu eserler azımsanmayacak sayıya ulaşınca yazılan eserleri değerlendirme ve onlara ortak bir ad verme konusunda farklı görüşler dile getirilmiştir.

Başlangıçta "*Misafir İşçi Edebiyatı*" (*Gatarbeiter Literatur*) olarak adlandırılan bu edebiyat daha sonra ikinci kuşağın da bu edebiyata dâhil olmasıyla yetersiz kalmış ve yerine "*Yabancılar Edebiyatı*" (*Auslander Literatur*) ismi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak "*yabancı*" kavramı göçmenlerde olumsuz etki yarattığı için göçmenler bu isme karşı çıkmışlardır. Farklı kesimler tarafından "*Marjinal Edebiyat*" (*Rand Literatur*) olarak da adlandırılan bu edebiyat sonraki dönemde farklı isimlerle anılacaktır. "Almanya'daki yabancı yazarların bir kısmı ise "*Göçmen Edebiyatı*" (*Migranten Literatur*) ismini kullanmakla beraber bu edebiyat için "*Türk Alman Edebiyatı*", "*Alman Dilindeki Türkler*" isimlerini de kullanmışlardır.⁹

Yazarların sayısının zamanla artmasıyla yeni bir yazın dünyası oluşmuştur. Göçmen edebiyatı diye adlandırılan bu yazın dünyasının konuları kuşaklara göre farklılık gösterse de

⁸ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004, 152-161.

⁹ Yılmaz Koç, *Göçmen Edebiyatında Osman Engin'in Yeri ve Eserleri: Türk ve Alman Toplumuna*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 2000, 11-12.

ortak paydaları yazarların yurt dışında olmalarıdır. Yazarlar yazdıklarıyla göçmenlerin yaşantısına ayna tutmuşlardır.

İşçi gücü isteyen Almanya'ya insanlar kültürlerini de alarak gitmişlerdir. Almanların yaşam biçimlerine alışkın olmayan bu insanlardan beklenen ise kendi kültürlerini bir kenara bırakıp “*gerçek kültürü*” yani Alman kültürünü öğrenmeleridir. Bu isteğin yerine getirilmesi göçmenlerin “*Almanlaşması*” asimile olması demektir. İlk kuşağın yaşadığı bu süreç ev sahibi ülke ve konukların karşılıklı bocalama yaşadığı dönemdir. Almanların dışlaması sonucunda içe kapanık getto bir yaşam sürdürmeyi tercih eden ilk kuşak göçmenlerin tüm isteği para biriktirip ülkelerine geri dönmektir. Ancak kendi ülkelerinde de “*Alamancılık*” damgasını yiyen göçmenler kendi ülkelerine de yabancılaşmaya başlamıştır. Kırsal alandan giden ilk kuşak göçmenler gittikleri yerlerde “*kültür şoku*” yaşamışlar, karşılaştıkları sorunlarla baş edebilmek için bir araya gelerek küçük topluluklar oluşturup Almanların yaşamayı reddettikleri yerleri seçmişlerdir. İlk kuşak göçmenler yaşadıkları olumsuzlukları zamanla dışa vurma gereksinimi duymuşlardır. Göçmen yazınının ilk örnekleri İtalyan yazarlar tarafından verilse de Türk yazarlar da bu yazın içinde önemli bir yer almıştır. Göçmenlerin yazmaya başlaması ile artık “*ötekiler*” de yaşadıklarını dile getirmeye başlamıştır. Yazmalarının en önemli amacı Almanlara seslenerek onlara içlerini dökmektir. Bu nedenle bu yazarlara “*göçmenliğin kronistleri*” denmiştir.¹⁰ Altmışlı yılların sonu yetmişli yılların başında yazmaya başlayan ve “*Ekonomi sürgünleri*” olarak da anılan birinci kuşak için önemli olan geldikleri ülkenin dilini bilmemenin zorluğu, memleket özlemi, yaşadıkları topluma ayak uyduramama, ekonomik sıkıntılar, yalnızlık, dışlanmışlık gibi konuları dile getirmektir. Kısacası işlenen konular, çekilen acıların dışavurumudur. Bu dönemde daha çok kısa hikâye türünde eserler ortaya çıkmıştır. Bu eserlerde hiciv ve eleştiri ön plandadır. Edebî dile sahip olmayan eserlerde amaç göçmenlerin kendilerini ifade etmeleridir. Almanya’da “*Konuk İşçi Yazını*”, Türkiye’de ise “*Alamancuların Yazını*” diye adlandırılacak olan ilk eserler sonraki dönemlerde çoğalıp konu bakımından da yeni boyutlar kazanacaktır.

Göçmen edebiyatında birinci kuşağın temsilcisi olarak karşımıza Bekir Yıldız, Fetih Savaşçı, Aras Ören, Güney Dal, Yüksel Pazarkaya, Fakir Baykurt, Fethi Savaşçı, Alev

¹⁰ Dursun Zengin, Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" Adlı Romani, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 40, 3-4 (2000), 103-128, 104.

Tekinay, Dursun Akçam, Firuzan Selçuk, Adalet Ağaoğlu, Fahri Özcan, Ali Arslan, Mehmet Çakan, Sadık Fehmioğlu, Gönül Özgül, Aysel Özakin gibi yazarlar çıkmaktadır.

Seksenli yıllarda bu yazın dünyasına genç kuşak yazarları da dâhil olacaktır. İkinci kuşak olarak nitelendirilen bu yazarlar iki dilli olarak bilinen Almanca düşünüp Almanca yazabilen kuşaktır. “Araştırmacı Irgard Ackerman bu yazın için 1982’de “*Konuk Yazını*” (*Gast Literatur*), 1984’te ise *Yabancılar Yazını* (*Ausländer Literatur*) terimlerini kullanacaktır.”¹¹ 1985 yılında Irmgard Ackermann ve Harald Weinrich girişimleri sonucu on farklı ülkeden on altı yabancı yazar, Alman yazarlar, eleştirmenler Bad Homburg’da bir araya gelerek bu yeni yazını tartışmış ve gelecekte ne olacağını sorgulamışlardır. 1980’lerde bu yazına *Göçmen Yazını* (*Migranten Literatur*), *Göç Yazını* (*Migrations Literatur*), *Azınlıklar Yazını* (*Minoritaeten Literatur*) gibi isimler kullanılırken doksanlı yıllarda *Yabancı Olanın Yazını* (*Literatur der Fremde*) ve *Kültürler Arası Yazın* (*Interkulturelle Literatur*) gibi isimler verilmiştir. İsimlendirmelerin farklılık göstermesinin nedeni eserlerin biçim ve içerik olarak zamanla değişiklik göstermesidir. Bir başka neden ise Almanların zamanla göçmenler olan bakış açısını değiştirmesidir. İsimlendirmeler sadece edebî eser göz önüne alınarak değil sosyo-kültürel ve sosyo-politik olaylar da göz önünde bulundurularak verilmiştir.¹²

Seksenli yıllarda işlenen konular aynı olmakla birlikte bunun yanı sıra siyasi, ideolojik temalar da göçmen yazınında yer almaya başlamıştır. İkinci kuşak yazarları dil sorununu çözdükleri için estetik boyutun ön planda olduğu eserler oluşturmaya başlamışlardır. Birinci kuşak nesir alanında kendilerini gösterirken ikinci kuşak nesrin yanı sıra şiire de yönelmiştir.

Göçmen edebiyatı isminin ağırlık kazandığı ve iki kültür arasında köprü görevi üstlenen ikinci kuşak yazarların en önemli özelliği “*dil sorununu*” çözüp Almanca eserler oluşturuyor olmasıdır. Türkçe konuşan bu kişiler yazın dünyasında Almancayı kullanmayı tercih etmişlerdir. İki arada kalan bu yazarlar tam anlamıyla ne oralı ne de buralı olabilmışlerdir. Arada kalmışlık yazarları kimlik arayışına itmiş bu durum da eserlerine yansımıştır. Alev Tekinay’ın “Değişiyorum yine de aynı kalarak ve bilmiyorum artık kim olduğumu.”¹³ sözleri bu kimlik arayışının dışı vurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

¹¹ Karakuş ve Kuruyazıcı, *Gurbeti Vatan Edenler*, 8.

¹² Erkan Zengin, “Türk-Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2010, 333.

¹³ Karakuş ve Kuruyazıcı, *Gurbeti Vatan Edenler*, 21.

dönemin en önemli özelliklerinden biri de yazarların eserlerinde iki kültürü de bir arada kullanmasıdır. Doksanlı yıllarda göçmen yazınında özgün eserler ortaya konmuştur. Günümüzde göçmen yazını gelişip değişerek göçmen edebiyatına yeni eserler kazandırmaya devam etmektedir. İkinci ve üçüncü kuşağın önemli temsilcileri olarak karşımıza Zafer Şenocak, Zehra Çırak, Yade Kara, Kemal Kurt, Şinasi Dikmen, Alev Tekinay, Feridun Zaimoğlu Renan Demirkan, Habib Bektaş, Emine Sevgi Özdamar, Arif Pirinççi, Serdar Somuncu, Kemal Yalçın, Erol Yıldırım, Tekin Sönmez gibi yazarlar çıkmaktadır.

Türklerin 1960 sonrası göç tarihi incelendiği zaman ilk önce Almanya akla gelse de göçmenler arasında özgürlükler ülkesi olarak bilinen Hollanda da Türklerin tercih ettikleri ülkeler arasındadır. Hollanda'ya göç edenler de zamanla yazma eylemini gerçekleştirerek göçmen edebiyatına katkıda bulunacaklardır. 1980'de Hollanda'da Türklerin bu edebiyata girişi Halil Gür'ün *Gekke Mustafa – Deli Mustafa* adlı eseri ile olmuştur. 1980 İhtilali sonucunda Hollanda'ya giden göçmenler artık kalıcı olmaya başladıkları için göçmenlerin görüşleri ve yerli halkın tepkisini merak eden yayınevleri göçmenlerin yazdıklarını yayımlamaya başlamışlardır. Bu yayımlanan yazılar içinde Türk yazarlar da ciddi bir şekilde yer almıştır. Yayımlanan bu eserler daha çok içerden bilgiler veren, hissiyat beyan eden eserler olsa da edebiyat değeri bakımından oldukça zayıftır. Bu dönemde henüz roman türünde eser oluşturamayan göçmenlerin kaleme aldıkları eserler kısa öyküler ve anı türündendir. Ele alınan eserlerde parçalanmış aileler, oturumu olmayan kaçak işçiler, gurbetin acısı, yalnızlık, memlekete özlem gibi konular ele alınmıştır. Kendi kapalı dünyalarında yerli halka pek yer verilmeyen bu eserlerde dışarıyı şeffaf bir camın arkasından izledikleri başka bir hayatı barındırır. Estetik değeri, yazın kaliteleri düşük olan bu eserler göçmenlerin ruh hallerini hissettirmesi açısından önemlidir. Tezimize konu olan Sadık Yemni de bu kervana 1987 yılında *Demirden Gaga (De Ijzeren Snavel)* adlı öykü kitabı ile katılmıştır.¹⁴

11 Eylül 2001 de yaşanan olaylar sonucunda dünyada “islamofobi” salgını başlamıştır. Avrupa'da Türk denince Müslüman, Müslüman denince Türk anlaşıldığı dönemler artık kapıdadır. Planlı bir şekilde karalanan Müslümanlar bu duruma tepkisiz kalmamış yaşadıkları sıkıntıları eserlerine yansıtarak karşılık vermişlerdir. Artık bu yaşananlar Avrupa'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin eserlerinde önemli bir yer tutacaktır.

¹⁴ Sadık Yemni, “Hollanda'da Göçmen Bir Dil: Türkçe”, Sadık Yemni'den Fikir Yongaları (Erişim Tarihi: 15/09/2020)

“2010’den itibaren eserlerini Hollandaca olarak kaleme alan genç yazarların sayısı gittikçe artacaktır.”¹⁵ Bu yazarlar zamanla Türkiye’de eser veren Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Nedim Gürsel, Orhan Pamuk, Aziz Nesin gibi önemli sanatçıların eserlerini de Hollandacaya çevirmişlerdir. Aynı zamanda Hollandaca yazılmış eserleri de Türkçeye çevirerek yazın dünyasını zenginleştirmişlerdir.

Hollanda’da eserler kaleme alan bazı yazarlar şunlardır: Fehmi Özgök, Hürrem Efe, Fehmi Eruçar, Haydar Eroğlu, İbrahim Eroğlu, Yavuz Nufel, Kerim Ece, Ali Şerik, Kazım Cumert, Murat Tuncel, İsmail Polat, Cengiz Darıdere, Erol Kasırğa, Atilla İpek, Tülay Bayrı, Havva Setenay, Şeyda Koç, Can Çelebi, Sevtap Baycılı, Nilgün Yerli, Funda Müjde ve Ebru Umar.

Aynı zamanda Avusturya’da da 1971-1989 yılları arasında Kudeyt Şurdum, 1978’de Avusturya’ya öğrenci olarak gelen Şerafettin Yıldız, 1981’den beri Avusturya’da yaşayan Ercüment Aytaç, 1983’te Avusturya’ya gelen Seher Çakır, Türkiye’de gazatecilik yapan ve daha sonra 1998’de Avusturya’ya gelen Hüseyin Şimşek ve Viyana’ya doktora yapmaya gelen Barış Acar¹⁶

gibi yazarlar da göçmen edebiyatı alanında eserler kaleme alarak bu edebiyata katkıda bulunmuşlardır.

SADIK YEMNİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ

Yazarın asıl ismi Sadık Ziya Yemni’dir. 2 Ocak 1951 yılında İstanbul, Kurtuluş’ta (Tatavla), Sopalı Hüsnü Sokakta dünyaya gelmiştir. “Göçmen bir ailenin çocuğu olan yazarın annesi Girit göçmeni Nevin Hanım, babası Tunus göçmeni Enver Bey’dir.”¹⁷ İki buçuk yaşında ailesinin İzmir’e taşınması ile İzmir yaşamı başlamıştır. İlköğrenimine Hâkimiyeti Milliye ilkokulunda başlayan yazar daha bu dönemde yaramazlıklarıyla öğretmenlerinin dikkatini çekmiştir. Karataş ortaokulunu bitirdikten sonra girdiği sınav sonucunda Salah Birsal, Samim Kocagöz ve Atilla İlhan’ın okumuş olduğu Atatürk Lisesine girmeyi başarmıştır. Altı yıl sürecek olan lise yıllarında unutulmaz anılar biriktirmiştir. Aynı yıllarda kimyaya merak salmış ve evinde bir laboratuvar kurmuş, çeşitli icatlar yapmıştır. Yaptığı küçük icatlar sayesinde (kendi kendine tutuşan mendiller, suda yanan taşlar vb.)

¹⁵ Sadık Yemni, “Hollanda’da Göçmen Bir Dil: Türkçe”, Sadık Yemni’den Fikir Yongaları (Erişim Tarihi: 15/09/2020)

¹⁶ Gamze, Ceylan, 1960’tan Günümüze Almanya Merkezli Türk Göçmen Edebiyatı ve Türk Göçmen Yazarlar, (Yüksek Lisans Tezi) Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2019, 13.

¹⁷ Duygu Türkoğlu, Sadık Yemni’nin Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, 8.

kendisine 'kimya sihirbazı' denilmiştir. Bu alanda kendini geliştiren yazar 18 yaşında kimya hocasının yokluğunda okulda kimya dersleri de vermiştir.

1972 yılında Ege Üniversitesi Kimya Mühendisliği bölümünü kazanmıştır. 1975 yılında 3. sınıf öğrencisiyken dayısının yanına Amsterdam'a gitmiştir. Hava değişimi diye gittiği bu yerde kalma süresi uzadıkça uzamış ve Amsterdam'dan 2013 yılında dönmüştür. Amsterdam'da ilk olarak bir butikte çalışan yazar daha sonra butiğin Alsancak Börekçisine dönüşmesiyle burada çalışmaya başlamıştır. İlerleyen yıllarda kaleme alacağı *Alsancak Börekçisi* adlı romanında börekçide çalıştığı dönemlerde yapmış olduğu gözlemlerini anlatacaktır.

1978-1981 yılları yazarın farklı alanlara yöneldiği dönemdir. Rozengracht'teki spor salonuna giden yazar buranın tanınmış simalarından olmuştur. Bu durum ona sonraki dönemlerde antrenörlük ve yarışmalarda jüri yapma fırsatı verecektir. Bu yıllar arasında aynı zamanda farklı işlerde çalışmış ve en sonunda demir yollarında köprücülük görevine başlamıştır. Köprücülük görevi yazarın kendini okuma ve yazma alanında geliştirmesine fırsat sağlamıştır. Bu dönemde bol bol okumuş ve yazma çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar sonraki dönemlerde meyve vermeye başlamış ve 1984 yılında Amsterdam'ın Haber gazetesinde aylık makaleleri yayımlanmıştır. Aynı yıl Türkçe yayın yapan MTV'de, Migranten TV- Göçmenler Televizyonu'nda çalışmaya başlamıştır. Bir yıl sonra Utrecht şehrinde kurulan İlke dergisinde söyleşiler, makaleler ve öyküler yayımlamıştır. Aynı zamanda Hollanda meclisine giren ilk Türklerle de söyleşi yapma imkânı bulmuştur.

Demir yolu işçilerinin hayatını anlattığı sekiz öykünün yer aldığı *Demir Gaga* adlı ilk romanını 1987'de yayımlamıştır. Aynı yıl İlke dergisinde öykü yarışmaları düzenlemiştir. Bu tecrübeler zaman sonra yazara Türk göçmenlerle ilgili yapılan yarışmalarda jüri yapma olanağı sağlamıştır.

1993'te *Amsterdam'ın Güllü* adlı romanını yayımlamıştır. Romanda kahraman olarak yer alan Orhan Demir, Euro-Türk'ün göçmenlik tarihindeki ilk dedektifi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1994'te *Amsterdam'ın Şövalyeleri* adlı polisiye kitabını yayımlamıştır. Aynı yılda günümüzde mevcut olmayan Opstop Projesi kapsamında çocuklar için öyküler de yazmıştır. Bu öyküler hem Türkçe hem de Hollandaca yayımlanmıştır. İlerleyen yıllarda *Karagöz Hollanda'da*, *Gece Vardiyası* ve *Parodigma* adında üç tiyatro oyunu yazmıştır. Bu eserlerini 1995'te yayımladığı *De Amulet (Muska)* adlı eser takip etmiştir. Bu eser 305 kitap arasından AKO Edebiyat Ödülü'nün aday listesine girerek Türk göçmenlere bir ilki

yaşatmıştır. Bir yıl sonra yeni basımı Metis yayınları tarafından yapılan *Muska*, “fantastik edebiyatı okura edebiyat değeri olarak kabul ettiren ilk kitap olmuştur.”¹⁸ Bu türün kapılarını okura açan yazar tanınmış yazarlara bu alanda öncülük etmiştir. 2000 yılında *De Vierde Star* (*Dördüncü Yıldız*) romanını yayımlayan yazar 2001 ve 2004 yılları arasında lise öğrencilerine fizik ve kimya derslerinin yanında ikinci kuşak göçmenlere de Türkçe dersleri vermiştir. Everest yayınları tarafından sırasıyla 2002’de *Metros*, 2003’te *Çözücü*, 2004’te *Yatır* romanları yayımlanmıştır.

Bekleme Odası adlı öyküsü ile 2005 yılında 1002. Gece Masalları adlı öykü derlemesine katılmıştır. Aynı yıl UETD – Avrupa Türk Demokratlar Birliği çerçevesinde Hollanda Türk Yazarlar Birliği Başkanlığına seçilmiştir. Bu dönemde yazar Kopenhag Kriterleri’nin karşısında Konya Kriterleri’ni savunan yazısını yayımlamıştır.¹⁹

Hollanda’daki ilk Türk düşünce kuruluşu olan Fikir Yongalama Kulübü’nü 2006 yılında kurmuş ve bu kulübün moderatörlüğünü de yapmıştır. Bu kulüp 2011 yılında Amsterdam Tartışmaları adını almış ve çalışmalarına bu adla devam etmiştir. 2006 yılında Everest yayınları tarafından *Muhabbet Evi* romanı yayımlanmıştır. Bir yıl sonra dijital dergi olan ODA Edebiyat ve Felsefe dergisini kumuş ve genç yazarlarla bir araya gelmiştir. Aynı yıl lise anılarını içeren *Durum 429* adlı kitabı yine Everest yayınları tarafından basılmıştır. 2009 yılında ise *Hayal Tozu Gölgecisi* adlı öykü kitabı yayımlanmıştır.

Farklı türlerde eser veren yazar Türkçeye çeviriler de yapmıştır. Bernleff’in *Buiten is het Maandag* (*Dışarısı Pazartesi*), Sandra Roeloff’un *Bir İdealistin Anıları* ve beş ünlü Hollandalı öykücüden birer öykü çevirisi yapmıştır. Yazar aynı zamanda *Gölge* dergisinde de kısa öyküler, Platform dergisinde ise deneme, söyleşi ve mizahi yazılar kaleme almıştır.

2012 yılı yazar için son derece verimli bir yıl olmuştur. Bu yılda *Arafor*, *Ağrıyan*, *Zihin İşgalcileri*, *Sınav Hortlağı*, *Korkulobin*, *Zaman Tozları-2* ve *Kukadası’ndan Sevgilerle* adlı yedi kitap yazmıştır. 2013 yılında ise Nar Kitap yayınlarından yazarın beş kitabı yayımlanmıştır. *Muska*, *Çözücü* ve *Yatır* adlı kitaplarına yeni baskılar yapılırken *İfrit 18.19*

¹⁸ www.sadikyemni.com/hakkimda (Erişim Tarihi: 04/09/2020)

¹⁹ **Konya Kriterleri:** Avrupalı Türk Demokratlar Birliği (UETD Hollanda) Hz. Mevlana’nın 7 öğüdünü içeren ve Konya Kriterleri diye adlandırılan kriterlerin Avrupa’ya yayılması için Konya’da başlatılan bir çalışmadır. Mesnevi’nin yol haritası olarak alındığı bu kriterlerin temel amacı Avrupa’da oluşan ırkçı ve aşırı sağcı siyasi söylemlerin halk üzerinde oluşturduğu korkuyu ve ümitsizliği ortadan kaldırmaktır. Bunun için de öncelikli olarak yapılması gerekenler bu kriterlerin Avrupa’da konuşulabilmesini ve Avrupa’nın siyasi ve sosyal gündemine girmesini sağlamaktır. Bu noktada Mevlana’nın Mesnevi’si Hollandacaya çevrilmiştir. www.turkevi.nl/konya-kriterleri (Erişim Tarihi: 05/09/2020)

ve *Alsancak Börekçisi* adlı kitapları ilk kez yayımlanmıştır. Bunu takip eden yılda ise yazar iki kitap daha kaleme almıştır. Bunların ilki Gezi Olaylarını ve 17-25 Aralık 2013 olaylarının ele alındığı *Kayıp Kedi* romanıdır. Diğer kitabı ise yeni dünya düzeninin anlatıldığı *Nazarzede Kliniği* adlı kitabıdır. 2016 yılında yapay zekâ romanı olan *Ela*'yı bitiren yazar aynı zamanda çeşitli makaleler de kaleme almıştır. İzmir'de yaşamını sürdüren Sadık Yemni yazma çalışmalarını hala devam ettirmektedir.

Sadık Yemni'nin Romanları

Muska, İstanbul, Metis Yayınları, 1995.

Amsterdam'ın Güllü, İstanbul, Everest Yayınları, 1996.

Öte Yer, İstanbul, Everest Yayınları, 1997.

Dördüncü Yıldız (De Vierde Ster), Amsterdam, 2000.

Metros, İstanbul, Everest Yayınları, 2002.

Çözücü, İstanbul, Everest Yayınları, 2003.

Ölümsüz, İstanbul, Everest Yayınları, 2004.

Yatır, İstanbul, Everest Yayınları, 2005.

Muhabet Evi, İstanbul, Everest Yayınları, 2006.

Zaman Tozları/Tekinsiz X-Vak'alar Hafiyesi Osman Demir'in Serüvenleri, İstanbul, Astrea Yayınları, 2010.

Akisfer, İstanbul, Çizmeli Kedi, 2011.

Sokaklar Benim Yeniden, İstanbul, Çizmeli Kedi, 2011.

Zaman Tozları 2- Gizemli Evren, İstanbul, Çizmeli Kedi, 2012.

Zihin İşgalcileri, İstanbul, Çizmeli Kedi, 2012.

Kuşadası'ndan Sevgilerle, İstanbul, Çizmeli Kedi, 2012.

Ağrıyan, İstanbul, İthaki Yayınları, 2012.

İfrit 18.19, İstanbul, Nar Kitap, 2013.

Alsancak Börekçisi, İstanbul, Nar Kitap, 2013.

Kayıp Kedi, İstanbul Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015.

Nazarzede Kliniği, İstanbul, Erdem Yayınları, 2015.

Ela, İstanbul, Sedir Yayınları, 2016.

Hayalet Kapısı, İstanbul, Ketebe Yayınları, 2018.

Çağrılan, İstanbul, Ketebe Yayınları, 2019.

SADIK YEMNİ’NİN ALSANCAK BÖREKÇİSİ, AMSTERDAM’IN GÜLÜ VE MUHABBET EVİ ROMANLARINDA GÖÇ OLGUSU

Sadık Yemni’nin annesi Girit, babası ise Tunus göçmenidir. Göçmen bir ailenin çocuğu olan yazarın hayatına baktığımız zaman İstanbul’da doğmuş, İzmir’de büyümüş ve 1975 yılından sonra yaşantısına Amsterdam’da devam etmiştir. Göçmenlikle başlayan hayatı göçmenlikle devam etmiştir. Göçmenlik süresince yaşadığı tecrübeler yazarın ilerde yazmak için elinde birikimlerinin olmasını sağlamıştır. Yazmaya başladığı zaman bu hazineden fazlasıyla faydalanacaktır. Yazar paranormal, bilim kurgu, gizem, polisiye, dram türlerinde eserler vermiştir. Farklı türlerde eser veren yazar eserlerinin konularını seçerken tekrara düşmekten çekinmiştir. Özellikle göçmenleri konu alan romanlarını farklı alanlara merakı olduğu için bilinçli bir şekilde belli sayıda tutmuştur.²⁰

Sadık Yemni *Alsancak Börekçisi* adlı anı romanında otuz yıllık Amsterdam hayatını konu edinmiştir. Yirmi dört yaşında Amsterdam’a dayısının yanına giden Sefer butikten börekçiye dönüştürülen Alsancak Börekçisinde çalışmaya başlar. Buraya gelen müşterilerden hareketle bize birinci ve ikinci kuşak hakkında bilgi verir. Roman, kahraman anlatıcı olan Sefer’in etrafında şekillenir. Amsterdam’daki göçmenleri, onların yaşantılarını, çalıştıkları işleri, kazançlarını ve o dönemin Amsterdam’ını onun anlatımıyla öğreniriz. Börekçi bu bakımdan Amsterdam’dan Türkiye’ye açılan bir penceredir. Orası bir mekânın ötesindedir. Göçmenlerin buluşma yeri, sığındıkları liman, kendilerini buldukları, memleket özlemini giderdikleri, haber alıp haber dağıttıkları bir yerdir. Amsterdam’ın en işlek caddesinde bulunan börekçiyi Sefer’in dayısı Parisli Hasan ve Börekçi Mustafa açmıştır. Sefer de burada çalışmaktadır. Börekçiye göç ve göçmenlerin farklı boyutları yansımıştır. Yazar bu boyutları bazen açık bir şekilde okuyucuya aktarmış bazen de cümle aralarında hissettirmiştir. Eserde kahramanların ruh tahlillerine çok az yer verilmiştir. Bu yüzden eserde Sefer’in daha çok dışa dönük yönü hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Sadık Yemni romanın başkahramanı Sefer’den hareketle dönemin göçmen hayatına ışık tutmuştur. On yedi başlık

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=QuLFOGkyNiU> (Erişim Tarihi:5/9/2020)

altında topladığımız göç ve göçmenliğin yansıması *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Romanda börekçiye gelen kişilerin kahraman olarak seçildiği bu eserde kahramanların yaşam koşulları ve sosyal hayatları hakkında bilgi verilmiştir. Göçmen Türkler kalacak yer olarak Türklerin en çok tercih ettikleri yerleri seçmişlerdir. Göçmenlerin iş çıkışlarında ve hafta sonu boş vakitlerini birbirleriyle geçirmeye çalıştıkları görülür. Özellikle birinci kuşağın temsilcileri belirli günlerde futbol müsabakaları düzenlemiştir.

Göçmenlerin en büyük sorunlarından biri oturma sorunudur. Oturumsuz olanların bazıları bunun çözümü için koca karılarla evliliği tercih etmişlerdir. Böylece deport edilmekten kurtulmuşlardır. Bu yolu tercih etmeyip oturumsuz olanları yaptıkları en ufak bir yanlışta 25 sent karşılığında ihbar edilmek gibi bir son beklemektedir. Her an ihbar edilmek korkusuyla yaşayan göçmenler bunun çaresini kendisini ihbar edecek olan kişiden daha önce davranmakta bulmuşlardır. İlerde deport edilenin tekrar geri gelmesi ihbar eden için iyi olmayacaktır. Bu durum yeni hasımlıkları ortaya çıkaracaktır.

Romanda göçmenlerin kurdukları Avrupa rüyasından da bahsedilmiştir. Bu rüya daha çok memlekete dönüşle ve göçmenlerin Avrupa'dan beklentileriyle ilgilidir. O da sarışın bir bayanla mercedesle atlayıp memlekete geri dönme isteğidir. Göçmenler memlekete gitmek için belli prosedürlerden geçmektedir. Gerek bu işlemler için gerekse oturma işlemleri için konsolosluklara gidip işlem yapmak gerekmektedir. Göçmen Türklerin sayısının fazla olması ve konsolosluğun Rotterdam'da bulunması halledilecek işlerin bazen günlerce sürmesine neden olmaktadır. Konsolosluk yolculuğu olarak adlandırdığımız bu durum göçmenlerin pek de hoşuna gitmemektedir.

Birinci kuşak diye adlandırılan göçmenlerin yaşantılarının belli bir dönemini kendi memleketlerinde geçirmelerinden dolayı memleketle olan bağlılıkları daha kuvvetlidir. İkinci ve sonraki kuşak göçmenlerin yabancı ülkelerde doğmaları onların buldukları yaşam şartlarına, dillerine daha iyi hâkim olmalarını sağlamıştır. Bu bakımdan sonraki kuşak göçmenlerde memleket özlemi birinci kuşak kadar olmamıştır. Doğdukları memleketlere gömülmek isteyen birinci kuşak göçmenler için en önemli sorun cenaze merasimi ve mezarlık sorunudur. Kendi dini kurallarına göre gömülmek isteyen göçmenler bu kuralları uygulayacak din adamı bulmakta zorluk yaşamışlardır. Vasiyet üzerine memleketlerine cenazelerini göndermek isteyenlerin yakınları da süreç içerisinde sorunlar yaşayacaklardır.

Zamanla Hollanda'da Müslümanlar için de mezarlıklarda yer açılmasıyla bu sorunlar az da olsa ortadan kalkacaktır.

Hollanda özgürlükler ülkesi olarak ünlenmiştir. Türkiye'de yasak olan bazı şeylerin bu ülkede yasak olmaması bazı göçmenlerin ilgisini bu yöne çekmiştir. Uyuşturucu bunlardan biridir. Hem kullanıp hem de sattıkları bu madde yüzünden hayatından olan göçmen sayısı hiç de az değildir. Uyuşturucu ve uyuşturucu benzeri maddelerin sıkça kullanımı ve çalışma saatlerinin uzun olması buradaki göçmenlerin erken çökmelerine neden olmuştur. Gurbet onlarda fiziksel ve ruhsal tahribat bırakmıştır. Bu da genç insanların yaşından daha büyük görünmelerine neden olmuştur. Buna günlük hayattaki kadın tercihleri de eklenince ortaya çeşitli sağlık sorunları da çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkede ekonomik kriz baş göstermiştir. Devletler zamanla bu krizle başa çıksalar da henüz hiç biri istedikleri seviyede değillerdir. Türkiye'de bu ülkelerden biridir. Ulaşım konusunda istediği yerde olmayan Türkiye'den Avrupa ülkelerine gitmek ya da oralardan ülkeye geri dönmek de kolay değildir. Yolların bozuk olması yolculukların günlerce sürmesi ve beraberinde yaşanan kazalar göçmenlerin karşılaştıkları sorunlardandır.

Çift kalpli insanlar olarak adlandırabileceğimiz göçmenlerin bir kalpleri memleketlerinde diğeri de yaşadıkları ülke de atmaktadır. Bu yüzden memlekette gelecek haberleri yakından takip etmişlerdir. 1960 ve 1970 dönemlerinde telefon ve televizyonların her evde olmaması memleketle iletişimi zorlaştırmıştır. Bu dönemde göçmenler memlekette yayımlanan gazetelerden okuduklarıyla ülkelerini takip etmiş ve bir araya geldiklerinde bu haberleri yorumlamışlardır.

Göçmen Türklerin yaşadıkları en önemli sorunlardan biri de ailelerinin kendi ülkelerinde kalmalarıdır. Parçalanmış ailelerin birleştirilme kanunu çıkana kadar oturma sorunlarını halletmek için bazıları gittikleri ülkede başka kadınlarla evlenmiş bazıları da bu kanunun çıkmasını beklemiştir. Kanun çıktıktan sonra aileler birleşmiştir. Ancak bu durum Avrupa'daki göçmen nüfusunun bir anda artmasına neden olmuştur. Devletler sonraki dönemlerde bu artışı durdurmak için yeni tedbirler almıştır. Aldıkları bu tedbirler göçmenlerin aleyhinde olmuştur.

Gittikleri ülkelere hemen uyum sağlayan, sorgulamadan her şeyi kabullenen göçmenler zamanla kendilerini ahlaki yozlaşmanın içinde bulacaklardır. Uyuşturucu ve kadın ticareti, adam öldürme, kısa yoldan para kazanmak için her türlü yanlış işe bulaşma

bu çöküntüyü hızlandıracaktır. Bazılarının sonu olacak bu durumun en acımasız yönü de kişilerin içinde buldukları ahlaki çöküntünün farkında olmamalarıdır. Eserde bu tür kahramanların sonları da verilerek bu çöküntü okuyucuya sunulmuştur.

Farklı bir ülkede yaşamının artılarını ve eksilerini en iyi oralarda yaşamış kişiler bize sunabilir. Sadık Yemni de hayatının belli bir dönemini Hollanda'da yaşamış biri olarak buraları iyi analiz etmiş ve okuyucuya sunmuştur. Farklı bir ülke her şeyi ile farklı bir yaşam tarzı ve farklı bir dil demektir. İletişimin en önemli unsuru dil olduğuna göre göçmenleri bekleyen en önemli sorun dil sorunudur. İletişime geçmek için bu sorunu halletmeleri gereken göçmenlerin bir de eğitim sorunları vardır. Farklı bir ülkenin eğitim sistemine tabi olan bu insanlar bu durumu aşmak için çok çabalayacaklardır. Başlangıçta zorlansalar da onların çocukları iki hatta üç dil bilen bir nesil olacaktır.

Türkiye için 1980 dönemleri sancılı geçmiştir. 1980 dönemi siyasi olaylarından etkilenen kişiler çözümü yurt dışına kaçmakla bulmuşlardır. Hollanda da tercih edilen ülkelerden biridir. Kaçak yollarla ülkeye gelen kişiler faaliyetlerine burada devam etmişlerdir. Memlekette yaşanan siyasi olaylar yüzünden göçmenlerin geri dönme ve memleketi ziyaret etme planları da ertelenmiştir. Sadece memlekette yaşanan siyasi olaylar değil aynı zamanda Hollanda'da yaşanan bazı siyasi olaylar göçmenleri etkilemiştir. Göçmenler yıllarca yaşadıkları yerlerden olmuş hatta ülkelerine dönmeleri için zorlanmışlardır. Bu sorunları aşmak için kendilerince çözüm yolları bulmaya çalışmışlardır.

İş cenneti olarak anılan Amsterdam'da göçmenler özgürlüğün de verdiği cesaretle çok farklı işlerde çalışmış hatta bazıları kısa yoldan para kazanmanın yollarını denemişlerdir. Legal ve illegal tüm yolları deneyenlerin sonları da seçtikleri yollara göre şekillenmiştir. Kanunlara göre hareket etmeyenler ülkeye ait hukuk sistemine göre yargılanmıştır. Ancak eserde dikkati çeken önemli bir nokta, göçmenlerin kendi aralarındaki hesaplaşmalarını Hollanda polisi, itin iti kırdığı davalar olarak değerlendirecek ve bu davalara çok yoğunlaşmayacak hatta bu suçları görmezden gelecektir. Göçmenler de bunun farkında oldukları için kendilerine göre bir yargılama sistemi oluşturacaklardır.

Sadık Yemni *Alsancak Börekçisi* romanında Amsterdam'da yaşayan göçmen Türklere bir pencere açmıştır. Kişilerden hareketle olayların detayına girmeden gurbette yaşananları gözler önüne sermiştir.

Sadık Yemni'nin göç ve göçmen edebiyatının izlerini taşıdığı bir diğer romanı da *Amsterdam'ın Gülü* adlı romanıdır. Selma'nın kayboluş hikâyesinin ele alındığı romanda

yazar satır aralarına göçmenlerin yaşadıkları bazı sorunları sıkıştırmıştır. Özellikle eserde adı geçen Gölgeleler Grubu göçmenlerin '*Biz buradayız, biz de varız, bizi de görün.*' ifadesinin yansımasıdır. Romanda göç ve göçmen edebiyatının yansımalarını beş başlık altında inceledik. Bu başlıklara yansıyanlar şu şekildedir:

Romanın ismi eserde iki yerde geçmektedir. Amsterdam'ın gülü ifadesi kişilere yöneltilen bir sıfattır. Bazı kahramanlar özellikle birinci kuşak göçmenler için aralarında yaptıkları konuşmalarda '*Onlar Amsterdam'ın gülleri.*' ifadesini kullanmışlardır. Amsterdam'ın gülü ifadesi ikinci olarak Selma için arkadaşları tarafından kullanılmıştır. Selma'nın güzelliğini ifade etmek için arkadaşları ona Amsterdam'ın gülü demişlerdir. Kitaba da ismini veren bu ifade göçmenler için kullanılsa da eserde Gölgeleler Grubu'nun kurulma amacının dışında, göçmenler ön planda değildir. Önceden de belirttiğimiz gibi yazar göçmenler hakkında bilgileri satır aralarında vermiştir. Levent'in cinayetinin sebep ve sonuçlarının daha belirlenmeden gazetelere yansıma şekli basın göçmenlere karşı bir algı yaratma çalışmasının bir sonucudur. Göçmen Türkler kendilerine karşı algı yaratan basın karşısında sorunlar yaşamıştır. Basın göçmenlere karşıdır.

Romanda kendi kültüründen uzaklaşmış, kültür çatışması yaşayan göçmen Türklerin tercihlerini yaşadıkları ülkenin kültürünü seçmekle yaptıklarını görüyoruz. Hatta öyle ki bazı kişilerin Türk olduklarını bile sakladıkları görülmektedir. Onlar artık Türk değil Hollandalıdır. Türk olduklarının anlaşılmasında için ellerinden geleni yapmışlardır.

Romanda göçmen Türklerin memleketten haberleri gazete yoluyla öğrendikleri bilgisi verilmiştir. Ayrıca eserin bir bölümünde sevgilisinin ihbar edilmesiyle deport edilen kişiden bahsedilmiştir. Oturumsuz göçmenlerin en büyük kâbusu deport edilmektir. Bu sorun romanda az da olsa yer bulmuştur.

Göçmen Türkler, gittikleri ülkelerde kendilerini kabullenmede direnç gösteren toplumla mücadele etmiş ve onların karşısına kendi kimlikleriyle çıkma çabasına girmişlerdir. Bunu unutan Türklere kimliklerini yeniden hatırlatmak ve Avrupa'da Türklerin yeniden neler yapabileceğini göstermek amacıyla Gölgeleler Grubu kurulmuştur. Bu tür gruplar göçmenlerin kendilerini buldukları ve güç topladıkları sığınma alanları olmuştur. Bu tür gruplar sayesinde göçmenlerin yaşadığı önemli bir sorun olan kimlik sorunu aşılma çalışılmıştır.

Sadık Yemni bir kayboluş hikâyesinden hareketle *Amsterdam'ın Gülü* adlı romanında göçmenlerle ilgili yukarıda belirttiğimiz başlıklara yer vermiştir.

1951 yılında doğan Sadık Yemni 37 yıllık yaşamını yurt dışında geçirmiştir. Yazarın uzun yıllar yurt dışında kalması farklı ülkeleri ve göçmenleri yerinde izlemesi tecrübe kazanmasını sağlamıştır. Bu birikimler zamanla yazara bu alanda üç önemli roman yazdırmıştır.

Anı roman niteliğinde olan *Alsancak Börekçisi* adlı romanında Sadık Yemni karşımıza Sefer karakteriyle çıkar. Yazar Amsterdam'daki otuz yıllık yaşamının dışa bakan yüzünü okuyucuya Sefer'in bakış açısı ile aktarmıştır. Sadık Yemni, *Muhabbet Evi* romanında ise yine Amsterdam'daki otuz yıllık yaşantısını isimsiz bir kahramanın içe dönük yönüyle bize aktarmıştır. *Muhabbet Evi* romanı dış dünyada yaşananların göçmenlerde oluşturduğu duyguları anlatması bakımından son derece önemlidir. Göçmenleri konu edinen *Muhabbet Evi* romanına gurbette yaşananlar farklı şekillerde yansımıştır. Yedi başlıkta topladığımız bu sorunlar aşağıda ifade edilmiştir.

Muhabbet Evi romanı başından sonuna kadar göçmen Türkleri konu edinmiştir. Sadık Yemni *Muhabbet Evi* romanında Batı'nın Müslümanlara karşı düşüncelerini doğrudan dile getirmiş, göçmenlerin adeta sözcüsü olmuştur. Romanın başkahramanına isim vermemesi göçmenlerin gittikleri ülkelerde yok sayıldıklarına işaret olabilir. Çeşitli hayallerle gittikleri ülkelerde görmezden gelinen göçmenler bir çıkmazın içerisinde kendilerini bulmuşlardır. Aslında her şey başlangıçta iyidir ta ki Theo van Gogh'un hasta ruhlu biri tarafından öldürülmesine kadar. Bu olay Müslümanlara karşı olan bakış açısını hemen değiştirecek yerel halk tarafından yıllarca komşuları olan Müslümanlar terörist ilan edileceklerdir. Medyanın yerel halkı yönlendirmesiyle bir gecede yıllardır beraber yaşadıkları Müslüman göçmenler, istenmeyen dışlanan yabancılar olacaklardır. Göçmenler kendilerini doğru bir şekilde ifade etmek isteseler de yaptıkları her davranış yanlış anlaşılacaktır. Gazeteler, televizyonlar Müslümanları kötüleyen yazı ve programlarla dolacaktır. NEP efekti olarak adlandırılan bu durum birçok göçmenin zarar görmesine neden olmuştur.

Yaşananlara 11 Eylül olayları da eklenince Müslümanlar Avrupa'da istenmeyen millet olmuştur. Avrupa Hristiyan'dır, Hristiyan kalacak felsefesiyle hareket edenlerin sayısı gün geçtikçe artacaktır. Müslüman Türkler ülkeden gönderilmek için çeşitli olaylara maruz kalacaklardır. Oysa onlar büyük hayallerle geldikleri bu ülkelere fayda sağlamışlardır. Geldikleri ülkelerin refah seviyesinden faydalanmışlar ve bunun karşılığında yaşadıkları bu ülkelere ihanet etmemişlerdir. Onlar yarı Türk yarı Hollandalıdır. Çift kalpli insanlar

olarak nitelendireceğimiz göçmenler ne memleketlerinde tam olarak kabul görmüşlerdir ne de gittikleri ülkelerde. Onlar köksüz sarmaşıklar gibidir. Onların kendileri gibi duyguları da yok sayılmıştır. Oysa göçmenler koca yüreklerinde kendilerini gerçek anlamda kabullenemeyen herkesi saklamışlardır.

Belli bir yaştan sonra yapılan her göç önceki hayata gebedir. Kişilerin önceki hayatı yok sayılmaz. Kişiler gittikleri yerlere uyum sağlarken bu uyumu en yumuşak şekilde bedenlerine giydirebilirler. Sert yapılan her hareket kırılmaya mahkûmdur. Bu yüzden uyum bir anda değil de zaman içinde gerçekleşirse kişinin kabullenmesi ve uyum süreci daha çabuk olacaktır. İnsana saygıyı da içinde barındıran bu durum milletlerin yabancılara karşı olan tahammülünü de gösterir. Her milletin dışarıdan gözlenebilen bir yapısı vardır. Bu yapıyı bozmamak göçmenlerden beklenen davranıştır. Uyum kendi kimliğin içerisinde başka bir milletin kimliğine saygı duymaktır. Karşılıklı olan bu beklentilerin yerine getirilmesi uyum denilen süreci hızlandıracaktır. Aksi entegrasyon çalışmalarını sekteye uğratacaktır. Nitekim Amsterdam'ın göçmenlerden beklentisi yaşanan olaylardan dolayı kendi kimliklerini unutup tam bir Hollandalı gibi davranmalarıdır. Bunu yapmayanlar dışlanmışlardır. Bu durum göçmenlerin uyum sorununu aşamamalarına ya da oldukları gibi davranmalarına neden olacaktır. Böylece dışlanma korkusu yaşayan göçmenler bir siyasetçi gibi davranacak ve nabza göre şerbet vermeyi zamanla öğreneceklerdir.

Yabancı bir ülkede yaşamanın getirdiği en büyük olay dil sorununu en kısa sürede halletmektir. Bu sorunu halledenler uyum sürecini daha rahat atlatan kişiler olmuştur. Romanda kendi diline hâkim olan kişinin başka bir dili daha çabuk öğreneceği vurgulanmıştır. Bu bakımdan kişilere dil eğitimi verilirken sahip oldukları dili yok saymanın doğru olmadığı belirtilmiştir. Hatta öyle ki dil hâkimiyetsizliği olan gençlerin suça daha çabuk yöneldikleri vurgulanmıştır.

Muhabbet Evi, akıl sağlığı bozulan başkahramanın sığındığı bir mekândır. Romana ismini veren bu ev çevrede ve dünyada yaşananlara karşı göçmen bir kişinin zihinde oluşturduğu bir kaçış, rahatlama yeridir. Başkahraman rüyalarında gördüğü bu yeri sadece Türkiye'ye gittiğinde görmemektedir. Buradan da şu sonucu çıkarabiliriz: Baskı azalınca sığınılan mekân ortadan kendiliğinden kalkmaktadır. Bu durum da göçmenlerin yaşananlardan farkında olarak ya da olmayarak ne kadar çok etkilendiklerini göstermektedir.

Romanda yaşanan siyasi olaylardan sonra Müslüman Türklere yapılan baskıların sonu gelmemektedir. Göçmenlerin iş bulmaları için belli yaş sınırlaması olan beceri

diplomalarını almaları gerekmektedir. Bu diplomalara sahip olmayanların iş bulması nerdeyse hayaldir. Diplomanın alınması ise son derece zordur. İş cenneti olarak nitelendirilen Amsterdam göçmenlere kapılarını iş konusunda da kapatmıştır.

Romanda göçmenlere karşı yerel halkın bakış açısı bir gecede değişse de değişmeyen bir şey vardır o da yerel halkın ortak görüşü olan Türklerin evlilik konusundaki sadakatleridir. Bu yüzden Hollandalı kadınlar sadakatlerinden dolayı sevgili ve eş seçiminde Türkleri tercih etmişlerdir. Romanda yerel halkın Müslüman Türklere karşı sadece bu konuda olumlu bir bakış içerisinde oldukları vurgulanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da oluşan işçi açığını kapatmak için çeşitli Avrupa ülkeleri farklı devletlerle işçi göndermeleri konusunda anlaşmalar yapmıştır. Türkiye'de tercih edilen ülkeler arasındadır. 1960'lardan sonra başlayan bu işçi göçleri Türkiye için son derece faydalı olmuştur. Böylece hem genç nüfusun istihdamı sağlanmış hem de ülkeye döviz girişinin yolları açılmıştır. Ekonomik yönden değerlendirildiği zaman işçilerin gitmesi karşılığında dövizin gelmesi her iki durumda da fayda sağlamıştır. Ülke için bu kadar öneme sahip olan bu durum karşısında göçmen işçilerin kendi ülkelerinden bir beklentileri vardır. Köprü niteliğinde kurdukları bu can borularının karşılığında memleketlerinden vefa görmek istemişlerdir. Göçmenler özellikle en çok göç veren illere göçmen işçileri temsilen heykeller dikilmesini istemişlerdir. Hiçbir yere gerçek anlamda ait olamayan çift kalpli bu insanların ülke için kazandırdıklarına bakılırsa istekleri son derece masumenedir.

Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları göçmen edebiyatının önemli ürünlerindedir. Yazar bu romanlarda yukarıda belirttiğimiz göçmen Türklerle ilgili birçok konuyu ele almakla kalmamış, bazı konuları da çekinmeden korkusuz ve açık bir şekilde dile getirmiştir.

Sadık Yemni ile ilgili yapılan tez çalışmalarından biri de Duygu Türkoğlu'nun "Sadık Yemni'nin Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım" adındaki yüksek lisans tez çalışmasıdır. Yaptığımız tez çalışmasının bu yüksek lisans tez çalışmasından farkı şudur: Bu çalışmada Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları yapısal yönden inceledikten sonra tezimizin asıl kısmını oluşturan göç olgusunun bu üç romana yansımaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SADIK YEMNİ’NİN ROMANLARINDA YAPI

1.1. ALSANCAK BÖREKÇİSİ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR

1.1.1. Olay

Olay, romanlarda kahramanların başından geçen vakalardır. Ana olaya bağlı gelişen hareketliliklerdir. “Olay, olay örgüsünü ya da vakayı oluşturan parçalardan birine denir.”²¹ Diğer türlere göre romanlarda birden fazla olay ve bunları birbirine bağlayan olaylar zinciri vardır. Olay örgüsü olarak adlandırılan bu zincirler romanın ilerlemesi için kurulmuş bir düzendir. “Olay örgüsü, romanın hikâyesinde yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir.”²² Olay örgüsü romandaki kişilerin ilişkileri arasından doğan bir sonuçtur.

Anı-roman niteliğinde olan *Alsancak Börekçisi* romanında olay şöyledir: Yetmişli yılların başında Amsterdam’ın Kinker sokağında açılan bir börekçi ve bu börekçiye gelen göçmen Türkleri konu alan romanda börekçiye gelen ünlü mafya babaları, onları örnek alan mafya erbabı kişiler, ünlü kumarbazlar, kaçak işçiler, deport edilenler, onların yarım kalan hayalleri, oturma peşinde olanlar, kocakarı kahveleri, hippie tipler ve beraberinde sosyal hayatta yaşanan kültürel faaliyetler konu olarak işlenmiştir. Tüm bu yaşananları romanın başkahramanı Sefer’in anlatımıyla dinlediğimiz bu roman, Hollanda’daki birinci ve ikinci kuşak göçmen hayatına bir perde aralamıştır.

1.1.2. Kişi

Roman kişileri, karşımıza genel olarak tip ve karakter olarak çıkar. Philip Stevick, karakterleri değerlendirirken üç kategoriye ayırır. Bunlardan ilki, başkişi olarak nitelendirdiği başkarakterdir. Bütün boyutlarıyla aydınlatılan bu karakterler romanın akışını yönlendirir. Romanın olmazsa olmazlarıdır. “En önemli karakterler, başkişiler (protagonists)dir; başkişiler iç dünyaları ve hayatları en ayrıntılı bir şekilde belirtilen karakterlerdir.”²³

İkinci grubu fon karakterler oluşturur. Anlatıcıya göre bu karakterler romanda yapıyı işleyen çarkların dişlileri gibidir. Romandaki olayları yorumlayan bir koro gibidir. Bir an için ilgi merkezi yapılan bu karakterler isimsiz birer ses olarak kalırlar. “Bu karakterler, önce

²¹ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, 189.

²² Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 189.

²³ Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, 179.

söylenildiği gibi, bir an için ilgi merkezi yapılabilir ve derinlik kazanabilirler, fakat bireysel anlamda önem ve boyut kazanmaksızın tamamen isimsiz birer ses olarak kalırlar.”²⁴

Philip Stevick’in bahsettiği üçüncü grup ise roman başkışileri ve fon karakterler arasında olanlardır. Bunlardan ikisi, her iki tipin niteliklerine sahip norm ve kart karakterlerdir. Anlatıcıya göre norm karakterler romanda amaç olmaktan çok o amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçtır. Her yönüyle açık olan bu karakterler bir fon karakter gibi romanın yapısı içinde mekanik bir rol oynayabilir. Roman başkışisi ile toplum arasında iletişimi sağlar. Tezat yaratarak okuyucuyu rahatlatmak için kullanılabilir. “Bir norm karakter herhangi bir karakterden daha boyutlu ve kimlik kazanmış bir karakterdir, romanda belli bir fonksiyonu icra eder.”²⁵ Philip Stevick, kart karakterleri belli bir özelliğin sembolü olarak tek bir karakteristik özelliğin vücut bulmuş şekli olarak tanımlar. Bu karakterler sadece komik değil aynı zamanda merhamet uyandıran kişilerdir. “Kart karakterleri oluşturan kimyasal unsurlar saftır, işte bu yüzden bu karakterler, ekseriya çarpıcıdır.”²⁶

Alsancak Börekçisi’nde kahramanlar genellikle fiziki özellikleriyle tanıtılmış, ruhi özellikleri verilmemiştir. Kahramanların ortak özellikleri ise hepsinin lakaplarıyla tanınmış olmasıdır. Bir başkahramanın etrafında şekillenmiş norm karakterler kısa kesitlerle anlatılmıştır.

Alsancak Börekçisi’nde karşımıza çıkan kahramanlar ve özellikleri şunlardır:

1.1.2.1. Başkahraman

Sefer: Romanın başkışisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özelliklerine saçlarının kıvrıkcık oluşu dışında çok yer verilmemiştir. Parisli Hasan’ın yeğenidir. Aslen İzmirlidir. Yaşadığı şehri şu şekilde anlatmıştır:

Ben ise Parisli Hasan’ın ablası İstanbul’a gelin gittiği için Tatavla’da doğmuş ve sonra üç yaşında formasyonumu tamamlamak için İzmir’e gelmişim. Sımsıkı İzmirliydim ama resmi kimliğimde Nea Roma yazılıydı... İzmir harflerin sırrını çözdüğüm, okumayı öğrendiğim ve ilk aşkıyı yaşadığım yerd. Attila İlhan’ın Samim Kocagöz’ün, Piriştina’nın lisesinden mezundum. Şehrin içinde meyve ağaçlı bahçesi olan müstakil bir evde büyümüşüm. İnsanın yaşamının ilk on sekiz yılında anılarını inşa ettiği her yer eşsizdir.²⁷

²⁴ Stevick, *Roman Teorisi*, 180.

²⁵ Stevick, *Roman Teorisi*, 181.

²⁶ Stevick, *Roman Teorisi*, 185.

²⁷ Sadık Yemni, *Alsancak Börekçisi*, Nar Kitap, İstanbul 2013, 96.

Bektaşî kùltürü içinde yetişmiş, polis bir babanın çocuğu olduğunu belirten kahraman babası hakkında şunları söylemiştir: “Rahmetli babam Kariyerine polis olarak başlamış biriydi Çocukken bir sürü macerasını dinlemişti... Babamın polisliği beş yıl sürdü. Sonra istifa etti. İzmir’e taşındı, belediye zabıtasına müdür muavini olarak meslekten ve hayattan emekli oldu.”²⁸

24 yaşında öğrenci olarak geldiği Hollanda’da ona oturma izni alabilmek için kefil olan ilk kişi Fethi Baba’dır. Oturma izni alana kadar bu kefillik devam edecektir. “Kendim Amsterdam’da her yıl uzatılan öğrenci oturma izniyle bulunmaktaydım. Fosur fosur eğretilik soluyordum.”²⁹ Amsterdam’da ilk olarak dayısının iş yeri olan Şemi Konfeksiyonda işe başlayacak daha sonra çeşitli işlerde çalışacaktır. “Atölye hem Prinsengracht’tan hem de Keizersgracht’tan girişi olan kocaman bir mekândı. Amsterdam’daki ilk işyerimdi.”³⁰ Sonraki çalıştığı işler için şunları söyleyecektir:

Sankurt Abi’nin o sıralarda Haarlemmerdijk sokağında pizzacısı vardı. Üç yıl sonra bir sezon onunla birlikte Pasar Malam denen içinde moda şovların yapıldığı, içinde minik lunaparkların kurulduğu dev bir gezici pazarda döner satacaktım. Şehir şehir gezecek ve harçlığımı çıkaracaktım. (...) Bir kış da Wormerveer’deki restoranında barmenlik yaptım.³¹

Daha sonra Parisli Hasan ve Börekçi Mustafa’nın açtığı Alsancak Börekçisinde çalışmaya başlayacaktır. Günde on üç saat çalıştığı bu yerden dayısının ölümünden sonra ayrılacak gündüzlerini okul, akşamlarını çalışma olarak planlayacaktır. Börekçide çalıştığı günleri hızlı bir olay bandının üzerinde gibiydim şeklinde değerlendirecek ve bu durumu şu şekilde ifade edecektir:

Anneannemi özlüyordum. Yakın arkadaşlarım bazen burnumda tütüyordu ama bant üzerinde gibi yaşamak onları sıkça düşünmemi, hatırlamamı engellediği gibi, belleğimdeki canlı anıları da firelendiriyordu. Her fırsatta arkadaşlarıma mektup yazıyordum. Onlardan mektup alıyordum, ama ne nişanlarında ne de düğünlerinde bulunabilecektim.³²

Zaman zaman memleket özlemi duyan Sefer bu özlemini şöyle anlatmıştır:

Ben de kurulu düzenimi terk etmiştim ama dönüş yolum engebeliydi. Artık rüyalara uçak havalandırarak giriyordum... Eski kurulu düzenime dönüş hayallerim bir askeri darbeye berheva olacaktı. Türkiye’yi on yıl bir ay

²⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 112.

²⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 51.

³⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

³¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

³² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 145-146.

göremeyeceğimi bilmiyordum ama dönüş yolunun gelecekte ters akıntılı ekolarını hissediyordum.³³

Memleket özlemini ancak 1978 yılındaki tatilinde giderecektir. Amsterdam'da çalıştığı bökçide karşılaştığı kişiler arasından en çok Zati'den etkilenecek sonraki yazma hayatında isminden sıkça bahsedecektir.

Yahya Kemal Beyatlı'yı, Orhan Veli'yi, Fuzuli'yi, Attila İlhan'ı, Cemal Süreya'yı, Turgut Uyar'ı severdi. O sıralarda Necip Fazıl'ın şiirini iyi tanımiyordum. Sonradan onu da listeme katacaktım. Birçok kelime ve deyiimi hayatımda ilk kez Zati'den duydum ve bazılarının maalesef unuttum. Mesnevi'ye, Kısası Enbiya'ya, Taberi Tarihi'ne dikkatimi çekmişti.³⁴

Kitap satıcılarında gezmeyi, film afişlerine bakmayı, sinemaya gitmeyi ve plak dükkânlarında dolaşmayı seven Sefer, Marion adında bir sevgili edinir ama onunla evliliği düşünmez. Nitekim uzun süre birlikte olduğu sevgilisi memlekete döndükten üç ay sonra mektuplar kesilecek bu olaydan Sefer fazla etkilenmeyecektir.

Romanın anlatıcısı olarak karşımıza çıkan Sefer, Alsancak Bökçisine gelen kişileri ve yaşanan olayları kendi bakış açısıyla bize aktarıyor. Olayları ve kişileri anlatırken oldukça duygularını arka plana itmiştir. Sefer anı roman niteliğinde olan *Alsancak Bökçisi*'nin başkahramanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2.2. Birinci Kuşağın Temsilci Tipleri

Dayı Hasan: Birinci kuşak olarak adlandırılan yetmişli yılların göçmen temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Amsterdam'a Paris'ten geldiği için Parisli Hasan olarak tanınmıştır. Babası Midilli Süleyman gibi yetenekli Hasan Şemi Özbilge İzmir'de yaşadığı dönemde tanınmış bir mobilyacıdır. Başarısız bir evlilik yapması ve işlerinin kötüye gitmesi yüzünden Paris'e göçmüş ve burada evlenerek Parisli Hasan olarak tanınmıştır. Çocuğu olmadığı için Sefer'i çocuğu yerine koymuştur. Sefer dayısını şu şekilde anlatmıştır: "Dalgalı saçlı, mavi gözlü, bıyıklı, orta yaşlı bir film aktörü edalı Hasan Şemi Özbilge ile birbirimizi seviyorduk. Çocuğu olmamıştı. Beni bir çeşit oğlu gibi gördüğünü hissedirdim bazen."³⁵ Son derece temiz giyimli, takım elbiseli, iki dirhem bir çekirdek gezen oturaklı bir kişidir. Hollanda'ya geldiği zaman Şemi Konfeksiyonu açmış uzun süre çalıştırmıştır. Göçmen Türklere oturma izni almak için onları iş yerinde çalıştırmış

³³ Yemni, *Alsancak Bökçisi*, 133.

³⁴ Yemni, *Alsancak Bökçisi*, 58.

³⁵ Yemni, *Alsancak Bökçisi*, 60-61.

ancak artan vergileri ödeyemeyince iflas etmiştir. Geçirdiği sıkıntılı günler şu şekilde ifade edilmiştir:

Sabah kahvaltısıyla akşam yemeği arasında hiçbir şey yemiyor bürosunda oturup kahve içiyordu. Bardak iriliğindeki her fincana en az iki şeker atarak benim görebildiğim yirmi fincan kahve içiyordu. Bunların yanına da üç paket sigara tüketiyordu. (...) O tarihten beş yıl sonra ince bağırsak kanserine yakalanmasında bu kadar kahve ve şeker tüketmesinin bir rolü olmuştu mutlaka.³⁶

Konfeksiyon dükkânının kapanmasıyla arkadaşı Börekçi Mustafa'yla Alsancak Börekçisini açmıştır. Hollanda'ya giden birinci kuşağın temsilcilerinden olan Dayı Hasan göçmenlere sürekli yardım etmiş onlara oturum izni almaları için elinden geleni yapmıştır. Nitekim 1983 yılının 5 Mayıs'ında kanserle mücadelesine yenik düştüğü zaman yaşı kırk dokuzdur. Cenazesi memlekete gönderilmeyen Parisli Hasan'ın cenaze töreni hem İslami usullere göre hem de eşinin Hollandalı olması sebebiyle Hollanda usulüne göre tertip edilmiştir.

Dayımın ölü bedeni cuma günü öğleden sonra Haarlem'den gelen bir hoca ve yakın bir arkadaşıyla birlikte firmanın uygun bir yeri olmadığı için cenaze evinin garajında yıkadık ve kefenledik. Sonra pazartesi akşamı firma çalışanları tarafından kefenden çıkarılıp elbiseleri giydirildi ve cam tabutta gösterildi.³⁷

Böylece Parisli Hasan'ın göçmenlik hayatı trajikomik bir şekilde son bulmuştur.

Börekçi Mustafa: Parisli Hasan'ın ortağıdır. Birinci kuşağın önemli temsilcilerindendir. Batı Trakyalı olduğu için İskeçeli Mustafa olarak tanınmıştır. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana dili gibi Yunancayı bilir bu yüzden Amsterdam'da Yunanlılardan oluşan bir çevre kurmuştur. Börekçiyi açtıktan sonra Börekçi Mustafa olarak anılmıştır. Belli bir birikim sağladıktan sonra geri kalan hayatını Türkiye'de yaşamak isteyen kişilerdendir.

Dayım, Tayfun Abi, Fethi Baba yakın gelecek hayalleriyle kaydırak oynuyordu. Yıl 1977'di. Bütün takım en geç yedi yıl içinde temelli kalmak üzere Kuşadası'na gidecekti. (...) Nitekim Börekçi Mustafa on beş yıl kadar sonra kapağı temelli Türkiye'ye attığında Marmaris'i yeğleyecekti.³⁸

Türkiye'ye dönmek isteyen arkadaşlarının arasında hayallerini gerçekleştirip Marmaris'e yerleşen ender kişilerden biridir.

³⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 90.

³⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 95.

³⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 115.

Fethi Baba: Birinci kuşak olarak adlandırılan yetmişlerin önemli temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Hollanda'daki ilk Türk seyahat bürosunun sahiplerinden biridir. Tayfun Abi'yle ortak olan Fethi Baba, 1962 yılında tır şoförü olarak Hollanda'ya gelmiş bir kadına âşık olup burada kalmıştır. Sefer'e oturum izni alması için kefil olmuş bunu daha sonraki zamanlarda devam ettirmiştir. Güzel giyimli, evli, Hollanda çapında tanınmış biridir. Yıllar sonra hayatını kaybedince bu tanınmış kişinin cenazesine beş kişi katılacaktır. "Koskoca anlı şanlı Fethi Baba'yı oğlu dâhil beş kişi uğurlayacaktık. Seksenlerde kendisine Amsterdam'da bir cenaze töreni yapılıyorsa en az bin kişi gelirdi."³⁹ Zamanın acımasızlığıyla Fethi Baba'nın tanınmış kimliği kısa sürede unutulacaktır.

Tayfun Abi: Birinci kuşağın önemli temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fethi Baba'yla ortak bir seyahat bürosu açmışlardır. Hollandalı bir kadınla evlenerek orada kalmıştır. Güzel giyimli, bir gözü kör olduğu için sürekli renkli gözlük takan Tayfun Abi, Fethi Baba'dan dört yıl sonra kalp krizi geçirerek hayatını kaybedecek ve cenazesi Türkiye'ye gönderilecektir.

Sankut Abi: Birinci kuşağın önemli temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Sempatik, yumuşak karakterli, hoşsohbet bir kişidir. Pizzacı ve restoran sahibidir. Tayfun Abi öldükten bir yıl sonra da o hayatını kaybetmiştir.

Terzi Mustafa: Birinci kuşağın önemli temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Kısa boylu, elli beş kilo ağırlığında, altmış yaşlarında biridir. Trabzonludur. Memleketten haberleri Hürriyet gazetesi okuyarak alan bu tip aynı zamanda bir insan sarrafıdır. "Terzi Mustafa zamanla insan sarrafı kesilmiş biriydi. İyi kumarcılar zorlu mesleklerini sürdürebilmeleri için bu rütbeye ermek zorundaydı. Masada karşıda oturan adamın huyunu suyunu kestirebilmek elindeki kâğıttan daha önemliydi."⁴⁰ Temiz giyimli iyi bir terzi olmasının yanında kumarbaz kişiliğiyle de tanınmıştır.

1.1.2.3. Mafya Babası - Kabadayı - Kumarbaz Tipler

Oflu: Ünü dünyaya yayılmış mafya babasıdır. Fiziksel özellikleri şu şekilde verilmiştir:

³⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 31.

⁴⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 54.

Namı dünyayı tutmuş Oflu bir yetmiş boylarında ince yapılı toprak rengi takım elbiseli biriydi. Sigaradan sararmış bıyıkları vardı. Kemerli burnuyla tipik bir Karadenizliydi. Dikkatli, zeki ve külyutmaz bir hali vardı. Başka türlü de bu namı sürdüremezdi.⁴¹

Dünyanın çeşitli yerlerine giden bu mafya babasının Hollanda'ya geleceği haberi herkesin dikkatini çekmektedir. Kazanç kapısı olarak görülen Oflu kumarbazlar tarafından yolları gözlenen bir kişidir.

Oflu Hollanda'ya geldiğinde Amsterdam, Haarlem ve Rotterdam'daki Türk kahvelerinin en şanslılarında sıkı bakara oyunları döner ve kalan mano nedeniyle kahve sahibi ihya olurdu. Bu kısmet hiyerarşi piramidinde krupiyeleri, sıkı pokercileri, korumaları, kumarbazlara yemek tedarik eden lokantaları, bahşişe boğulan müstahdemi de kapsardı.⁴²

Kendi içerisinde kuralları olan mafya dünyasının başlarından olan Oflu'dan senede bir de olsa onun yolundan gidenler bu dünyadan faydalanmak istemektedirler.

Süheyl Baba: Birinci kuşağın temsilcilerindendir. Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Beyaz, gür saçlı, beyaz bıyıklı, mavi gözlü ellilerin ortalarında eski milli yüzme takımında yer almış, dimdik yürüyen kumarbaz bir kişidir. Oflu gelince oynanacak olan büyük kumarda krupiyelik yapacaktır. "Süheyl Baba krupiyeydi. Kâğıtları o yapıyor ve geri topluyordu. Bu işi çok ustaca yaptığı ve eli çok seri olduğu için önemli masalara o tayin edilirdi."⁴³ Birinci kuşağın temsilcilerinden olduğu giyim kuşamından ve davranışlarından belli olmaktadır.

Harun: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle verilmiştir. Yaş olarak ellilerin ortasında olmasına rağmen zamanında spor yapması sebebiyle güçlü izlenimi veren Harun gür beyaz saçlı, uzunca boylu, sağlam yapılı bir kişidir. Mağrur bir yakışıklılığa sahip az konuşan biridir. Kumarbaz bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Poker oynadığı gecenin sabahı şu şekilde anlatılmıştır: "Harun aldım verdim bahsini sevmezdi. Yüzünün sakinliğinden gece işlerin iyi gittiğini tahmin etmek zor değildi. Kaybettiği gecelerin sabahında hareketlerinde belli belirsiz bir asabiyet belirirdi. Sinirli, alıngan, hassas bir yapısı vardı."⁴⁴

Oynanan büyük kumarda o da yer alacaktır. "Harun ayakta durmuş seyrediyordu. İhtisası poker üzerineydi. Akılla mücadele ederdi. Şansın ve büyük kapitalin önemli rol

⁴¹ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 149.

⁴² Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 67.

⁴³ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 149.

⁴⁴ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 11.

oynadığı oyun onun hesabına uymazdı.”⁴⁵ Ünlü bir pokerçi olan bu kişi giyim kuşam ve dış görünüş olarak motor sürücülerine benzemektedir.

Bandocu Ali: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Bandocu lakabını şu şekilde almıştır: “Hollanda’ya geldiğimizde bizi bando mızıkacı ile karşıladılar. Ardından siz geldiniz. İtibarımız elden gitti, demesine borçluydu.”⁴⁶ Kaçak işçileri deport ettirmesiyle övünen bunu hobi haline getiren bir kişidir. “Bandocunun iki kara gölgesi vardı. Koyusu ve hafifi. Hafif kara gölge kaçak işçileri ihbar hobisiyle ilintiliydi. (...) Bandocu Ali hoşuna gitmeyen ya da kıskandığı kimseleri polise ihbar ederdi.”⁴⁷ Yerli mafya babaları için iş yapan Bandocu Ali yaptığı işler yüzünden insan içine çıkamaz duruma gelecek ve tanındığı Türk kahvelerinden uzak duracaktır. “Koyu kasvetli kem gölgesi ise bir başka özelliği ile ilgiliydi... Üzerinde sustalı ve muşta taşırdı örneğin. Yerli babalar için ufak tefek işler bitiriyor diye namı çıkmıştı.”⁴⁸ Kubar kullanan Bandocu, çevresindeki kişileri pis işleri için kullanan sonra da ortadan kaldıran bir kişidir. Sefer onunla tanıştığı zaman Bandocu otuzlu yaşlardadır. Daha sonraki zamanlarda karşılaştığı zaman Bandocu altmışlı yaşlarındadır. Bu karşılaşmayı şu ifadeler ile anlatmıştır:

Taş çatlasa altmış başlarında olmasına rağmen seksene yeni basmış gibi görünmekteydi. Titrek bir ihtiyar olmuştu. Saçları iyice dökülmüştü. Bir deri bir kemikti. (...) Verdiğim selamı aldı ama yüzünde benim kim olduğumu merak eden bir ifade oluşmadı.⁴⁹

Sonraki dönemlerde gerek yaptığı iş gerek kullandığı uyuşturucular yüzünden kafayı yiyecek ve bir zombi gibi sokaklarda gezecektir.

Kara Yılan: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Otuz yaşlarında, esmer, bir doksan boyunda bir delikanlıdır. Kısa siyah saçlıdır. Tepeden tırnağa siyah giyen yumurta topuk ayakkabılarıyla dikkat çeken bir kabadayıdır. Karamanlı olan Kara Yılan’ın gerçek ismi kimse tarafından bilinmemektedir. Yetmişlerin temsilcisi olan bu kabadayı için şu ifadeler kullanılmıştır: “Millet Kara Yılan’dan genellikle tırsardı. Omuza atılan ceketin üstünde omuza atılan palto kimilerine sırtacak bir şey gibi gelse de yetmişlerin ortalarında Türkiye’ye has kabadayılık kodları henüz tedavüldeydi ve saygı duyuluyordu.”⁵⁰

⁴⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 150.

⁴⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 28.

⁴⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 28.

⁴⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 29.

⁴⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 42.

⁵⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 26.

“Birkaç yıl sonra haraç almak için uğradığı Türk dönercide hayatı noktalanacaktı.”⁵¹ Herkesin saygı duyduğu bu kişinin sonu diğer kabadayılardan farksız olmayacaktır. Su testisi suyolunda kırılacaktır.

1.1.2.4 Evli Tipler

Kazım: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Karamanlıdır. Börekçide kendi işini kurana kadar çalışacaktır. Eli işe yatkın çalışkan bir kişidir. Osman’ın ev arkadaşıdır. Memleketten evlidir. Biri beş diğeri üç yaşında iki oğlu vardır. Hollanda’ya gelme sebebi refah toplumunun nimetlerini sonuna kadar kullanarak bir yerlere gelmek ve ailesini kısa sürede yanına getirmektir. Bu yüzden daha çok para kazanacağı işleri tercih etmiştir. Börekçiden de bu sebeple ayrılacaktır: “Kaçak işçiyken çocuklarını, karısını Amsterdam’a getirecek, onları o durumda okutarak benzerine az rastlanan bir örnek oluşturacaktı. Bunda çalışkanlığı, sempatik ve candan tavırları kadar ‘Cuma’ rolünü çok başarıyla oynaması etkin olacaktı kuşkusuz.”⁵² Nitekim Hollanda’ya gelme sebebini unutmayıp kısa bir süre sonra ailesini yanına getirtecek ender kişilerden olacaktır.

Osman: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Orta boylu, dar omuzlu, kocaman kafalı, güler yüzlü sempatik biridir. Kırşehirli, evli ve iki çocuk babasıdır. Evinin farklı bölümlerini kocakarılar için ayırmış ve onları göçmen erkeklere sunmuştur. Para kazanmanın bu yolunu tercih eden Osman altmış yaşlarında kocakarı olan Monique’ye âşık olmuş, onun ölümünden sonra da evindeki kiracıları dağıtmış birkaç yıl sonra da ailesini Hollanda’ya getirmiştir.

Monique’den söz ederken gözlerinin dolmasından aralarında bir aşk olduğu belliydi. Osman görebildiğim kadarıyla Monique’nin üstüne başka bir gül koklamadı. Evdeki kiracılara başka yer buldu. (...) Birkaç yıl sonra da ailesini Hollanda’ya getirdi. Normal denen yaşama avdet etti kısaca.⁵³

Kazım’la ev arkadaşı olan Osman romanda tam bir ahlaksal çöküntünün timsali olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2.5. Entelektüel Tipler

İzak: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Terzi Mustafa’nın arkadaşıdır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Kısa boylu, altmış yaşlarında şehir efendisi görünümlü bir Yahudi’dir. İyi bir pokerci ve maymuncuk kullanma ustasıdır. Türkçeyi güzel kullanan

⁵¹ Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 26.

⁵² Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 93.

⁵³ Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 124.

aynı zamanda farklı dilleri de bilen İzak kültürlü bir kişidir. Bu özelliğini insanları kandırmak için kullanmıştır. Böylece Avusturya'da ve Almanya'da soymadık otel bırakmamıştır. "Çok dil konuştuğu, kültürlü bir adam olduğu için niyetini ustaca kamufle edebilmekteydi. (...) Her yerde kameraların olmadığı, polislin bilgisayar kullanmadığı, internet sözcüğünün bir voleybol terimi sanıldığı zamanlardı."⁵⁴ O dönemde internetin, bilgisayarın ve kameranın yaygın olmaması işlerini kolaylaştırmış paraya para dememiştir.

Zati: Norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Entelektüel tiptir. "Zihinle, düşünceyle, sanatla, edebiyatla, felsefeyle, dinle yani genel anlamda zihin faaliyetleriyle ilgili değerleri temsil eden zihinsel tiptir."⁵⁵ Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Bir seksen boyunda, iri elli ve ayaklı, beyaz gür saçlı, kocaman kafalı genç bir delikanlıdır. Börekçide kahvesini yudumlarırken çantasında taşıdığı Türkçe, Almanca ve özellikle İngilizce kitaplar okuyan Zati Hollanda'ya ilk gelen Türklere'dir. Boşnak kökenli olan bu delikanlı hakkında fazlaca rivayet söz konusudur. Zengin bir ailenin oğlu olduğu, tıptan terk olduğu, felsefe okuduğu, aşkı için babasının mirasını reddettiği muhasebecilikten sonra tırcılık yaptığı için Tırcı Zati olarak tanındığı en yaygın rivayetlerdir. Sonraki dönemlerde Sefer'in üzerinde ve yazma serüveninde fazlaca etkisi olacak bu kişi için Sefer şunları söylemiştir:

Hemen hemen her lafında bir hikmet aşıları. (...) Birçok kelime ve deyim hayattımda ilk kez Zati'den duydum ve bazılarını maalesef unuttum. Mesnevi'ye, Kısası Enbiya'ya, Taberi Tarihi'ne dikkatimi çekmişti. 'Kendi ananesine misafir zatı muhteremlerden olma' öğüdünü ciddiye alacaktım.⁵⁶

Sefer, hayatında önemli bir iz bırakan bu kişiyi daha sonra 1981 yılının sonunda gördüğünü ve sonra bir daha Zati'den haber alamadığını belirtmiştir.

1.1.2.6. Mizahi Tipler

Taki: Kart karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Bir yetmiş boyunda koyu kumral saçlı, beyaz tenli bir kişidir. Yaşadığı olayları abartarak anlatan Taki genel olarak insanlara hoşça vakit geçirten ve onlar tarafından sevilen bir kişidir. "Genel olarak herkes Taki'nin uydurduğu palavraları keyifle dinlerdi. Öyküdeki kurgu hatalarına pek aldırılmaz, hoşça vakit geçirme seansı olarak değerlendirilirdi."⁵⁷ İlerde restoran açma hayalleri olan Taki ismi ile müsemma olan bir kişidir.

⁵⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 53.

⁵⁵ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 160.

⁵⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 58.

⁵⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 13.

Taki sanırım Yunanca Takhûs yani hızlı kelimesinden gelen bir isim. Takyon hali bile var. Taki ışıktan hızlı giden takyonların yardımıyla geçmişte geçen ama yeni vuku bulmuş bir macerasını bile anlatabilmekteydi. Adıyla müsemmaydı. Eski tabirle kredisi bin beş yüzdü.⁵⁸

Arkadaş ortamlarında hoş sohbetinden dolayı gözle aranan kişilerdendir. Şehir merkezindeki gece kulübünde kapıcılık görevinde çalışmaktadır.

Agop: Kart karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Taki'nin arkadaşıdır. Orta Anadolu bir Ermeni'dir. Hikâye anlatıcısıdır. "Askerliğini piyade olarak yapmıştı. Şu ana kadar kendisinden sayısız jandarma öyküsü dinlemiştik. Hepsi de Doğu Anadolu'da sarp kayalık ortamlarda geçmekteydi."⁵⁹ İzlediği filmleri de hikâyeleştiren Agop'un özellikle askerlik anıları arkadaşları tarafından dikkatlice dinlenmiş ve hikâyelerdeki abartılar hoş karşılanmıştır.

1.1.2.7. Kadın Tipler ve Fon Karakterler

Marion: Norm karakterdir. Sefer'in kız arkadaşıdır. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Bir altmış beş boyunda, ince yapılı, siyah saçlı güzel bir kızdır. Yaş olarak Sefer'den büyüktür. Evlilik beklentisi içinde olan Marion memleketine gidince birkaç ay sonra mektupları kesecektir. Noel'de buluşmak üzere ayrılan bu iki gencin böylece uzun süren beraberliği sona erecektir. "Neyse ki Noel'e şunun şurasında üç küsur ayıcık kalmıştı... Aradan kaç Noel geçecek ve biz birbirimizi bir daha görmeyecektik. Mektuplaşmalarımız, birbirimize hediyeler yollamamız aylarca sürdü. 1978 Şubat'ı sıralarında kendiliğinden sonlandı."⁶⁰ Sefer'in evliliği düşünmemesi bu ayrılığın en önemli nedeni olacaktır. Bu düşüncelerle memleketine dönen Marion birkaç ay sonra bu ilişkiye son verecektir.

Monique: Fon karakterdir. Osman'ın üç yıl beraber olduğu sevgilisidir. Kocakarındır. Elli dört yaşındadır. Oturum izni almak isteyen Osman'a evini açan kadındır. Bir gece Osman'la beraberken kalp krizi geçirerek hayatını kaybedecektir.

Helen: Fon karakterdir. Kocakarındır. Altmış yaşındadır. Anlatıcı Sefer onu ilk gördüğü zamanki izlenimlerini şöyle anlatacaktır:

Osman dışında üç delikanlı hep yanında gördüğümüz iri yarı Hollandalı kadın ve kısamsı beyaz saçlı altmış yaşlarında bir kadın vardı. Helen. Beyaz saçlı

⁵⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 15.

⁵⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 45.

⁶⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 146.

kan kırmızı rujlu Helen'in döpyesinin etekleri biraz sıyrıldığı için jartiyer taktığı görülebiliyordu. İnce yapılı, orta boylu bir kadındı.⁶¹

İhsan'ın sevgilisi olan Helen oturum izni almak isteyen İhsan'a evini açmıştır.

Linda: Fon karakterdir. Sefer'in ev arkadaşı olan Romana'nın kız arkadaşıdır. Annesi gibi striptizci olmaya çalışan bir yetmiş boylarında, elli beş kiloda genç güzel bir kızdır. Romana'yla birlikte olduğu dönemde onu aldatan ve Sefer'le de beraber olmak isteyen hafif bir kadındır.

Leyla: Sefer'in gece kulübünde tanıştığı belli bir dönem arkadaşlık ettiği striptizci kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçek isminden bahsedilmemiştir. Sefer ona Leyla ismini takmıştır. "İzmirliydi. Adı Leyla olsun. Gece esintisi manası uyar bu tür mesleklere."⁶² Anlatıcı hayallerindeki kız ile bu kişiyi örtüştürmüş ve adını Leyla koymuştur.

Hilmi Usta: Fon karakterdir. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Kısa boylu, iri çeneli, otuz altı yaşında olmasının rağmen ellisinde gösteren yorgun görünümlü biridir. Terzi Mustafa'nın yardımcısı ve onun koruması altında olmasına rağmen çevresindeki kişilerin onu deport ettireceği korkusuyla yaşayan bir kişidir. Bu korkusu oturum izni aldıktan sonra da belli bir süre devam edecektir. "Hilmi Usta Hollanda'da legal oturum işini yeni halletmişti ama eski sallantılı günlerinin etkisi altındaydı. Kendisi illegalken Terzi Mustafa'nın koruyucu şemsiyesi altındaydı ama anonim telefonların ne halt yiyeceği belli olmazdı. 25 sentlik canı vardı."⁶³

Mahir'i kendi korumasına alacak fakat daha sonra zorlanınca en çok baskın yiyen tanıdığının lokantasında ona iş bulacak ve birkaç gün sonra Mahir'in deport edildiği haberi yayılacaktır. "Vedat'ın yeri sıkça baskın alan bir mekândı. Bunu Vedat'tan sonra en iyi komşusu olduğu için Hilmi Usta bilirdi. Mahir'i orada çalışmak için özendirmek ne ayaktı bu durumda?"⁶⁴ Deport ettirmenin üstü kapalı yolu bu olduğundan daha sonra vicdanını rahatlatmak için kabadayılara şapka açacak ve topladığı birkaç markı Mahir'e gönderecektir. "Sonradan kumarbazlara şapka açıldığını, 425 mark toplandığını ve Mahir'e iletildiğini

⁶¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 84.

⁶² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 82.

⁶³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 29.

⁶⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 137-138.

öğrendim.”⁶⁵ Vicdanını rahatlatmak için yaptığı bu davranışıyla kendince Mahir konusunu kapanacaktır.

Romano: Fon karakterdir. Sefer’in İtalyan ev arkadaşıdır. Bir gece kulübünde kapıcılık yapmaktadır. Evinin bir odasını masrafları paylaşmaları için Sefer’e kiralamıştır. Otuz dokuz yaşında, sakin karakterli bir tiptir. “Kendisini bir abi olarak çok sevdim ve şimdi de olduğu gibi hep sevgiyle andım. Yaşıyorsa yetmişlerin ortalarında olmalı. Şu anda kim bilir nerededir. Hâlâ Kinker Sokağı 10 numarada bile olabilir. Onu 1979 yazından sonra bir daha görmedim.”⁶⁶ Sefer belli bir dönem ev arkadaşlığı yaptığı Romano ile ayrıldıktan sonra bir daha karşılaşmamıştır.

Samet: Fon karakterdir. Diplomalı bir teknisyendir. Evli ve ailesi Hollanda’da olan nadir insanlardan biridir.

Mark: Fon karakterdir. Avustralyalıdır. Sefer’in Sonesto otelinde çalıştığı arkadaşlarında biridir.

Nadir: Fon karakterdir. Konfeksiyoncuda çalışan bir terzidir. 25 sentlik canı olan kaçak işçiler içerisinde en şanslı olan kişidir. Polisin yaptığı her baskında şans faktörünün etkisiyle bir şekilde kurtulan biridir. Sivas’a giderken geçirdiği trafik kazasından kurtulması şanslı namına nam katacaktır.

Nazmi: Fon karakterdir. Kloroformcu Nazmi olarak tanınmıştır. Çalıştığı kimyasal madde üreten fabrikadan arakladığı kloroformları kullanarak kafayı bulan on sekiz yaşındaki bu gence Sefer illetten kurtulması için yardımcı olmuştur. Türkiye’ye tatile giden bu sahipsiz gencin sonu iyi olmayacaktır. “Üvey babasını bıçaklamış. İstanbul’da. Dünkü gazetelerde baş sayfadaydı. Günaydın’da gördüm.”⁶⁷ Uyuşturucu sonucunda yok olan gençliğin örneklerinden biridir.

Murat: Fon karakterdir. On sekiz yaşlarında uzunca boyludur. Bandocu’yla çalışan kubar satan genç bir delikanlıdır. Kazandığı paralardan sonra fiziksel ve psikolojik yönden değişime uğrayacaktır. “Pek kısa zaman sonra paralanmış, şırmarmış, şişmanlamış, cüretkâr bakışları ödleklilik bezeleri kaynayan birine dönüşecekti.”⁶⁸ Paranın zaman içerisinde olumsuz olarak değiştirdiği bir kişi olmuştur.

⁶⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 139.

⁶⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 48.

⁶⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

⁶⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 41.

Tunç: Fon karakterdir. Eski bir konfeksiyoncu ve terzidir. Esrarkeştir. Sonu iyi olmamıştır. “Tunç üç yıl kadar sonra çok bahtsız bir saatte beleş kafa malzemesi temin etmek için Murat’a gidecek ve orada bir başka Sedat tarafından bileti kesilecekti. (...) Bahtsız misafirin kısmetinde böyle bir son vardı.”⁶⁹ Böylece adı kaybolan gençler arasına yazılmıştır.

Artin Abi: Fon karakterdir. Birinci kuşağın Türkiyeli taksi şoförlerindedir. Kısa boylu, kıvrıkcık saçlı, otuz yaşlarında bir Ermeni’dir.

Milan: Fon karakterdir. Aslen Hırvat’tır. Türklere benzetildiği için Türklere karşı mesafeli duran onlarla karıştırılmak istemeyen bir kişidir.

Eskici Kemal: Fon karakterdir. Lakabını çalıntı mallardan tatil hediyesi düzmesine borçludur. Orta boylu, kilolu, insanlara güven vermeyen bir tiptir. Sefer’e de bir bisiklet satacak ancak bisikletin çalıntı olmasından dolayı Sefer’in başı belaya girecektir. “Eskici Kemal’in iradesinin topraktan yapılmış yanı tövbe etmiş, ateşten tapılmış yanı bunu bozmuştu. Çok belliydi. Her yönden dejenere olmuş, paraya aşırı düşkünlük nedeniyle fena halde sapıtılmış rezil bir herifti.”⁷⁰ Para kazanmanın hileli yollarına başvuran Eskici Kemal, paranın zamanla bozduğu bir kişidir. Bu yüzden çevresindeki kişilere güven vermemektedir.

Rıza: Fon karakterdir. Konfeksiyon dükkânında Sefer’le beraber belli bir dönem kalmıştır. Ütücüdür. Sağ ayağının parmakları ameliyatla alındığı için protez ayakkabı kullanmaktadır. Otuz yaşlarında, soluk tenli olan bu kişi kadınlarla olan ilişkisinden dolayı bel soğukluğu hastalığına kapılmıştır.

Mesut: Fon karakterdir. Avrupa’ya gitmeye çalışan gençlerin ne amaçla geldiğini ve memlekete nasıl dönmek istediklerini temsil eden bir tiptir. “Şu gördüğün terzi, altına mersedesi çekmeden, yanına da sarışın bir avradı oturtmadan hiçbir yere adımını atmaz.”⁷¹ Memleket özlemiyle yanıp tutuşan bu genç bu hayallerini gerçekleştirmeden memleketine dönmeyecektir.

Mahir: Fon karakterdir. Hilmi Usta’nın korumasında olan genç bir delikanlıdır. Sıkça baskın yiyen bir yerde kendisine bulunan işi kabul edecek kadar gözü açılmamış bir

⁶⁹ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 148.

⁷⁰ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 119.

⁷¹ Yemni, **Alsancak Börekçisi**, 104.

kişidir. Vedat'ın dükkânında çalışmaya başladığı bir dönemde polisin baskını yüzünden deport edilecek ve memleketine gönderilecektir.

Sezgin Bezirci: Fon karakterdir. Otuz başlarında, bıyıkları sigaradan sararmış, ince uzun yüzlü, tilki bakışlı, sürekli işkil halinde gezen bir kişidir. İnsan kaçakçısıdır. Mesleği Kuzey Avrupa'ya kaçak işçi götürmektir.

Kıllı Haydar: Fon karakterdir. Kadın işçi kaçakçısıdır. Paraya olan düşkünlüğüyle tanınmıştır. Biri Amsterdam'da diğeri Rotterdam'da iki pansiyonu vardır. Az konuşan ketum bir adamdır.

Lakabını kıllı biri olmasına değil, para yerine çok sık sık kıl, paralı yerine de kıllı demesine borçluydu. Onun ihtisası kadın işçiler üzerinedi. Ücrette yaptığı indirim ya da tümünden iptali karşılığında genç kadın işçi adaylarını aylarca evinde misafir ettiği rivayet edilirdi. Biri Amsterdam'da diğeri Rotterdam'da iki pansiyon işletiyor ve yeterli para kazanıyordu.⁷²

Kadın ticareti yapan Kıllı Haydar sessiz görünümünün yanında insanlara güven vermeyen bir kişidir.

Cemalettin Abi: Fon karakterdir. Uzun boylu, kısa kır saçlı, dinç görümlü bir kişidir. Coşkulu, iyi bir hatiptir. Memlekette belediye başkanlığı yapmış, burada da Türk Kültür Cemiyeti'nin idaresine talip milliyetçi bir kişidir.

İbrahim Abi: Fon karakterdir. Eski bir konfeksiyoncudur. Sivil toplum örgütüne üyedir. Hollanda'daki Türkler arasında İslami çerçeveli örgütlemeler yapmada becerikli biridir.

Adanalı Ahmet: Fon karakterdir. Fiziksel özellikleriyle tanıtılmıştır. Orta boylu, esmer, koyu kahverengi gözlüdür. Bir yanıla sempatik, yardım sever, arkadaş canlısı diğeri yanıla taşra kurnazı, hınçlı bir Anadolu çocuğudur. Devrimci, solcudur.

Halkın Kurtuluşu'ndandı. Arada sırada Marx, Lenin, Engels falan diyordu ama bunlardan bir kelime bile anlayarak okumadığı çok açıktı. (...) Nazım'ın Güneşi İçenlerin Türküsü şiirinin Güneşin zaptı yakın kısmını her konuşmada en az beş kez falan yineliyordu.⁷³

Kulaktan dolma bilgilerle devrimciliği kendine göre yorumlamış teoride çok da bir şey bilmeyen bir kişidir.

⁷² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 28.

⁷³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 68.

1.1.3. Mekân

Alsancak Börekçisi'nde genel olarak kapalı (dar) mekânlar kullanılmıştır. "Kapalı mekânlara 'dar mekân', 'iç mekân' da denir. Ev, oda, daire, iş yeri gibi kapalı mekânlardır."⁷⁴ Gurbetteki kişilerin bir araya geldikleri, havadislerin alındığı, popüler buluşma yeri olması nedeniyle Alsancak Börekçisinin simgesel mekân değeri de vardır. "Bazı romanlarda mekânın temsili bir değeri vardır. Mesela bir kısım sosyal yaşantılar, mekânın temsil niteliğine bağlı olarak sunulabilir."⁷⁵ Nesnel tasvirlerle anlatılan mekânlarda ayrıntıya Sefer'in evinin dışında yer verilmemiştir. Mekânlar olayların anlatılmasından ziyade kişilerin tanıtılmasında ön plana çıkarılmıştır. Kişilerin yaşam tarzlarının, yaşam şartlarının ve sosyal ortamlarının aydınlatılmasında kullanılmıştır. Hollanda'nın bazı yerlerinin tanıtılmasında kullanılan mekânlarda, mekânın ruhuna uygun renkler ön plana çıkarılmıştır.

Alsancak Börekçisi'nde karşımıza çıkan başlıca mekânlar şunlardır:

Alsancak Börekçisi

Esere ismini veren börekçi Amsterdam'ın Kinker Sokağı 27 numarada bulunmaktadır. Bu sokağa 1880 başlarında yaşamış olan şair Johannes Kinker'in adı verildiği için bu isimle anılmıştır. Önceden butik olan bu yer sonradan börekçiye dönüştürülmüştür. Burası Amsterdam'ın merkezi sayılabilecek bir yerdir. Gerek bu yüzden gerekse börekçiyi açan Parisli Hasan ve Börekçi Mustafa'nın çevrelerinin geniş olmasından dolayı mekânın müşterileri oldukça fazladır. Kişilerin buluşma yeridir.

Alsancak Börekçisinin açıldığı andan itibaren müşterisi çok bol oldu. Popüler bir buluşma yeri haline geldi. Dayımın ve Börekçi Mustafa'nın geniş arkadaş çevresini, böreğin nefis kalitesi ve dükkânın şehrin ulaşımı çok kolay merkezi bir yerinde olması bunda rol oynadı.⁷⁶

Börekçiye gelen kişilerin çok ve çeşitli olması buranın sosyal bir mekân olmasını sağlamıştır. "Börekçimizin müşteri çeşitliliği yönünden benzersiz bir konumu vardı. Amsterdam ve hatta diğer şehirlerdeki kalburüstü tiplerin buluşma yeri gibiydi. Bir kafe, lokanta ve kulüp sentezi gibiydik."⁷⁷

⁷⁴ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 136.

⁷⁵ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 143.

⁷⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 39.

⁷⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 76.

Kapalı ve simgesel mekân değeri olan börekçi nesnel tasvirlerle ayrıntılara yer verilmeden anlatılmıştır. Burası birkaç masanın sığıdığı oturma alanı ile drolitten bir duvarla ayrılmış minik bir atölye ve bir tuvaletten oluşan bir yerdir. Alsancak Börekçisi sadece bir mekân değil bunun çok daha ötesidir. Amsterdam'da yaşayan göçmenlerin yaşantısına açılan bir penceredir. Anlatıcı orda olan bitenleri bize bu mekâna gelenler sayesinde aktarır. Mekân bu yönüyle simgesel, sosyal bir mekân özelliği gösterir. Börekçiye gelenler sabah, öğle, ikindi ve akşam vakitlerinde farklılık gösterir. Sabahın ilk vakitlerinde genellikle kumarbazlar uğrar. Böylece gece Amsterdam'da neler olup bittiğini bu kişilerden öğreniriz.

Sabahları genellikle kumarbazlar ilk müşterilerim olurlardı. Sabah yedi buçuk ile dokuz arasında gece nerede ne kadar oyun dönmüş, kim ne kadar mal getirmiş, kim kimi ne kadar ütmüş, nadiren de olsa silahlı vuruşmaların dökümünü, ölüm ve yaralanma haberlerini alarak başlardım güne.⁷⁸

Alınan bu haberler daha sonra börekçiye gelecek olan kişilere yayılır. Bu yüzden burası istihbarat bürosu gibi çalışır. Haberlerin toplandığı yayıldığı bu mekâna göçmenler fazlasıyla ilgi gösterir. Hatta sadece bu haberleri duymak için gelenler de vardır. “Dükkân bir çeşit istihbarat bürosu gibiydi. Amsterdam'daki göçmenlerin küçük dünyasında olup bitenlerin çoğundan hızla haberdar oluyorduk. Bu özellikten istifade ederek fazladan bir ayrıntı duymak için gelip bir çay kahve içenler bile oldu.”⁷⁹

Öyle ki anlatıcı burada duyulmayan bir şeyin kimse tarafından bilinmediğinin altını çizer. Duymadığı bir şey varsa bunun şaşkınlığını yaşayacaktır. Çünkü burası herkes hakkında bilginin toplandığı, yayıldığı yerdir. “Alsancak Börekçisi gibi göçmen Türklerle ilgili istihbarat bürosu gibi çalışan bir dükkânda bile bunu öğrenemedim.”⁸⁰

Anlatıcı börekçiye günün çeşitli saatlerinde gelen kişilerle sohbet eder ya onlar börekçiden çıktıktan sonra ya da onlar kendi aralarında sohbet ederken onlar hakkında okuyucuya bilgi vermiştir. Böylece orada yaşayanlar hakkında bilgi sahibi oluruz.

Kinker Sokağı 10 Numara

Alsancak Börekçisi romanının başkahramanı Sefer'in Amsterdam'da kaldığı evdir. İtalyan ev sahibi Romano ile paylaştığı bu ev kapalı ve dar bir mekândır. Anlatıcı eserde geçen diğer mekânları anlatırken ayrıntıya girmeden vermiştir. Ancak Sefer'in kaldığı ev nesnel tasvirlerle ve ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Alsancak Börekçisine beş dakikalık

⁷⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 16.

⁷⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 103.

⁸⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 25.

mesafede bulunan bu evi anlatıcı Sefer'in gözünden bize aktarır. Öyle ki yapılan tasvirlerin etkileyiciliği ile burnumuza toz, kir ve kullanılmış kumaş kokuları gelir. Hareket edildiği anda etrafta uçuşan toz tanelerini göz önüne getirmek çok da zor olmaz. Sefer'in iki yıla yakın kaldığı göçmenlik hayatımın en konforlu yeri olarak bahsettiği bu ev bize şöyle anlatılmıştır:

Odama girince beni her zamanki toz, eski kumaş ve çok kullanılmışlık kokusu sarmaladı. Rengi solmuş bej zemin üzerine dikine kahverengi çizgileri olan perdeyi hafifçe örttüm. Bir eski püskü eşya müzesine yakışacak kadar eprimiş ve tozlu olan kumaş bir çeşit toz uçurtgacıydı. Yerdeki eski bej renkli halı da bir toz harikasıydı. Perde ve halı son kullanım tarihini epey arkada bırakmışlık yönünden birbirleriyle uyum içerisindeydi. (...) Neyse ki, kokuya birkaç dakika içinde burnum alıştıyordu.⁸¹

Bir yatak odası ve bir salondan oluşan evin eşyaları da çok değildir. Hollandaca 'halvewoning' diye adlandırılan yarım barınak bu evin Sefer yatak odası kısmını kullanmaktadır. Odasındaki eşyalar yatak, kırık bir tahta masa, iskemle ve eski püskü bir gardıroptan oluşmaktadır. Küçük bir tuvaleti olan bu evin yıkanmak için bir banyosu yoktur. İki kişinin kullanımı için dar olan bu evi yer yer başkalarıyla da paylaşmışlardır.

Kraakpand Evleri

Eserde kapalı mekân olarak değinilen yerlerden biri de Hollandaca Kraakpand denilen işgal evleridir. Bu yerlere üniversite öğrencileri ve az da olsa çocuklu aileler ilgi göstermiştir. Sefer de burada 1978-1982 yıllarında arkadaşlarıyla beraber kalmıştır. Yıkım zamanında itiraz edilmeden çıkma şartıyla kira verilmeden oturulan bu yerlerde elektrik ve gaz parası belediyeye ödenmektedir. Isınma sorununun olduğu bu evler yıkık dökük ve yaşamak için hiç de uygun değildir.

Kırmızı Işıklı Odalar

Hollanda'nın turistik yerlerinin yoğun olduğu yerde bulunan kırmızı ışıklı odalara otuz metre uzunluğundaki dar bir sokaktan gidilir. Kapalı olan bu mekânlar nesnel tasvirlerle anlatılmıştır. Romanda kırmızı ışıklı odaların bulunduğu yer şu şekilde anlatılmıştır: "Hollanda Kraliyet Sarayı'nın bulunduğu ünlü Dam Meydanı ve Merkez İstasyon neredeyse bir taş atımı mesafesindeydi."⁸² Hollanda'nın işlek yerinde bulunan iki üç kanal boyunca sıralanmış bu odaların aralarında normal evler, tarihi binalar, iş yerleri, barlar, kafeler ve

⁸¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 16.

⁸² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 91.

spor tesislerinin bulunması kahramanımız Sefer tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bir yerde toplanmış olan bu yerler normal hayatla iç içedir.

1.1.4. Zaman

Zaman romanlarda olayın başlayıp bittiği ana kadar geçen süredir. Romanlarda üç farklı zaman dilimi kullanılır. Bunlar nesnel zaman, vaka zamanı ve anlatma zamanıdır. Nesnel zaman içinde yaşadığımız zamandır. Belli bir takvimi, saati, dakikası vardır. Herkes için geçerli ortak zamandır. “Kozmik zaman, takvime bağlı olan zaman. Çerçeve zaman. Aktüel zaman. Somut, var olan, gerçek zaman.”⁸³ Vaka zamanı, romanda olayların başlayıp bittiği ana kadar geçen zamandır. Nesnel zamanın belli anlarını kapsayan zamandır. “Öykü zamanı. Romanda olayların geçtiği zaman dilimi.”⁸⁴ Nesnel zamanı yazar üç farklı yöntemle kullanabilir. Bunlar; aynen aktarma, özetleme ve genişletme yöntemleridir. Anlatma zamanı, romanın yazar tarafından yazıldığı zamandır. Romanda geçen olayların birisi tarafından öğrenilip anlatıldığı, aktarıldığı, okuyucuya sunulduğu zamandır.⁸⁵ Anlatma zamanı anında aktarma ve sonradan aktarma olmak üzere iki şekildedir.

Alsancak Börekçisi romanı 2013 yılında yayımlanmıştır. Bu yüzden romanın anlatma zamanı 2013’tür. Belirsiz zaman ifadelerin sıkça kullanıldığı eserde yer yer kronolojik zaman ifadeleri de kullanılmıştır. 2 Şubat Cuma yediye dört kala ifadesiyle vaka zamanı başlatılmıştır. Böylece yaşananların başlangıç noktasını belirlemiş oluyoruz. “2 Şubat Cuma, yediye dört kala Alsancak Börekçisinin kapısını açarken az önceki mahmurluğumdan ciddi ölçüde sıyrılmıştım.”⁸⁶ Romanda Amsterdam’a göçmen olarak giden kişiler konu olarak işlenmiştir. Geriye dönüş tekniğinin sıkça kullanıldığı eserde 1970’ten 2000’li yıllara kadar süren göçmen hayatı anlatılmıştır. Eserde aynı zamanda o dönemlerin Hollanda’sına da yer yer ayna tutulmuştur. “(...) Kırmızı ışıklı odalar, seksşöpler canlı icraat mekânları bir yere öbeklenmişti ama normal hayattan yalıtık değildi. Hollanda Kraliyet Sarayı’nın bulunduğu ünlü Dam Meydanı ve Merkez İstasyon neredeyse bir taş atımı mesafesindeydi.”⁸⁷

Olayların sırasını kronolojik zaman dilimi değil de börekçiye önce ve sonra gelenler belirlemiştir. Gelenlerin öncelik sırasına göre olaylar aktarılmıştır. Kişiler anlatılırken ileriye sıçramayla sonları hakkında bilgi de verilmiştir. Eserde geçen zamanla ilgili ifadelerden

⁸³ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 129.

⁸⁴ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 131.

⁸⁵ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 133.

⁸⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 7.

⁸⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 91.

bazıları şunlardır: “Yetmiş ortaları, Hollanda’da oturumlu işçi olmanın kişiye inanılmaz prestij sağladığı zamanlardı.”⁸⁸ Eserde az da olsa nesnel zaman ifadelerine de yer verilmiştir.

12 Eylül 1980 günü Türkiye’de bir süredir beklenen askeri darbe olacak ve Avrupa’ya büyük miktarda sığınmacı gelecekti.”⁸⁹ “Dayım aralarından ilk ayrılan olacaktı. 1983 yılının 5 Mayıs’ında kanserle verdiği mücadeleye yenik düştü.”⁹⁰ “O gün kırmızı kravat takanların hiçbirine ellinci yaş günü kutlamak ve 25 Haziran 1988’de Hollanda’nın Avrupa Futbol Şampiyonu olduğunu görmek nasip olmayacaktı.”⁹¹

Romanda Sefer’in Hollanda’daki yaklaşık otuz yıllık yaşantısı nesnel ve belirsiz zaman ifadeleri ile anlatılmıştır.

1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, romanda olan bitenleri okuyucuya aktaran kişidir. Okuyucu ile yazar arasındadır. “Anlatıcı, romanda geçen tüm olan biteni, kişileri, davranışlarını, düşünce, duygu ve hayallerini, çevreyi, mekânı, zamanı; kısaca romanda bulunan her şeyi okuyucuya aktaran, sunan kişidir.”⁹² Anlatıcı olayları, kişileri aktarırken nesnel ya da öznel tavır takınabilir. “Sanat, biraz da perspektif meselesidir. Eşya, hangi sanat dalında olursa olsun, sanatkârın bulunduğu mevkie göre mana ve mahiyet kazanır.”⁹³ Romanlarda anlatıcı üç farklı şekilde karşımıza çıkar. Bunları ilki gözlemci anlatıcıdır. Romanda anlatıcı olayları aktarırken üçüncü kişi anlatıcıyı, yazar anlatıcıyı kullanmışsa buna gözlemci anlatıcı denir. İkincisi özne anlatıcıdır. Buna kahraman anlatıcı veya birinci kişili anlatıcı da denir. Bu bakış açısında romanda olup biteni roman kahramanlarının birinin gözünden öğreniriz. “Bu teknik okuyucuyu karakterlerden birinin bakış açısıyla sınırlar, roman dünyasını pek çok bakış açısından görmek yerine, ona odak noktasından bakar.”⁹⁴ Üçüncüsü ise çoğul anlatıcıdır. Okuyucuyu uyanık tutmaya yarayan, romana çeşitlilik kazandıran bir anlatıcı türüdür. “Roman kişilerinin kendi kendilerini ayrı ayrı anlatması ve kendi kendilerini ifade etmeleridir.”⁹⁵

Sadık Yemni, *Alsancak Börekçisi* adlı romanında kahraman anlatıcıyı kullanmıştır. Anı roman niteliğinde olan eser kahramanın bakış açısıyla aktarılmıştır. Romanın

⁸⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 30.

⁸⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 30.

⁹⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

⁹¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

⁹² Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 105.

⁹³ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1989, 13.

⁹⁴ Stevick, *Roman Teorisi*, 121.

⁹⁵ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 115.

başkahramanı olan Sefer'in Hollanda'nın Amsterdam şehrinde geçirdiği belli bir dönemin anlatıldığı bu romanda, yaşananları Sefer'in anlatımıyla öğreniyoruz.

Sekize iki kala Kinker Sokağı 27 numaralı mekânı kapatıp caddeden karşıya geçtim. Plak satan dükkânın önünde vitrine bir göz attım. Son baktığımdan bu yana bir değişiklik belirmemişti. Yaşıtımlı satıcı kadın iki uzun saçlı, hippie tipli delikanlıya bir şeyler anlatıyordu.⁹⁶

Romanda geriye dönüş tekniğiyle kahramanların iç dünyalarına yer verilmeden yaşananlar kısaca aktarılmıştır.

1.1.6. Anlatım Teknikleri

Alsancak Börekçisi her bölümü farklı başlıklar içeren on iki bölümden oluşmaktadır. Anlatıcı, Sefer'in yaklaşık otuz yıllık geçmişi hakkında bilgi verirken yer yer gösterme, anlatma, geriye dönüş, diyalog, özetleme ve iç çözümleme gibi anlatım tekniklerinden faydalanmıştır. Sefer'in gözünden anlatılan eserde bu teknikler özellikle dönemi anlatmak ve yaşananlara açıklık getirmek amacıyla kullanılmıştır. Aşağıda metinde kullanılan bazı anlatım tekniklerine örnekler verilmiştir.

Dilimin ucundaki küfürü güçlkle engelledim.

- "Bana ne ulan."
- Çok korkuyorum ama."
- Kes sesini de uyuyalım be."
- "Yanına geleceğim."
- "(...) gelirsin."
- "Burada uyuyamam ben."⁹⁷(Diyalog Tekniği)

Çocukken saklambaç oynarken sandıkların içine girer kapağımı kapatır, üstüme, açtıklarında görmesinler diye bir şeyler atmış vaziyette köşesindeki bir delikten aldığım havayla bazen bir saatten uzun durabilirdim.⁹⁸ (Geriye Dönüş Tekniği)

"Babam altı yıl önce yaşama veda etmişti. Anneannemi ve arkadaşlarımı çok özliyordum. Bu özlem giderek seyreliyordu sanki. Çünkü burada çok yoğun bir yaşantım vardı."⁹⁹ (İç Diyalog Tekniği)

⁹⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 16.

⁹⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 37.

⁹⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 88.

⁹⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 48.

Muhacir Abi Bulgaristan göçmeni olduğu için kendine Muhacir denen hoş sohbet ve sempatik bir adamdı. Bir Hollandalı'yla evliydi. Ahmet adında sekiz yaşında, çok yaramaz, haşarı bir oğulları vardı. Ailece dükkâna geldiklerinde Ahmet, Börekçi Mustafa'yı çileden çıkartırdı. Börekçi Mustafa, çocuğu oyalamak için bin bir şirinlik yapar, gittiklerinde, "Aman kurtulduk veletten," derdi.¹⁰⁰ (Özetleme Tekniği)

Benim durumum ise farklıydı. Daha göçmenlikte ikinci yılımı doldurmadan bir değişime uğramıştım. Öğrencilikten yeterince sıyrılmamıştım daha ama garsonluk yaparak para kazanabilmemi hatta çok kısa zamanda bir börekçi veya restoran sahibi olabileceğimi görmüştüm. Romano'dan en azla yetinme, minimalist yaşam kursu almıştım. Leğen banyolarına alışmıştım.¹⁰¹ (Özetleme Tekniği)

Fil Hayri uzun boylu ve iri yarıydı. Uçuk mavi ceket, lacivert kot pantolonu ve uzunca kumral saçlarıyla üzerinde bir aktör edası vardı. Güler yüzlü, esprili ve mert yapılı biriydi. İzmirliydi. Dayımın iyi arkadaşıydı. Kumarhane periyodunda birlikte çalıştıkları olmuştu sanırım. Pek anlatmazlardı. Kısa sürmüş ve yolları ayrılmıştı.

- "İster misin sen de?"

Bunu şeritlerin hızla kayboluşunu sihirbaz seyreden çocuk gibi izleyen İzak'a sormuştu. Diğerleri o tür malzeme kullanmazdı.

- "Yok be Hayri, çok oldu burun tavayı bırakalı."

- "Mal iyi ha."

- Çarpıntı yapıyo. Yaşlandı be Hayri."

İzak, Terzi Mustafa gibi kısa boylu, altmış yaşlarında şehir efendisi görünümlü bir yahudiydi.¹⁰² (Gösterme Tekniği)

Yazar romanda farklı teknikleri kullanarak anlatımını zenginleştirmiştir.

1.1.7. Dil ve Üslup

Üslup en kısa tanımıyla romancının dili kullanma şeklidir. Roman dili yazarın tasarrufunda olan bir kavramdır. Günlük konuşmalarda ya da gazetelerde, dergilerde, resmi yazılarda vs. hep birebir karşılığı olan ve iletişimi sağlama amacını aşmayan 'kullanmalık dil' kullanılır.¹⁰³ Yazar günlük hayatta kullanılan dili değiştirir, dönüştürür ve bize sunar bu aynı zamanda onun sanatkârlığını gösterir. "Romanda ve diğer edebî türlerde ise estetize edilmiş, çağrışım değerleriyle donanmış, imgelerle yüklü bir üst dil olan 'kurmaca dil' kullanılır."¹⁰⁴ Artık kullanılan roman dili kullanmalık dil olmaktan çıkmış, kurmaca dile

¹⁰⁰ Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 70.

¹⁰¹ Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 118.

¹⁰² Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 53.

¹⁰³ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 258.

¹⁰⁴ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 258.

dönüşmüştür. “Roman şiir kadar olmasa da nihayetinde bir dil sanatıdır.”¹⁰⁵ Roman dilinin başarısı günlük hayatta kullanılan kullanmalık dilin ne ölçüde kurmaca dile dönüşmesiyle ölçülür. Bu yüzden romancı ana dilini en ince ayrıntısına kadar bilmelidir. Böylece bunun sonucu olarak dilin zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

Alsancak Börekçisi sade, anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Sefer’in Amsterdam’daki yaşantısının anlatıldığı bu eserde yer yer deyimlere, yabancı sözcüklere, argolu ve küfürlü ifadeler yer verilmiştir. Anlatıcı, argolu ve küfürlü ifadeleri daha çok börekçiye gelen kabadayların kendi aralarında yaptıkları konuşmaları verirken kullanmıştır. Bu konuşmaları kullanan kişilerin sosyal yaşantıları ve eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde söylenen bu cümleler normal karşılanacak ifadelerdir.

Eserde geçen bazı argolu ifadeler şunlardır: Sefer prezervatif otomatının boş olduğunu görünce kız arkadaşına bu durumu şöyle ifade etmiştir. “Bu da boş. Bu gece civarda çok faaliyet var anlaşılır.”¹⁰⁶ Hilmi Usta’nın Laz Mustafa’yı görünce kullandığı “Azdı bu itne azdı.”¹⁰⁷ ifadesi ile Tarık’ın korkaklığını anlatırken kullanılan “Tarık hala çok korkmaktaydı ama yiğitliğe bok sürdürmedi (...)”¹⁰⁸ gibi ifadeler eserde geçen bazı argolu ve küfürlü cümlelerdir.

Anlatıcı Sefer’in Amsterdam’daki günlerini anlatırken kullandığı sözcüklerin bazen Hollandaca ve İngilizce karşılıklarına da yer verilmiş ve bu ifadeler tırnak içerisinde kullanmıştır. Sefer kaldığı evi anlatırken kullandığı “Ev bir yatak odası ve salondan ibaretti. Hollandaca halvewoning, yarım barınak deniyordu.”¹⁰⁹ cümlesi buna örnektir. Ayrıca eserde vizyonda olan filmlerden bahsederken, şarkılar söylenirken bunların hem İngilizce hem de Türkçe karşılıkları verilmiştir. “Şarkıda ‘I’m in love wiht you ve And I am so lucky ‘cause I found a boy like you’ cinsinden cümleler vardı.”¹¹⁰ Sade, anlaşılır bir dille yazılan eserde yazar okuyucuyu yoracak anlam oyunlarından uzak durmuş, yer yer atasözü ve deyimlere yer vermiştir.

¹⁰⁵ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, 61.

¹⁰⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 23.

¹⁰⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 43.

¹⁰⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 37,38.

¹⁰⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 17.

¹¹⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 56.

1.2. AMSTERDAM'IN GÜLÜ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR

1.2.1. Olay

Amsterdam'ın Gülü romanında olaylar on beş bölüm halinde ele alınmıştır. Olayın başkahramanı olan Orhan Demir, bir Türk dedektiftir. Romanda yaşananlar bize onun gözünden aktarılıyor. Selma'nın kayboluş hikâyesinin anlatıldığı romanda çözüme doğru olayla ilgili farklı kişilerin de hayat hikâyeleri ele alınmıştır. Bir kayboluş hikâyesinden yazar Amsterdam'da yaşayan göçmen Türklere kapı aralamıştır. Romanda olaylar anlatılırken göçmenlerin yerleşik hayata uyum süreçleri ve yaşadıkları sorunlara az da olsa yer verilmiştir. Olay Selma'nın babası Sabri Bey'in kaybolan kızı Selma'yı bulması için dedektif Orhan Bey'i tutmasıyla başlar. Araştırma sürecinde farklı kişilerin de olaya dâhil olmasıyla olaylar daha da karmaşık bir hal alır. Eserde Selma ve arkadaşlarının belli bir fikir doğrultusunda kurdukları Gölgele grubuna da yer verilmiştir. Birçok kişide farklı duygular bırakarak elde edilen ipuçlarıyla Selma'nın kayboluş hikâyesi çözülür. Arkasında kıskançlık, aşk, duyarlılık, sadakat ve sadakatsizlik duyguları bırakarak olaylar son bulmuştur.

1.2.2. Kişi

Orhan Demir: Euro-Türk göçmenlik tarihinin ilk dedektifidir. Romanın başkarakteridir. Aynı zamanda romanın kahraman anlatıcısıdır. Olayları onun gözünden onun anlattığı kadarıyla öğreniyoruz. Dedektiflik görevinden dolayı tanıştığı kişileri, girdiği mekânları ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Yazarlık da yapan anlatıcı aynı zamanda öğrencilere matematik ve fizik dersi vermektedir. Farklı kollarda kendini göstermeye çalışan Orhan Demir bir TV kurumunda çalışmaktadır. Sabri Bey'den kızını bulması için aldığı iş teklifine güvenerek çalıştığı kurumdan istifa etmiş kendini yeni görevine adanmıştır.

Aslında bir süredir beynimde netleşen şeyi yapmalıydım ben. Bir köşeye çekilerek kameramansız, redaktörsüz ve bütün normlardan azade olarak ilham perisinin fısıltılarına kulak vermek. Bu nedenle Sabri ve cömertçe hışırdattığı banknotlarını feleğin bir lütfu olarak değerlendirmekteydim.¹¹¹

Yaptığı birkaç dedektiflik işi dışında profesyonel bir şekilde bu görevi yapan kişiler gibi bir kuruma bağlı değildir. Eserde fiziki özellikleriyle ilgili bilgi vermemiş sadece olayların çözümü esnasında yaşananların kendinde bıraktığı etkiyi yer yer anlatmıştır.

¹¹¹Sadık Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, Palto Yayınevi, İstanbul 2015, 49.

Mikrop Halil: Fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Orhan Demir'in yardımcısıdır. Aşırı titizliğinden dolayı arkadaşları ona 'Mikrop' lakabını takmıştır. Giyimine son derece özen gösteren bir kişidir. Abisini fedainin elinden kurtardığı için Orhan Demir'e gönül borcu vardır. Selma'yı arama işine de bu gönül borcunu ödemek için girmiştir. Karatede ve silah atışında kendini geliştirmiştir. Amsterdam'da bulunan bir atış kulübünün uluslararası yarışmalara soktuğu vazgeçilmez yarışmacıları arasına girmiştir. Olayın çözümünde rol almıştır.

Sabri: Romanda olayların başından sonuna kadar her şeyin içinde az ya da çok bulunan norm karakterdir. Romanın başında kendisinden haberdar olduğumuz Sabri Bey roman sonuna kadar az ya da çok olayların içindedir. Orhan Demir, Sabri Bey'le ilk karşılaşmasında onun fiziki özellikleri hakkında şunları söylemiştir: "Sabri elli yaşlarında, boylu postlu biriydi. Kalın koyu renk kaşları, gümüş rengi kısa saçları ve sert hatlarla bezenmiş güneş yanığı yüzüyle, akciğer kanserinden ölecek ününe ün katan Malboro reklamı kovboyuna benziyordu."¹¹² Farklı kişilere göre farklı sıfatları olan Sabri'nin en önemli özelliği çapkın olmasıdır. Kızının kayboluşunun araştırması için tuttuğu dedektifle yaptığı ilk görüşme yerinde oturdukları kafedeki kızı ayarlamaya çalışması bu sıfatı son derece destekler niteliktedir. "Sabri içki bardağının üzerine konduğu yuvarlak kartonlardan birine bir şeyler yazıp ona verdi. (...) Patron bardak altlığının daha romantik olduğunu düşünmüştü herhalde. Kız kartona baktıktan sonra onu pantolonunun arka cebine tıktırdı."¹¹³

Selma ve Mert adında iki çocuğu olan Sabri Bey'in oğlu Mert bir trafik kazasında hayatını kaybetmiştir. Selma'ya karşı son derece rahat bir babadır. Onun tercihlerine saygı duymakla beraber kararlarını uygulamasında her zaman yanında olmuştur. "Güney Fransa'da, Juan Les Pins'te yazlık evim var. Küçüktür. (...) En son Mert bir motosiklet kazasında ölünce, bir daha gitmedik. Selma sevgilisiyle oraya gitmek istiyordu. Bir aylığına. O akşam benden anahtarları alacaktı. Ama gelmedi."¹¹⁴

Altmışlı yılların başında tır şoförü olarak Hollanda'ya gelen Sabri Bey, burada zenginliğine zenginlik katarak 'Bey' olmayı, adından söz ettirmeyi başarmıştır. Birinci kuşağın temsilcilerindendir. Göçmen yolculuğuna arkadaşları Dimitri ve İhsan'la çıkmıştır. Bu üç arkadaş çevreleri tarafından üç silahşorlar olarak adlandırılmışlardır. Yaklaşık otuz

¹¹² Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 7.

¹¹³ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 14.

¹¹⁴ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 11.

yıla yakın bir süredir Hollanda'da bulunan Sabri Bey bu süreyi iyi değerlendirmiştir. Önceleri kaçak konfeksiyonlar çalıştırarak parayı biriktirmiş daha sonra kazandığını turizme yatırarak zengin ve güvenilir bir iş insanı olmuştur. Yol arkadaşı diyebileceğimiz İhsan Bey onun için şunları söylemiştir: “Sabri Bey olmadan önce bir köylüydü. Tıpkı benim gibi. O Bey oldu, biz Abi kaldık. Ama adam inatçı, zeki, hırslı. (...) Kendini zorlayarak efendi yaptı.”¹¹⁵ Çevresi tarafından farklı sıfatlarla tanımlanan Sabri Bey eserde daha çok zenginliğini kullanan çapkın bir bey olarak öne çıkmıştır. Eşi Anita, oğlunun ölümü üzerine büyük sarsıntılar geçirmiştir. Bu durum onların arasının açılmasına ve boşanma kararı almalarına neden olmuştur.

Anita: Eserde fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Sabri Bey'in eşi ve Selma'nın annesidir. İyi bir aileden geldiği kontes olduğu söylenmektedir. Fiziki özellikleri çok verilmemekle beraber, orta boylu, kumral, güzel bir kadın olarak anlatılmıştır. Öyle ki güzelliği Sabri Bey'in de içinde bulunduğu arkadaş çevresi tarafından son derece takdir görmüş ve onunla evlenmek için hepsi fırsatları değerlendirmişlerdir. Başarılı olan ise Sabri Bey olmuştur. Sanattan son derece hoşlanan ve yer yer şiir yazan bir kadındır. Oğlu Mert'in ölümünden son derece etkilenmiş, akli dengesini yitirecek kadar olmuştur. Sabri Bey'in çapkınlıkları onda kıskançlık krizlerinin artmasına neden olmuştur. Nitekim böyle bir kriz anında kızını öldürmekten kendini alamamıştır. Daha sonra hatırladığı kadarıyla bu olayı şu şekilde anlatacağıdır:

Burada münakaşa ettik. (...) Birbirimize ağzımıza geleni söyledik. Bir ara çok kızmıştım ona. 'Allah bilir Sabri'yle bile yatmışsındır,' dedim. Yüzüme alaylı bir şekilde bakıp güldü. Selma birisini tahrik etme konusunda doğal bir yeteneğidir. 'İyi bildin' dedi. 'Yaptık. (...) O zaman iyice çileden çıktım. (...) Mermer masanın üzerindeki bronz Kibele heykelciğini işaret etti. Bununla ona vurdum. Başına geldi. Sadece bir defa. Tek bir defa.'¹¹⁶

Sabri Bey, oğlunun ölümünden son derece etkilenen Anita'ya bu durumu anlatmasında yeterince yardımcı olmamıştır. Sabri Bey'in zamanla başka kadınlarla ilişkisinin olduğunu duyan Anita ondan intikamını kızını öldürerek almıştır. Anne kız arasındaki konuşmalar psikolojik durumu iyi olmayan bir kadının ruh halinin dışı vurmuş halidir.

Selma: Eserde fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Sabri Bey'in ortadan kaybolan kızıdır. Esere ilk önce babasının Orhan Bey'e gösterdiği bir fotoğrafla girer.

¹¹⁵ Yemni, *Amsterdam'ın Güllü*, 151.

¹¹⁶ Yemni, *Amsterdam'ın Güllü*, 173-174.

Fotoğrafta kumral, koyu renk gözlü, etli dudaklı, güzel bir kız olarak resmedilmiştir. Resimle uğraşan Selma çevresi tarafından rahat bir kız olarak tanınmıştır. Nitekim yaşam tarzı bunu destekler niteliktedir. Güzelliğinin farkında olan Selma kırmızı renge olan düşkünlüğü ile tanınmıştır. “Bu Selma ile Tina mini rok’larını giyip kırmızı bisikletlerle tura çıkarlardı. Bütün erkekler de peşlerinden.¹¹⁷ Çevresindekileri etkilemek için güzelliğini kullanan Selma, arkadaş çevresinde Amsterdam’ın gülü olarak nitelendirilmiştir. Yakın arkadaşı Tina randevu evinde çalışmaya başlayınca kendine Selma’yı örnek alacak, onun tavırlarıyla hareket edip erkekleri etkilemeye çalışacak hatta kendini Selma diye tanıttacaktır. Kız arkadaşları tarafından sevilen ama alttan alta kıskanılan bir tiptir. Levent’le sevgili olduktan sonra Levent’in fikirlerinden etkilenmiş ve Gölgeleler Grubu’nda o da yer almıştır. Annesiyle çok iyi anlaşamayan Selma, Levent’le çıkacakları bir yolculuk öncesi annesiyle yaptığı tartışma sonucu annesi tarafından öldürülmüştür.

Levent Atar: Eserde fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zaman zihinsel tiptir. Romanda düşünceleriyle yer almıştır. Çevresi tarafından düşünceleri benimsenen, örnek alınan biridir. Bir fikir kulübü olan Gölgeleler Grubu’nun kurucusudur. Selma’nın erkek arkadaşıdır. Fehmi’nin Levent’te bulunan paraları alması için gönderdiği fedailer tarafından öldürülmüştür. Vücudunda yirmi bir kurşun izi olan cesedi, yabancılarla ilgili olumsuz haberleri vermekten hoşlanan bir gazetenin ön sayfasına taşınmıştır. Okumaktan hoşlanan, çevirmenlik yapan Levent Atar Hollanda’da yaşayan göçmenlerin uyum ve kimlik sorunları üzerine yazılar yazmakla birlikte özellikle gençlere yönelik kendi değerlerine sahip çıkmaları ve hızlı bir şekilde gençlerin elitleşmeleri için politik makaleler ele almıştır. “Levent bir teorisyendi, dedi. Avrupa’da çok az bulunabilecek düzeyde ve bizden bir teorisyen. Çok okur ve şahane makaleler yazardı. Hangi birini önce... Örneğin: Hollanda’da yaşayan Türklerin hızlı bir şekilde elitleşmesini mümkün görüyordu.”¹¹⁸ Göçmen Türklerin Avrupa’da yeni oluşacak dengelerde aktif rol almaları için fikirler üreten ve bunu yayın organlarıyla yaymaya çalışan bir kişidir. Türklerin Avrupa’da sadece dönerci, helal et kesim yerleri açarak çanak antenlerle dünyayı takip etmelerini istememektedir. Onların Avrupa’nın değişmesi ve dönüşmesinde rol almaları gerektiğini düşünmektedir. Bu fikirleri aynı zamanda kurucusu olduğu Gölgeleler Grubu’nun da amaçlarıdır.

Levent, Avrupa’da ve Hollanda’daki etnik gruplar içinde Türkleri tarihte oynadıkları rol ve yeni oluşan dengeler nedeniyle en büyük potansiyele sahip

¹¹⁷ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 40.

¹¹⁸ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 163.

grup olarak görüyordu. Bu potansiyelin hızla Avrupa kültür, sanat, bilim ve politikasında etkinleşmeye başlamasını istiyordu. Salt bir lobi kurmak değil, oturduğu yere sahip çıkmak olacaktı. Bilimde, sanatta aktif rol oynayarak gerçekleştirecektik bunu. Yoksa her köşeye dönerci, helal et kasabı açarak, gettolarda yaşayarak ve çanak antenlerle dünyanın küçük bir köşesini izleyerek değil.¹¹⁹

Levent Atar bu düşüncelerini gerçekleştirmeden genç yaşta öldürülmüştür.

Aysel Sarı: Eserde fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Olayların çözümünde aktif rol almıştır. Orhan Demir’le ilk görüşmesinde kendini Damla diye tanıtmıştır. Yirmi yaşlarında, Amsterdam doğumlu, iri kahverengi gözlü, güzel bir bayandır. Eczacılığı bitirmiş, Gölgele Gurubu’nun üyesidir. Eserde Orhan Demir’le yaşadığı ilişki de ele alınmıştır.

Mine ve Fehmi: Eserde fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Gölgele Gurubu’nun diğer üyeleridir. Sevgililerdir. Fehmi bilgisayardan iyi anladığı için Gölgele Gurubu’na dâhil edilmiştir. Kumar borçlarını ödemek için bir plan yapar. Levent’in elinde bulunan paraları almaları için iki adam kiralar ve bu adamlar da gittikleri yerde para olmadığını görünce Levent’i öldürürler. Levent’in öldürülmesinde birinci dereceden sorumludur. Mine ile Türkiye’ye kaçma girişimlerinde Orhan Demir tarafından yakalanacaklardır. Pişman olması onun için yeterli olmayacaktır. “Levent’in elinden parayı alma işine onları gönderdin. Onu Gölgelelerin çalışma yerinde buldular. Belki de Levent direnç gösterdi. Heriflerde onun işini bitirdiler.”¹²⁰ Arkadaş katili olmuştur. Mine de bu durumu öğrenince onu terk edecek Amsterdam’a dönecektir.

1.2.3. Mekân

Mekânlar olayların akışına yön veren, olayların gerçekleştiği yerlerdir. Yazarlar tesadüfi mekân kullanmaz. Romanlarda kullanılan mekânların ruhları vardır. Yaşananları içinde saklar. Mekânların renkleri, kokusu, konumu son derece önemlidir. *Amsterdam’ın Gülü* romanında olayları etkileyen mekânlar Dedektif Orhan Bey’in gözünden anlatıldığı için ayrıntılara ve detaylara yer verilmiştir. Roman Grand Cafe’de başlar ve yine burada biter. Eserde mekânların öncesi ve sonrasında oluşan değişiklikler de anlatılmıştır. Romanda nesnel bir şekilde ele alınan bazı mekânlar şunlardır:

¹¹⁹ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 164.

¹²⁰ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 145.

Naarden-Bussum 16 Numaralı Villa: Şehir merkezine yürüyerek beş dakikalık mesafede olan bu yer daha çok zenginlerin tercih ettikleri sessiz bir ortamdır. Selma'nın ve annesi Anita'nın birlikte yaşadıkları evdir. Bu evde Mert'in odasında Mert'in ölümünden sonra hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Koridorlarında önemli bir ressamın ait resimler vardır. Resimlerden biri de Selma'nın annesi için yaptığıdır. Oturma odası masraftan kaçınmadan zevkle döşenmiştir. Anita, Orhan Demir'e evi gezdirirken bu odada sehpanın üzerinde bulunan Kibele heykelciğine farkında olmadan dikkat çeker ve nasıl alındığıyla ilgili hikâyeyi anlatır. Selma'nın başına bu heykelle vurarak onu öldürmüştür. Selma'nın yatak odası son derece derli topludur. Karmaşık duygular içinde bulunan Anita, Orhan Demir'i mutfagin altında bulunan mahzene de götürmesi son derece ilginçtir. Nitekim kızını öldürmüş ve mahzendeki dondurucuya saklamıştır. Burayı tercih etmesindeki en büyük sebep Selma'nın karanlıktan korkmaması ve küçükken aile bireylerini endişelendirmek için buraya saklanmasıdır. "O günlerde bu derin dondurucunun içinde en az kırk kilo et olurdu. İçini çekti. Böyle... Böyle olması çok yazık."¹²¹ Daha ilk karşılaşmalarında işlediği cinayeti Orhan Demir'e anlatmak isteyen Anita bir anda bu düşüncesinden vaz geçer. "Hava ağırlaşmıştı gene. Ne demem gerektiğini düşünürken, Anita hızlı adımlarla yanıma geldi ve sağ elimi tuttu. (...) Haydi, gel, yukarı çıkalım."¹²² Kapalı bir mekândır. Anita'nın Orhan Demir'i bahçede ağırlaması onun olumsuzlukların yaşandığı evden kaçışının göstergesi olabilir. Bahçe sessiz, bakımlı ve en önemlisi huzur verici bir yerdir. Oturduğu evlere yaşadıklarından dolayı anlamlar yükleyen Anita bazı evlerin uğursuzluk getirdiğini düşünmektedir. Bu ev de ona uğursuzluk getirmiştir. Oğlunun ölümünden sonra yeni bir başlangıç için alınan bu ev kızının cinayetinin yaşandığı Anita için başka bir kaçışın başlangıcı olacaktır.

812 Numaralı Daire: Şehrin güneyinde nezih bir semtte bulunan apartmanlardan birinde sekizinci katta yer alan dairedir. Sabri Bey'in yasak ilişkilerini yaşadığı yer yer kızı Selma'nın da kullandığı evdir. Garsoniyer olarak nitelendirilen bu daire çocuksuz ailelerin oturduğu, sakin, dedikoducu komşuların olmadığı, daha çok iş insanlarının tercih ettikleri apartmanda yer almaktadır. Sabri Bey de bu özelliklerinden dolayı özellikle buradan ev almış ve dairenin kapısına eşinin takma ismini yazmıştır. Bu davranışının altında eş tarafından yakalanmamak ve yaptığı çapkınlıkları örtme çabası yatmaktadır. Ayrıntılarla betimlenen dairenin içi konforludur. Selma erkek arkadaşıyla çıkacağı yolculuk için

¹²¹ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 35.

¹²² Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 35.

hazırladığı çantayı buraya bırakmıştır. Oturduğu evden ayrılırken çıktığı kırmızı bisikleti de buradadır. Anita cinayetin çözümünde kişilerin dikkatini başka yere çekmek için bisikleti önceden buranın bodrum katına koymuştur. Böylece kızı Selma'nın en son kendi evinden değil de buradan ayrıldığı ve kaybolduğu izlenimi verecektir. Orhan Demir'in Aysel'le belli bir süre kaldıkları bu yer cinayetin çözümü esnasında dahi aşk yuvası olmaktan öteye gidememiştir.

1.2.4 Zaman

Romanlarda zaman olayın başlayıp bitiği ana kadar geçen süredir. Sadık Yemni, *Amsterdam'ın Gülü* adlı romanını 1996 yılında yazmıştır. Eserin başından sonuna kadar belirsiz zaman ifadeleri (yaz mevsimi, temmuz ayı, salı günü, akşam beş vb.) kullanılmıştır. Roman Selma'nın kayboluşundan iki hafta sonra babası Sabri Bey ile Orhan Bey'in Grand Cafe'de buluşmalarıyla başlar. Mevsim yaz, aylardan temmuzdur. Selma 2 Temmuz'da kaybolmuştur. Çünkü babasıyla önceden 2 Temmuz'da akşam 8'de buluşmak üzere randevulaşmıştır. Ancak görüşmeye gelmemiştir. Selma'yı bulmak için tutulan Orhan Demir süreç içerisinde bir de Selma'nın erkek arkadaşı Levent Atar'ın cinayeti olayı ile karşılaşır. Cinayet haberi gazetelerde 4 Temmuz'da yayımlanmıştır. Levent'in cesedi arkadaşları tarafından 3 Temmuzda bulunmuştur, buradan hareketle Levent de Selma'nın kaybolduğu gün 2 Temmuz'da öldürülmüş olabilir. Aynı gün biri cinayete kurban gitmiş diğeri kaybolmuş iki kişinin araştırıldığı romanda geçen süre net olarak verilmemekle birlikte aynı yaz döneminde çözüldüğüyle ilgili ifadeler vardır. Orhan Demir, olay çözüldükten sonra Sabri Bey'le olayın çözümü için kendisine verdiği fotoğrafı ona teslim etmek için yine aynı kafede buluşmaya karar verir. Buluşmaya gitmeden önce telefonu çalar. Arayan Mikrop'tur. Tina'yla birlikte Marmaris'e tatile gideceklerini haber vermek için aramıştır. Bu ifadeler olayın bir yaz döneminde başlayıp aynı yaz döneminde bittiğine yöneliktir. Bu konuşmadan sonra Orhan Demir Sabri Bey'le aynı kafede buluşup, fotoğrafı ona verip oradan ayrılır. Dışarı çıktığında az sonra yağmur yağmaya başlamıştır. Romanda zaman okuyucuya hissettirilmiştir. Olay bir yaz döneminin başında başlayıp aynı yaz döneminin sonunda çözüme kavuşmuştur.

1.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Sadık Yemni, *Amsterdam'ın Gülü* romanında kahraman anlatıcıyı kullanmıştır. Olaylar bir dedektif olan roman kahramanı Orhan Demir'in bakış açısıyla aktarılmıştır. Kaybolan bir kızın ve beraberinde olaya dâhil olan bir cinayetin anlatıldığı romanda Orhan

Demir olayları, kişileri ve mekânları ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır. Ayrıca gözüne çarpan ince detayları da vermektten çekinmemiştir. Bu da okuyucunun dikkatinin roman sonuna kadar diri tutulmasında etkili olmuştur. Anlatıcı, olayların çözümü esnasında kahramanların göstermiş olduğu tepkileri ve yaşadığı duyguları samimi bir şekilde ele almıştır.

Birden ses kesilmişti. Adama bir şey olmasından korkarak kapağın yanına oraya gittim. Sabri az önce kustuğum yere oturmuştu. Yumruk yaptığı elini ağzına dayamış, ileri geri sallanıyordu. Yıkılmaz bir kale gibi duran imajının arkasına saklanan, yaşlanmakta olan çaresiz adam ortaya çıkmıştı.¹²³

Olayların anlatımında ayrıntılara ve ipuçlarına yer verilmesi okuyucun romanın sonuna kadar olayları takip eden bir dedektif görevi üstlenmesine neden olmuştur. Bu da kahraman anlatıcısının olayları aktarmasındaki başarısının sonucudur.

1.2.6. Anlatım Teknikleri

Yazarlar eserlerini güçlü kılmak ve okuyucunun dikkatini çekip, onları eserin peşinden sürüklemek için çeşitli anlatım teknikleri kullanırlar. Bu teknikleri kullanmadaki başarısı yazarın aynı zamanda sanatkârlığının göstergesidir. Yazar bu teknikler sayesinde eserin çekim gücünü arttıracak esere dikkat çekecektir. Son derece önemli olan bu teknikler, eserlerde bilinçli bir şekilde kullanılır. İki farklı cinayetin çözüme kavuşturulduğu *Amsterdam'ın Gülü* romanında yazar yer yer anlatma, geriye dönüş, özetleme ve iç diyalog gibi tekniklere başvurmuştur. Bu tekniklere ait bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

“Bugün seni görünce on beş yıl öncesini hatırladım. Sen, Parisli Hasan, Kıbrıslı Temel, At Sabri. Alt katın gülleriydiniz.”¹²⁴ (Geriye Dönüş Tekniği)

“Bununla ona vurdum. Başına geldi. Sadece bir defa. Tek bir defa. Yüzüme baktı. Birden yere yığıldı. Orada... Öylesine hareketsiz kaldı.”¹²⁵ (Özetleme Tekniği)

(...) -“Bu şahıs ayın ikisinden sonra tekrar telefon etti mi?” diye sordum.

-“Etmedi sanıyorum,” dedi. “Evet. Eminim.”

-“Selma o gün evden kaçta ayrıldı?”

-“Akşama doğru. Saat beş buçuk civarı falan.”

-“Üzerinde nasıl giysiler vardı. Hatırlıyor musun?”

Anita cevap vermeden önce biraz düşündü.¹²⁶ (Diyalog Tekniği)

¹²³ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 175.

¹²⁴ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 158.

¹²⁵ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 174.

¹²⁶ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 27.

“Köyde elektrik vardı, ama musluk suyu yoktu,” dedi. Sesine bir canlılık gelmişti yeniden. “Hollanda’nın face lift yaptırmış gibi pürüzsüz olan doğasından sonra, orası bana bir cennet gibi görünmüştü. (...) Gündüzleri gâvur gelini görmeye gelen ziyaretçi kadınlarla bildiğim birkaç kelime Türkçe yardımıyla anlaşmaya çalışırdım. Bazen Sabri’yle yanımıza çadır, tüfek ve köpeklerimizi alarak vahşi doğanın içinde kamp kurmaya giderdik. Sabri gün doğarken kaval çalardı. Dağlarla ahbaplık etmek olduğunu söylerdi bunun.¹²⁷ (Anlatma Tekniği)

“Kadının hali beni çok etkilemişti. Ona acıdığımı belli etmemek için gözlerimi onunkilerden kaçırarak elimle tamam anlamına bir işaret yaptım ve Mikrop’a doğru yürüdüm.”¹²⁸ (İç Diyalog Tekniği)

Yazar romanda farklı teknikleri kullanarak anlatımını zenginleştirmiştir.

1.2.7. Dil ve Üslup

Amsterdam’ın Gülü romanı sade, anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Eserde kurallı cümlelerin yanında devrik cümleler de kullanılmıştır. Deyimlere sık sık yer verilen eserde az da olsa bazı kelimelerin Hollandaca ya da İngilizce karşılıkları da verilmiştir. Kullanılan yabancı sözcüklerin Türkçe karşılığı ya dipnotta verilmiş ya da cümlenin devamına eklenmiştir. Uzun sayılmayacak kadar kısa cümlelerin kullanıldığı romanda bazı kahramanların konuşmalarında argolu ve küfürlü ifadeler yer verildiği görülür. Eserin dil ve üslubuyla ilgili belirttiğimiz bazı ifadeler örnekler aşağıda verilmiştir.

“Şiirin geri kalan kısmını hatırlamak için duraklayınca, Anita kaldığım yerden devam etti. Will be to arrive where we Started / And knov the place fort he first time”¹²⁹

“Kendime mutfakta bir şeyler hazırlatıp yedim. Tina’yla Mikrop’un hallerinden mercimeği firına verdikleri açıkça belli oluyordu.”¹³⁰

“Hastir lan. Sen Selma’yı neukent (düzme) yapsaydın, gazetelere bile ilan verirdin.”¹³¹

Zaman zaman diyaloglara da yer verilen eserde okuyucunun anlamasını zorlaştıracak ifadelerden kaçınılmıştır.

¹²⁷ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 35.

¹²⁸ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 178.

¹²⁹ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 31.

¹³⁰ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 154.

¹³¹ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 39.

1.3. MUHABBET EVİ ROMANINDA YAPISAL UNSURLAR

1.3.1. Olay

Sadık Yemni, *Muhabbet Evi* romanında otuz yılını Hollanda'da geçiren isimsiz bir kahramanın yaşadıklarını ele almıştır. Başkahramanın sekiz günlük yaşantısının anlatıldığı romanda geriye dönüş tekniğiyle otuz yıllık Amsterdam hayatı ayrıntılara girilmeden verilmiştir. Kahraman anlatıcının bakış açısının kullanıldığı eserde otuz yıllık süreç verilirken Hollanda'da ve dünyada yaşanan önemli olayların yerliler ve göçmenler üzerindeki etkisi de ele alınmıştır. Özellikle Theo Van Gogh'un öldürülmesiyle başlayan yabancı karşıtlığı yerli halkın, yaşanan diğer cinayetlerin sorumlularının direk Müslüman kökenli olacağını düşünmesiyle zirveye taşınacaktır. Bunda medyanın yerli halkı yönlendirmesi etkili olacaktır. Hristiyan dünya ile Müslüman dünya arasında dinselendirilen bu çatışmalar en çok da göçmenleri etkileyecektir. Yaşananları isimsiz bir kahraman yoluyla okuyucuya anlatmaya çalışan Sadık Yemni bu romanında kendi fikirlerini isimsiz bir kahraman anlatıcı üzerinden okuyucuya sunmuştur. Nitekim kendisi de kahraman gibi 1975 yılında Amsterdam'a gitmiş ve otuz yıl orada yaşamıştır. Eserde olaylardan ziyade olayların yorumlanması ön planda tutulmuştur. Fikirsiz düzlemde ilerleyen romanda olaylar şu şekildedir:

Olayın başkahramanı otuz yıl önce turistik amaçla özgürlükler şehri olan Amsterdam'a gelmiştir. Yunan asıllı bir sevgili bulunca burada kalmaya karar vermiştir. Buraya geldikten bir ay sonra kâbuslar görmeye başlamıştır. Rüyalarında önce burnuna bir kadeverin kokusu gelmektedir. Bu ceset kokusundan kaçmak için 'Muhabbet Evi' ismini koyduğu bir eve sığınmaktadır. Başkahraman birini öldürmüş ve gömmüştür. Kim olduğu belli olmayan gömdüğü cesedi polisten önce bulmaya çalışarak rüyalarından uyanır. Bu durumdan kaçmak için farklı evlere taşınsa da bu rüyaları ayda bir de olsa görmeye devam eder. Uykusuzluk ve stres hastalığını arttırır ve profesyonel yardım almaya karar verir. Gittiği doktor bu konuda acemi olduğu için onu Hollanda'nın en iyi doktoruna yönlendirir. Roesdt adındaki bu kafa doktoruyla 37 seans yapar. Seansların bitiminde Roesdt başkahramanı Sır Avcıları denen dört kişiden oluşan bir gruba yönlendirir. Bu kişilerle görüştüğü ilk gün yolda Theo Malström ile karşılaşır ve zamanla arkadaşlıkları ilerler. Sır Avcılarıyla yaptıkları toplantılarda dünyada yaşanan olayları değerlendirir, izledikleri filmlerin analizlerini yaparlar. Bu toplantılar zamanla sonuç verir. Kadaverinli rüyaları artık görmemeye başlar.

Portreci Willem Willemsekerk, Hollanda'daki yabancılardan seçtiği 12 kişinin yer alacağı portreler kitabına başkahramanı da almak ister. Willem Willemsekerk zaman zaman bu çalışma için onunla görüşür. Başkahraman bu süreç içerisinde Sır Avcıları ile de görüşmeye devam etmektedir. Yaşadıklarını anlamlandırmaya çalışırken zamanla karşılaştığı bu kişilerin Roesdt'le olan bağlantılarını da çözmeye çalışan başkahraman kendini bir oyunun içinde bulur. Belli bir dönemden sonra Roesdt'la yaptığı seanslar esnasında ona yazdığı kompozisyonların içinde bulunduğu zarflar almaya başlar. Tabii bu esnada da kazıkçı katil cinayetler işlemektedir. Medyanın da yönlendirmesiyle kazıkçı katilin Müslüman kökenli olduğu düşünülür. Bu durum bir gecede yerli halkın Müslüman kökenli komşularından korkmaya başlamasına neden olmuştur. Artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Başkahraman; Roesdt, Sır Avcıları ve Theo Malström arasındaki bağlantıyı çözmeye çalıştığı anda zarfları gönderenin Theo olduğuna kanaat getirir. Ancak bunu ona söylemez. Olaya dâhil olan bir oyuncu gibi olayı kurallarına göre oynar. Nitekim 9 Mart günü içinde harita ve cep telefonu olan ve kendisini F10'a çağıran bir zarf alır. Telefondaki kişinin yönlendirmesiyle gittiği yerde Theo ile karşılaşır. Böylece kendisine gönderilen isimsiz zarfları onun gönderdiği kesinleşir. Ancak neden kendisi? Bunu öğrenebilmek için ona direnmeden götürdüğü yere gider. Karşılaştığı manzara son derece her şeyi açıklar niteliktedir. Kazıkçı katilin son kurbanı olduğu düşünülen ve kayıp olan televizyoncu Ossetta Turksma sandalyede elleri bağlı bir şekilde durmaktadır. Kahraman böylece IDOL (Isaac, Dres, Ossetta, Linda) adında işlenen tüm cinayetleri Theo'nun işlediğini anlar. Son kurbanını da başkahramanın gözleri önünde öldürür. Theo başkahramandan IDOL cinayetlerini destanlaştırarak yazmasını ister. Katil başkahramandan kendisi oradan ayrıldıktan 60 dakika sonra Theo Malström adıyla polisi aramasını ve onları olay yerine çağırmasını ister. 48 saat içinde Derek Gabar kimliği ile ortaya çıkmazsa kendisini ifşa etmesi gerektiğini söyleyerek oradan ayrılır. Bundan sonra neler olabileceğini tahmin etmeye çalışan başkahraman cesetle baş başadır ve geriye kırk bir dakikası kalmıştır.

1.3.2. Kişi

Muhabbet Evi romanında olaylara etkisi olan kişiler sayı bakımından az tutulmuştur. Eserde olayları yaşayanların dışında farklı kişilerin de ismi geçmektedir. Eserin yazılış amacı Hollanda'da ve dünyada yaşanan olumsuz olayların yerel halk tarafından nasıl algılandığını ve bunun göçmenler üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Yaşanan olaylardan ziyade bu olayların kişiler üzerindeki etkisi ön planda tutulmuştur. Bu da yazarı

kahramanlarının duyguları üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Böylece yazar kahraman sayısını az tutarak onların duygu ve düşüncelerini öne çıkarmıştır. Yaşanan olayların iki kalpli insanları nasıl etkilediği gözler önüne serilmiştir. Eserde yabancıları temsil eden başkahraman ile yerel halkı temsil eden Willem Willemsekerk, toplumda karşımıza çıkabilecek olumsuz davranışları temsil eden şizofren tanısı konulan Theo Malström ve yaşananlardan kaçma çabasında olan Sır Avcıları ön planda tutulmuştur.

Muhabbet Evi romanında karşımıza çıkan kahramanlar şunlardır:

Başkahraman: Romanın başkahramanı aynı zamanda isimsiz bir kahramandır. Roman onun bakış açısıyla anlatılır. Hollanda’da yaşananları onun penceresinden görürüz. Başkahraman Bektaşî kökenli bir ailede yetişmiştir. Amsterdam’ın Pijp semtinde oturmaktadır. Romanda daha çok fikirleriyle yer almıştır. Yaşanan olaylardan psikolojikmen etkilenen bir kişidir. 1975 yılında turistik bir gezi için Amsterdam’a gelen kahraman burada Yunan asıllı bir sevgili bulur ve burada kalmaya karar verir. Başlangıçta Türkiye’deki ailesi geri dönmesini beklese de bu durumu zamanla kabullenirler. Amsterdam’a geldikten bir ay sonra kadaverinli rüyalar görmeye başlar. Dünyada ve Hollanda’da yaşanan olumsuz olaylar arttıkça ve bu olaylar yerlilerin yabancıları bakışını değiştirdikçe başkahramanın kâbuslarında sıklık görülmektedir. Bu durumdan kurtulmak için gittiği psikolog onu Roesdt adında ünlü bir psikoloğa yönlendirir. Roesdt, Müslüman ilk hastası olan başkahramanı 37 seanstan sonra Sır Avcıları denen bir guruba yönlendirir. “Mesleki ilişkiler gereği bu gruplardan bazılarını tanırım. Size onlardan birine katılmanızı önereceğim. Bir buçuk aylık yoğun terapinin sonrasında kendi normalliğinize yumuşak iniş yapabilmemiz için elzem bu.”¹³²

Bu yönlendirme başkahraman için son derece iyi olmuştur. Onlarla yaptığı toplantılarda yaşananları, izlediği filmleri tartışma fırsatı bulmuş ve bu durum zamanla başkahramanın kâbuslardan kurtulmasına neden olmuştur. Artık kadaverinli rüyalar görmemektedir. Bu rüyalardan kaçmak için sığındığı Muhabbet Evi’ni de kaybetmiştir.

On beş yıldır ülke çapında uyum bürosu olarak bilinen takma adı HIV (Hyper Integratie door Vakmensen) olan LIB’de (Landelijke Integratie Bureau) çalışan başkahramanın buradaki görevi Hollanda’daki Türklerin sisteme nasıl entegre edileceği üzerinde kafa yormaktır. Bunun için birçok Türk ailesiyle görüşen kahraman başlangıçta

¹³² Sadık Yemni, *Muhabbet Evi*, Everest Yayınları, İstanbul 2006, 4.

sisteme direnen Türkleri yadırgamış ancak bunun daha sonra yanlış bir davranış olduğunu fark etmiştir.

Başlarda, kendini hızla modern yaşamın potasına atamayan kimseleri küçümsemekte, hatta tiksiniyordum. Sonra zamanla taşralıktan sıyrılmakla, dil öğrenmekle, meslek edinmekle, toplum faaliyetlerine katılmakla, kültürel kimliğinden yemek ve müzik hariç tamamen sıyrılmamın karıştırıldığını fark ettim.¹³³

Yaşanan olaylara yönelik fikirlerini söylemekten çekinmeyen başkahramanın bu tavrı yerel halkla birlikte Müslümanlar tarafından da iyi karşılanmaz. Başkahramanın yaşananlara karşı düşüncelerini en çok Willem Willemsekerk ile yaptığı konuşmalarda öğreniyoruz. Türklerin mutfak dışında hiçbir alanda başarı gösteremedikleri her alanda geri kaldıklarını savunan ve yerli halkın görüşlerini yansıtan Willem Willemsekerk'in at gözlüğüyle Türklere baktığını fark eder. Willem Willemsekerk söylediklerini desteklemek için de Türkiye'deki gelir dağılımını öne çıkarır. Başkahraman Türkiye'deki gelir dağılımını düzelmediği sürece yabancıların biz Türklere karşı bakış açılarının değişmeyeceği bilmektedir. "Türkiye'de kişi başına düşen gelirin üç küsür bin dolar, yani kendi ülkesinden on küsür kat aşağı olduğunun iyi biliyordu. Bu düzeyde bir gelire layıkıyla bilim toplumu, istihdam, hukuk devleti, demokrasi tesis edilemeyeceğini de(...)"¹³⁴ Onların bakış açılarında bu kadar acımasız olmalarının nedenlerini söyledikleri zaman içten içe onlara hak vermiyor da değildir.

İnsan olarak dünyada yaşanan olumsuzluklardan korkmaktadır. Bunu da yer yer çekinmeden söyler. "Yabancılaşmaktan, duyarsızlaşmaktan, vicdansız, duyarsız tüketim canavarı çocuklar yetiştirmekten, antidepresansız yaşayamamaktan korkuyorum. En çok da gereksiz yere benden korkan yerlilerden korkuyorum. Çünkü burada yaşıyorum."¹³⁵

İnsanların kategorize edilmeleri taraftarı değildir. Ya onlardan ya bizden felsefesi ona göre değildir. Nitekim kendisine sık sık yönlendirilen bizden misin, onlardan mısın sorusuna şöyle cevap vermiştir: "Soru böyle sorulursa be hiç tereddütsüz Türküm derim. Yüzde yüz doğru değil. Otuz yıldır Hollanda'da yaşamaktayım. Belli ölçülerde Hollandalıyım."¹³⁶ Aslında başkahraman iki kalpli bir insandır. Bunu çevrenin anlamamasına şaşmaktadır. Biri vatani diğeri el vatandır. İkisi arasında tercih yapmalarını

¹³³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 42.

¹³⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 17.

¹³⁵ Yemni, *Muhabbet Evi*, 73.

¹³⁶ Yemni, *Muhabbet Evi*, 11.

istemeleri onun için son derece üzücüdür. O bu iki tercih arasında insan olarak var olmak ve değer görmek çabasıdır. Ona göre her insan sonsuza açılan bir kapıdır. Ve keşfedilmelidir.

Rastlantıların yaşamdaki rolüne inanan başkahraman Sır Avcıları ile buluştuğu gece evine dönerken yolda Theo Malström'la tanışır. Tesadüfi bir karşılaşma gibi görünse de sonradan kendini bir oyunun içinde bulacaktır. Theo Malström, Roesdt'in belli bir dönem şizofren hastasıdır. Theo Malström, başkahraman hakkındaki bilgileri ve onun yazdığı kompozisyonları Roesdt'in yerinden almıştır. Zamanla bu kompozisyonları başkahramana gönderir ve onu oyuna dâhil eder. Theo Malström IDOL grubunun finans kaynağını sağlayan kişidir. Arkadaşlarının kendisini unutmamasını kabullenemez ve onların bu vefasızlıklarını cezalandırarak hepsini teker teker öldürür. Kazıkçı cinayeti olarak medyaya yansıyan bu cinayetlerin sonuncusuna başkahramanı da dâhil eder. Son cinayeti onun karşısında işler ve ondan bu cinayetleri destanlaştırarak yazmasını ister. Başkahraman bir çıkmazın içine düşmüştür. Romanın sonunda kahramanın ne yaptığı ile ilgili bilgi verilmemiştir. Otuz yıllık göçmenlik hayatında tercihler arasında sıkışıp kalan başkahraman yeniden bir tercihin uçurumundadır.

Roesdt: Romanda fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Başkahramanın kafa doktorudur. Onunla 37 seans yaptıktan sonra normal yaşantısına çabuk uyum sağlasın diye onu önceden hastası olan Kabir'in de içinde bulunduğu Sır Avcıları gurubuna yönlendiren kişidir. Romanda yaptığı seanslarda sorduğu sorulardan ve başkahramanla ayrılırken ayaküstü yaptığı konuşmalardan dolayı fikirlerinden haberdar oluyoruz. Olaylarda pek etkisi yoktur. Başkahraman Dr. Roesdt'a fazlasıyla güvenmektedir. Ona Şems muamelesi yapmış ve her şeyini anlatmıştır. "Diğer genç psikologla kalsaydım bu denli aşkla kompozisyonlar yazamaz, aromatik kaynağı bulmaları için özenle çabalayıp durmazdım. Roesdt'la bir gonca gül gibi açıldım. Coştum. Umutlandım. Şems'imdi benim."¹³⁷

Willem Willemsekerk: Romanda norm karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın başından sonuna kadar düşünceleriyle var olan kahramandır. Başkahramanın karşısında yer alan yerel halkın fikirlerini yansıtan bir kişidir. Zihinsel bir tiptir. Araştırmacı aynı zamanda portrecidir. Türklere karşı son derece mesafeli olan Willem Willemsekerk Hollanda'daki kayda değer yabancılar hakkında hazırlayacağı portreler kitabına başkahramanı da almak ister. Onun Türklere hakkındaki olumsuz görüşlerini yaptıkları

¹³⁷ Yemni, *Muhabbet Evi*, 100.

konuşmalardan öğreniyoruz. Başkahramana göre Türklerin Avrupa kültürünün beşinci ayağı olmasını görmezden gelen bu kişi sadece olumsuzlukları görmekteler. “Türk girişimcilerin Avrupa ve dünyadaki başarılarından habersizdi. Sadece Türkiye’nin acayip bir keyifle vitrininde sergilediği olumsuzlukları görmekteydi.”¹³⁸ Kültürlerin karşılıklı etkileşimine karşı, ülkesi için endişelenen ön yargılı bir kişidir.

Flora: Romanda fon karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Başkahramanın sevgilisidir. Flora sevgilisinin neler yaptığını pek sorgulamaz. Bunda başkahramanın yakışıklı olması ve ondan beş yaş küçük olmasının da etkisi vardır. Onu kaybetmek istemez. Evlenmeyi düşündüğü sevgilisi hakkında detayları bilmez. Olaylara dâhil olmaz. “Sevgilim beni seviyordu. Seven hisseder. El vatanlı Türkünü anlıyordu. Belki bir gün ona kadaverinli geçmişimden, kayıp Muhabbet Evimden de söz ederdim.”¹³⁹ Silik bir karakterdir.

Theo Malström: Romanda kart karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde fiziksel özelliklerinden bahsedilen kahramanın geçmişi ve kim olduğu ile ilgili bilgi çok az verilmiştir. Halk arasında Kazıkçı Cinayeti olarak adlandırılacak cinayetleri işleyen kişidir. Asıl adı Derek Gabar’dır. On sekiz yaşındayken geçirdiği bir krizden sonra kendisine paranoya esanslı şizofren teşhisi konulmuştur. Tedavisi için seçtiği doktor, Roesdt’tir. Bu durumu arkadaşlarıyla kurduğu ve finansörlüğünü yaptığı IDOL gurubu bilmemektedir. Yirmi yedi yıl önce kurulmuş bu grup arkadaşları Derek Gabar’i saf dışı bırakmış ve ünlerine ün katmıştır. Arkadaşlarının bu vefasızlığını kaldıramayan Theo Malström onları ölüme mahkûm eder. Ancak cinayetleri işlemeden önce birkaç kez geldiği bu şehirdeki kayıtlarını ortadan kaldırmak ister. Böylece kimse ondan şüphelenmeyecektir. Bu durumda gideceği ilk yer Roesdt’in kliniği olacaktır. Buradaki kayıtlarını ortadan kaldırmak istediği esnada başkahramanın Roesdt’e yazdığı kompozisyonlarla karşılaşır.

Onda kendimi ararken seni buldum. İlk planım kendimle ilgili tüm izleri sildikten sonra IDOL’ün işini bitirmektir. Senin acıklı, dokunaklı yazılarını ve Roesdt’un hakkındaki raporunu okuyunca aklıma başka bir fikir geldi. IDOL versus Derek Gabar davasını öykülemek.¹⁴⁰

Böylece oyunu yeniden kurar ve başkahramanı da oyuna dâhil eder. IDOL gurubunun ününü kendisine borçlu olduğunu savunmuş ve karşılığında ise anılmak

¹³⁸ Yemni, *Muhabbet Evi*, 75.

¹³⁹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 109.

¹⁴⁰ Yemni, *Muhabbet Evi*, 189.

istemiştir. Beklentileri olmayınca şizofren kişiliği olan Theo Malström bu durumu içselleştirir ve arkadaşlarını ölümlerle cezalandırmak için planlar yapar.

Taşınması bu kadar ağır bir yük müydü ününüzü bana borçlu olmak? Birkaç latif kelimeyle velinimetinizi anmayı ölümcül bir hastalık gibi görmenizi nasıl izah edebilirsiniz? Sistematik olarak geçmişlerinizi yeniden inşa ettiniz. Böylece yıllar sonra böbür böbür IDOL'ü anlatırken, ikinci D'yi kolaylıkla es geçebileceğinizi sandınız. Suçlusunuz. Tek jürilik mahkeme heyeti sizi ölüme mahkûm etti.¹⁴¹

Kendine göre vefasızlığın cezası olarak işlediği cinayetlerin sonuncusunu başkahramanın gözleri önünde işler. Bu cinayetleri başkahramanın destanlaştırarak yazmasını isteyecek kadar şizofren ruhlu bir kişidir.

Romanda işlenen cinayetlerin sebebi basit bir vefasızlıktır. Ancak seri halde işlenen cinayetlerin Hollanda toplumundaki yorumu son derece ağırdır. Müslüman kökenli kişi tarafından işlendiğinin düşünülmesi ve medyanın da buna işaret etmesi Hollanda halkının yıllardır yan yana yaşadıkları Müslüman kökenli vatandaşlara karşı bakışını değiştirecektir. Bu durum yerli halkı içlerindeki korku ile yaşamaya mahkûm edecektir. Bu da yüz yıllar boyunca inşa edilmeye çalışılan yabancılara bakışın en ufak bir şeyde hemen çökmesine neden olacaktır. Kurulmaya çalışılan insani ilişkileri bir çırpıda bitecektir. Bu durum da medyanın halk üzerindeki olumsuz etkisinin bir örneği olarak kalacaktır.

Sır Avcıları: Romanda fon karakter olarak karşımıza çıkarlar. David, Ati, Cinn ve Kabir'den oluşan bir gruptur. Kabir bir dönem Roesdt'in hastasıdır. Roesdt Kabir aracılığıyla Sır Avcıları gurubundan haberdardır. Roesdt başkahramanı normal yaşama hemen uyum sağlasın diye onların yanına gönderir. Akşamın geç saatlerinde toplanan bu grup masalarına her konuyu yatırır ve kendi görüşlerini dile getirirler. Aslında bu kendilerince bir terapi yöntemidir. Başkahraman gibi kendilerine dayatılan yaşamı reddetmiş ve kendi muhabbet evlerini kurmuşlardır. "Bir araya gelişlerindeki maksat kendi çok belirgindi. Dayatılan tek tip yaşam modelinin dışında kalmak."¹⁴² Sır Avcıları aslında yaşananlara gösterilen bir tepkinin sonucu oluşan bir gruptur. Farklı işlerle meşgul olan bu dörtlü grup yanlarına gönderilen başkahramanı yadırgamaz ve hemen aralarına alırlar. Ortak noktaları vardır. Onlar da kaybettikleri Muhabbet Evi'ni aramaktadırlar. "Sır Avcıları tulpa yapımcılarıydı. Muhabbet Evi'nin tulpası. Demek ki onlar da Muhabbet Evi'ni kaybetmiş kimselerdi. Birden net görebilmeye başlamıştım. Kısmen başarmışlardı kayıp evi yaşatmayı.

¹⁴¹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 188.

¹⁴² Yemni, *Muhabbet Evi*, 31.

Birliktelerindeki keyifli atmosferin izahı buydu.”¹⁴³ Yaptığı bu gözlem başkahramanın bir şeyi fark etmesine neden olur. Aslında onun aradığı şey Muhabbet Evi falan değildir. Kendisidir. Kendi benliğidir. Bunu da Sır Avcıları sayesinde fark etmiştir. Başkahraman bu aydınlanmaya varınca artık oradan ayrılma zamanı gelmiştir.

Esrar, bin odalı bir sır hanı olarak tanıtır kendini. Ziyaretçilerine çok önemli bir kadim gizem küpü sakladığını, bunun odalarından birinde olduğunu ballandıra ballandıra anlatır. (...) Büyük hazineyi bir an önce bulmanın heyecanı ile insan oda oda dolaşmaktan zamanla yorulur, yaşlanır. (...) Neden bulamaz? Çünkü aslında esrar hanı dokuz yüz dokuz odadır da ondan. Sırrı arayanın kendisi bininci odadadır. (...) Bunun için ölmeyi beklemeye gerek yoktur. Hanı terk etmek tek başına yeterlidir. Terk edebilene sır beratı anında teslim edilir.¹⁴⁴

Roesdt onu oraya göndermekle hedefine ulaşmıştır. Aradığı şeyin Muhabbet Evi'nin dışında kendi benliği olduğunu düşünen başkahramanın tedavisi gerçekleşmiştir.

1.3.3. Mekân

Muhabbet Evi romanında mekânlar somut ve duygusal mekân olarak iki şekilde ele alınmıştır. Somut mekânlar kahramanların gerçek hayatta olduğu gibi içinde yaşadıkları yerlerdir. Eserde geçen atölye, ev somut mekân olmakla birlikte Muhabbet Evi duygusal mekândır. “Duygusal mekânlar, insan duyularına, duygularına ve ruhsal yapısına bağlı olarak üretilen mekânlardır. Rüyaya ait mekânlar gibi.”¹⁴⁵

Muhabbet Evi romanında olaylar Amsterdam'ın Pijp semtinde geçmektedir. Olaylar genel olarak kapalı mekânlarda geçmektedir. Roesdt'in evi, Sır Avcılarının atölyesi, kahramanın kaldığı ev ve cinayetin işlendiği yer kapalı mekândır. Bu mekânların diğer ortak yönü ayrıntılara girilmeden nesnel bir şekilde tasvir edilmeleridir.

Sır Avcıları, Covert Flink Sokağı 600 numarayı atölye olarak kullanmakta ve toplantılarını burada gece yarısına doğru yapmaktadırlar. Karanlık ve sigara dumanından dolayı loş olan bir yerdir. Hareketlilikten ziyade durağanlığın hâkim olduğu bir yerdir. Öyle ki içilen sigara dumanı bile belli bir müddet havada asılı kaldıktan sonra dağılır.

Romana ismini de veren Muhabbet Evi duygusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanın rüyalarına ait bir yerdir. Başkahraman Pijp semtine geldikten bir ay sonra kâbuslar görmeye başlar. Bu kâbuslardan kurtulmak için farklı evlere taşınır. Farklı

¹⁴³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 180.

¹⁴⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 181.

¹⁴⁵ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 139.

mekânlara taşınmak kâbuslardan kurtulmaya yetmemiştir. Başkahraman bu kâbuslardan kurtulmak için rüyalarında sığındığı Muhabbet Evi'ni inşa etmiştir. Ancak gerçek hayatta bu Muhabbet Evi'ni bir türlü tasvir edemez. Resmini çizemez. Gerçek hayatta arasa da bulamaz.

Bir de son yıllarda beni sakinleştiren, teselli eden bir anti-kâbus olan Muhabbet Evi'nin yolunu şaşırma, eskisi gibi bulamamaya başlamıştım. Bu durum beni huzursuz etmeye başlamıştı. Son altı ayda güç bela evi bulabiliyor, ama bir türlü kapısını açamıyordum. Sonun da kapıyı da kaybettim. Sokaklarda dolanıp duruyor, ama o latif evi bir türlü bulamıyordum.¹⁴⁶

Rüyalarında sığındığı bu ev zamanla silikleşir ve kaybolur.

1.3.4. Zaman

Muhabbet Evi romanında olaylar 2 Mart Çarşamba günü başlayıp 9 Mart Çarşamba günü sona ermektedir. Sekiz bölümden oluşan eserin her bölümü bir günü anlatmaktadır. Sekiz günlük zaman diliminin kronolojik bir şekilde ele alındığı romanda anlatıcı geriye dönüş teknikleriyle otuz yıllık Amsterdam hayatını anlatmıştır. Anlatıcı, otuz yıllık bu zaman zarfında Hollanda'da ve dünyada yaşanmış önemli olayları da tarih belirterek ya da zamanı sezdirerek okuyucuya aktarmaktan çekinmemiştir. Böylece okuyucunun, romandaki vaka zaman ile nesnel zaman arasında bağlantı kurulması sağlanmıştır. "Ayrıca o sıralar Türklerin işlediği kan ve namus davaları gündeme gelmemiştir henüz. Ağca henüz Papa'yı vurmamıştı. Avrupa'nın imajını bozduğu rivayet edilen başörtülü bayanlarımız şu andaki sayılarının binde birinde bile değillerdi."¹⁴⁷ Eserde okuyucunun anlamasını güçleştirecek karışık zaman ifadelerine yer verilmemiştir.

1.3.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Yazar *Muhabbet Evi* romanında kahraman anlatıcıyı kullanmıştır. İsim vermediği başkahramanının sekiz günlük hayatından hareketle otuz yıllık Amsterdam hayatını başkahramanının anlatımıyla öğreniyoruz. Kahraman anlatıcı olayları anlatmaktan ziyade olayların kendisinde oluşturduğu duyguları öne çıkarmıştır. Böylece göçmenleri temsil eden başkahramandan hareketle o dönemde dünyada yaşanan olayların göçmenlerde bıraktığı duygu tahribatını rahatlıkla öğrenebiliyoruz. "Başımı salladım ve ayağa kalktım. Buraya bir daha asla ayak basmayacağımın önsezisi yüklenmişti üzerime. Kadaverenli rüyalarım düş

¹⁴⁶ Yemni, *Muhabbet Evi*, 41.

¹⁴⁷ Yemni, *Muhabbet Evi*, 39.

alanımı ebediyen terk etmişti. Benim için sadeleştirilmiş test odası tekrar eski haline getirilecekti en kısa zamanda.”¹⁴⁸

1.3.6. Anlatım Teknikleri

Muhabbet Evi romanı başkahramanın sekiz günlük yaşantısından hareketle otuz yıllık Amsterdam hayatını konu edinmiştir. Bu süre içerisinde dünyada ve Hollanda’da yaşananların başkahramanın üzerinde yarattığı etki ön planda tutulmuştur. Yazar bir kahramandan hareketle göçmen Türklerin yaşadığı sıkıntılara ayna tutmuştur. Bunu da okuyucuya en iyi şekilde yansıtmak için romanını çeşitli tekniklerle zenginleştirmiştir. Romanda en çok kullanılan teknikler; anlatma, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç çözümleme, iç konuşmadır.

Romanda dikkati çeken en önemli noktalardan biri de kahramanın isimsiz olmasıdır. Romanın ilerleyen kısımlarında başkahraman Harlemmer Meydanı’nı gezerken anıları gözlerinde canlanır. Buradaki arkadaşlarını hatırlar ve Türkler tarafından açılmış mekânlar hakkında bilgi verir. Bu mekânlar hakkında bilgi verirken buraların *Alsancak Börekçisi*’nde adı geçen mekânlar olduğunu görüyoruz. Bunlar seyahat acentesi ve Sultan Ahmet restorantı ve Movie Sineması’dır. Ayrıca *Alsancak Börekçisi*’nde Sefer’in tanımadıkları birinin cenazesini Tayfun Abi’yle birlikte Türkiye’ye yollamaya çalıştıkları gün Tayfun Abi’yle yaptıkları konuşmayı yazar olduğu gibi *Muhabbet Evi* romanında da kullanmıştır. Söylediğimiz ifadeler *Alsancak Börekçisi*’nde şöyle geçmektedir:

(...) Tayfun Abi beni de yanına alıp arabayla Schiphol’e götürmüştü. Birinin cesedini memleketine yollanacaktı. (...) Aile fertlerinden herhangi bir kimse yoktu. Alüminyum tabutun başında ikimiz yalnızdık. Bir gözü kör olduğu için sürekli renkli gözlük takan Tayfun Abi bana ‘Acaba biz de böyle mi gideceğiz memlekete?’ dedi.¹⁴⁹

Örneğini verdiğimiz bu ifadeler *Muhabbet Evi* romanında şu şekilde geçmektedir:

Benden on iki yaş büyüktü. O sözünü ettiğimiz seyahat acentesinin sahibiydi. Bir gün birlikte Schiphol’e gitmiştik. Alüminyum tabut içinde bir Müslüman mevtanın kargo işlemleri için. Bir depoda pırıl pırıl metal tabut içinde morg soğukluğundan sıyrılmakta olan şahsı ikimizde tanımıyorduk. ‘Acaba biz de bir gün böyle mi gideceğiz?’ demişti. İki yıl geçmeden parlak metal bir tabutta cesedi İstanbul’a yollandı. 47 yaşındaydı.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Yemni, *Muhabbet Evi*, 4.

¹⁴⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

¹⁵⁰ Yemni, *Muhabbet Evi*, 84-85.

Nitekim *Alsancak Börekçisi*'nde ismi geçen Tayfun Abi de ellisine girmeden ölür ve cenazesi alüminyum bir tabutla memleketine gönderilir. Aynı zamanda kendisi seyahat acentesinin sahibidir. Bu ifadeler ve örneklerden hareketle şunu söyleyebiliriz:

Sadık Yemni, anı roman niteliğinde yazdığı *Alsancak Börekçisi* romanında Sefer karakteriyle karşımıza çıkmış ve otuz yıllık Amsterdam hayatının dış dünyaya dönük yüzünü aktarmıştır. *Muhabbet Evi* romanında ise Sefer dediğimiz bu kahramanı isimsizleştirerek başkahraman olarak karşımıza çıkarır. Bu romanda ise isimsizleştirilmiş Sefer'in içe dönük dünyası hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Söylediğimiz ifadelerden hareketle *Alsancak Börekçisi* romanı *Muhabbet Evi* romanının devamı niteliğinde bir eserdir dersek yanlış olmaz. Bu durum *Muhabbet Evi* romanına roman olmanın dışında anı özelliği de katmaktadır. Romanda geçen anlatım tekniklerinin bazılarını aşağıda örnekler verilmiştir.

1975'te Amsterdam'a gelince kadaverinli kâbuslar başladı. Ceset aromalı kâbuslarınız 1980 ortalarında güç yitirmiş, iyice sönülmüştü. Sonra ne zaman tekrar geri dönmüşlerdi? 1989, 1990'larda falan. O yıllarda ne olmuştu? Sovyetler lağv edilmişti.¹⁵¹ (Özetleme Tekniği)

"Bu güzel özgürlükler şehrine tam otuz yıl önce geldim. Geldikten bir ay kadar sonra kâbuslar başladı."¹⁵² (Geriye Dönüş Tekniği)

"Bakın şurada duran kısa boylu kara gözlüklü تنها saçlı hortlağa. Mahsus görmezden geliyor beni. Yanından geçerken gözünün içine baktım hiç aldırmadı. Hikâyesini anlatayım diye mahsus yapıyor. Bütün hortlaklar böyledir."¹⁵³ (İç diyalog tekniği)

Karlar eridi, buzlar çözüldü. Kış bitti. Bahar için biraz sabır.

-Ossetta nerede?

-Kazıkçılar tatile mi çıktılar?

-“Alo, orası Transvaal Eczanesi mi?”

-“Değil bayan.”

-“Yanlış numara ha, özür dilerim.”

-“Bir şey değil.”

-“İyi günler.”

-“Size de.”

Telefon elimde bekledim Bilgisayarın başındaydım.¹⁵⁴ (Diyalog Tekniği)

Yazar romanda farklı teknikleri kullanarak anlatımını zenginleştirmiştir.

¹⁵¹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 98.

¹⁵² Yemni, *Muhabbet Evi*, 38.

¹⁵³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 84.

¹⁵⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 177.

1.3.7. Dil ve Üslup

Muhabbet Evi romanı sade, anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Okuyucunun anlamasını zorlaştıracak dil sapmalarından uzak durulmuştur. Uzun olmayan yer yer kısa cümlelere yer verilen romanda yazar deyimler, yabancı sözcükler, argolu ve küfürlü ifadeler de kullanmıştır. “Kıçınızı tekrar suyla yıkamaya başladığınızı söylediniz. Ruh haliniz bu durumdan olumlu etkilenmiştir herhelde?”¹⁵⁵ Kurallı cümleler ön planda olmakla beraber devrik cümleler de kullanılmıştır. Yazar kahramanların bazı konuşmalarında geçen sözcüklerin İngilizce ve Hollandaca karşılıklarını da vermiştir. “Daha 1961’de İngilizce olarak kaleme aldığı *Eight Black Spots in Amsterdam* adlı özel kimselere yönelik raporunda bu sekiz noktadan beşini başarıyla tespit etmiş ve çeşitli ölçümlerle varlıklarını kesin olarak kanıtlamıştır.”¹⁵⁶ Kahraman bakış açısıyla yazılan romanda yer yer diyaloglar ve eksilteli cümleler de kullanılmıştır.

¹⁵⁵ Yemni, *Muhabbet Evi*, 1.

¹⁵⁶ Yemni, *Muhabbet Evi*, 62.

İKİNCİ BÖLÜM

SADIK YEMNİ'NİN ROMANLARINDA TEMA

2.1. ALSANCAK BÖREKÇİSİ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU

2.1.1. Yaşam Koşulları ve Sosyal Hayat

İnsanların bir yerden başka bir yere isteyerek ya da zorunlu olarak yapmış olduğu yer değişikliğine göç denir. Yapılan her göçün nedenleri vardır. Eğitim, yaşam şartlarını iyileştirme, atama, iş bulma hayalleri bunlardan sadece bazılarıdır. Her ne sebeple olursa olsun yaşanan göçlerin beraberinde getirdiği sonuçlar da vardır. Kişiler gittikleri yerlerin ya yaşam koşullarına, sosyal hayatına uyum sağlayacak ya da kendi kültürlerini yaşayacaklardır. Sonuç ne olursa olsun kişi gittiği yerin yaşam koşullarına bir şekilde uyum sağlayacaktır. Göç, bu zorlu süreçte her insanın kendi kalemini eline alıp hikâyesini yazmak istemesi olarak yeniden tanımlanacaktır. Tüm gücün elindeki kalemi tutanda olduğunu zanneden göçmenler dış dünyanın yazdıklarını okumakta geç kalınca ortaya trajik hikâyeler çıkacaktır. Kalemi dış dünyayla uyumlu bir şekilde yürütenlerin orkestrasından güzel sesler çıkacaktır. Bu durumda olanlar olayları doğru yöneten orkestra şefinin haklı mutluluğunu yaşayacaktır. Tarih ortaya çıkan trajik hikâyeleri de yazdı, güzel sesler çıkarana da kaydetti. Bizlere ise bu hikâyeleri okumak, dinlemek kaldı.

Hollanda'nın Amsterdam şehrinde yaşanan olayların anlatıldığı *Alsancak Börekçisi*'nde yaşam şartlarını ikinci kuşak olarak adlandıracağımız Sefer'in anlattıklarından öğreniyoruz. Yaşam koşullarını genel olarak değerlendirdiğimiz zaman çalışma ortamları, yaşadıkları yerler, kullandıkları mekânlar insan sağlığı açısından sağlıklı değildir. Nitekim Sefer'in kaldığı ev son derece kirli, tozlu ve pis kokuludur.

Odama girince beni her zamanki toz, eski kumaş ve çok kullanılmışlık kokusu sarmaladı. Rengi solmuş bej zemin üzerine dikine kahverengi çizgileri olan perdeyi hafifçe örttüm. Bir eski püskü eşya müzesine yakışacak kadar eprilmiş ve tozlu olan kumaş bir çeşit toz uçurtgacıydı. Yerdeki eski bej renkli halı da bir toz harikasıydı. (...) Neyse ki, kokuya birkaç dakika içinde burnum alıştıyordu.¹⁵⁷

Romano ile birlikte yaşadığı evde ve belli bir dönem kaldığı atölyede banyonun olmaması annesi tarafından bir su çocuğu olarak nitelendirilen Sefer için son derece zor bir durumdur. Yıkanmak için genellikle evi kullanmış ya da arada sırada bir gulden yetmiş beş

¹⁵⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 16.

senti gözden çıkararak yakınlarda bulunan belediye hamamına gitmiştir. Evde ilkel koşullarda banyo yapmak pek de kolay değildir.

Oturma odasındaki küçük gömme dolaptan bir çamaşır leğeni çıkardım ve evyenin yanına yere koydum. Evde banyo yoktu. (...) Romano'nun yumurta kaynatmakta kullandığı saplı alüminyum kabı alıp musluktan soğuk su doldurdum. Suyu başımdan aşağıya boca ettim. (...) El yıkama sabunuyla saçlarını sabunladım. Suyla duruladım. Sonra diğer yerlerime de aynı işlemi uyguladım.(...) Leğende biriken su ayak bileklerime kadar yükselmişti.¹⁵⁸

Sefer, bu koşullara zamanla alışacak ve belli bir dönem bu evde kalacaktır. Atölyede kaldığı dönemde de banyo yapmada yine zorlanacaktır. "Ne konfeksiyon atölyesinde ne de bu evde banyo vardı. Atölyedeyken kışları belediye hamamlarına gitmeye erindiğimde bir kova su ısıtır büyük olan taş zeminli tuvaletlerden birinde dökünürdüm."¹⁵⁹ Banyo yapamadığı zamanlarda farklı yöntemlerle temizlenir. "Sabunlu bezle silinme uzmanı kesilmiştim bu aralar."¹⁶⁰ Bir salon ve bir yatak odasından ibaret olan evin tuvaleti de küçüktür. "Tuvalet kapalı mekân korkusu olanlar için elverişsiz bir yerdi. Burnum otururken kapıya yirmi santim mesafede olurdu."¹⁶¹ Olumsuz şartların fazlasıyla yer aldığı bu evi arkadaşıyla paylaşmasına rağmen Sefer bu evden yine de konforlu olarak bahseder. "Burası iki yıla yaklaşan göçmenlik hayatımın en konforlu yeriydi. Daha önce dayımın konfeksiyon atölyesinde yazıhanenin zemininde yatarken gece findık fareleriyle bayağı haşır neşir olurdu."¹⁶² Farelerden korkan Rıza için de geceler pek de kolay değildir. "Rıza da aynı durumdaydı. Küçük bölmedeki sürgülü eşya dolabını kendine yatak yapmıştı. Farelerden korktuğu için gece bu dolabın kapağını sımsıkı kapatıp içinde uyuyordu."¹⁶³

Göçmenlerin özellikle tercih ettikleri bir başka ev de şehrin dışında belediyece yıkılma zamanını bekleyen işgal evleridir. Bu evlerde kira vermeden sadece elektrik ve gaz parasını ödeyerek kalabilmektedirler. Yıkım zamanında sorun çıkarmamaları şartıyla burada kalmalarına izin verilmektedir. Bakımsız, yıkık dökük, soğuk olan bu evlerde kalan kişiler de pek tekin değildir. Kalacak yer bulmada zorluk çeken ve buralara razı olan göçmenlerin işi Hollanda'nın 1975 yılında Suriname adlı kolonisine özerklik vermesiyle yüz bin Surinamlı Hollanda'ya gelmesiyle daha da zorlaşacaktır. "(...) yüz bin Surinamlı bir anda Hollanda'ya gelmişti. Bunların büyük bir kısmı Amsterdam'da oturuyordu. Bu nedenle

¹⁵⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 17-18.

¹⁵⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 18.

¹⁶⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 33.

¹⁶¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 17.

¹⁶² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 17.

¹⁶³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 87-88.

Hollandaca Kraakhuis denen evlere özellikle geçer tarafından talep buykt. Kira ödemededen oturmak da işin cabasıydı tabii.”¹⁶⁴

Göçmenlerin yaşam koşulları her ne kadar kötü olsa da bu koŐullar içerisinde kendilerine bir hayat kurmuşlardır. Sefer, on üç saatlik çalıŐmadan arta kalan zamanlarında müzik dinlemeye, sinemaya gitmeye, az da olsa kitap okumaya vakit ayırabilmiŐtir.

Dual pikabım, yirmi beş vatlık iki amfisi ile eve Pink Floyd, Genesis, Yes, The Who, Led Zeppelin imalatı sound’ları takdim etmişti. Erkin Koray, Barış Manço, Cem Karaca, ve Erol Büyükburç’u da haliyle. (...) Romano İtalyan operaları da dinlerdi. Ben Çekoslovak yapımı ucuz klasik plakları keŐfettim.¹⁶⁵

Sefer’in en büyük eğlencelerinden biri de gece sinemalarıdır. Gece sinemalarında art arda filimler izleyip, sabah olunca sinemadan ayrılacaktır. Bu sinemalarında izlediği film denk geldiği zaman filmi izlemeyip o dakikaları kestirme saati olarak değerlendirecektir. Hatta yle ki Sefer bazen sabah olduğu için son filmi izlemeden uykusuz bir biçimde oradan ayrılacak ve Alsancak Börekçisini açacaktır.

Marion’la City sinemasının önünde buluŐtuk. (...) Ben ilk üç filmi önceden görmüştüm. 4. ve 5. İçin saatlerce beklemem gerekecekti. (...) Ben de nc film sırasında biraz kestirmiŐtim. (...) Beşinci film başladığında saat altı olmuştu. Dkknın yediye aılması gerekiyordu. Bisikletle üç dakika mesafedeydi. Niyetim yediye beş kala sinemadan çıkmaktı.¹⁶⁶

Sefer, Alsancak Brekisinden ayrıldıktan sonra kendine daha çok vakit ayıracak ve önceden ara sıra gittiği gece sinemalarına daha sık gitmeye başlayacaktır.

Birinci kuşak olarak adlandırılan göçmenler ikinci kuşağa göre arkadaş gruplarıyla vakit geçirmeye daha çok çalışmışlardır. İkinici kuşak daha bireysel takılırken birinci kuşak birlikte vakit geçirmenin programlarını da yapmışlardır. “Haftalarca önceden o pazarın Amsterdam’daki Türk restorancılar arasında ma günü olarak tespit edildiğini unutmıŐtum.”¹⁶⁷

Günlük hayatta yardımlaŐmanın pek örneğinin görülmediği romanda Hilmi Usta’nın vicdanını rahatlatmak için deport edilen Mahir’e para toplayıp memlekete göndermesi nadir örneklerden biridir. “Bu gece onun için bir Şeyler toplarım. Bakalım ne çıkarsa artık. Sonradan kumarbazlara Şapka açıldığını 425 mark para toplandığını ve Mahir’e iletildiğini

¹⁶⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 140-141.

¹⁶⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 19.

¹⁶⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 64-65.

¹⁶⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 78.

öğrendim.”¹⁶⁸ Birinci kuşak sahiplenmeye, yanında tutmaya, birlik olmaya daha yatkındır. Bu özellikler bireysel takılan ikinci kuşakta olmayacaktır.

2.1.2. Oturum Sorunu – Deport – Evlilik

İnsanlar yurt içinden yurt dışına çeşitli sebepler nedeniyle göç etmişlerdir. Kendilerine en yumuşatılmış bir şekilde göçmen olarak hitap edilen bu kişilerin halletmesi gereken öncelikli sorunları olacaktır. İsteğe bağlı ya da zorunlu bir şekilde yapılan bu göçlerin en büyük sorunu barınma ihtiyacıdır. Öncelikli olarak yeme ve içme gibi fizyolojik ihtiyaçlarını halleden kişiler daha sonra barınma ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Böylece kendini dış dünyaya karşı korumuş olacak ve güvende hissedecektir. Modern dünyada barınma ihtiyacı oturum sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler gittikleri yerlerde bu sorunu çözmek için çeşitli yollara başvuracaklardır. Bu sorunu halledemeyenleri ise deport edilme sorunu bekleyecektir. Kaçak olarak bir yerde kalanların ihbar edilmesi sonucu memleketlerine gönderilme olarak nitelendirilen deport yeri gelince hasımlar arasında kullanılan bir intikam aracı olacaktır. Bundan kurtulmaya çalışan göçmenler gittikleri yerde rahat kalabilmenin yasal yollarını zorlayacaklardır.

Alsancak Börekçisi'ne oturum sorunu, deport edilme ve evlilik şu şekilde yansımıştır: Göçmenlerin en büyük sorunu geldikleri gurbette kalabilmektir. Bu süreyi uzatabilmek için onlara göre çeşitli yollar vardır. Öğrenci olarak gelenlere oturum izni olanlar kefil olmaktadır. Nitekim Sefer de dayısının kefil olmasıyla Amsterdam'da bulunmaktadır. Dayısı sadece Sefer için değil başkaları için de bunu yapmış ve bu durum vergilerin ağırlaşması yüzünden atölyenin kapanmasına neden olmuştur.

Dayımın iflasını hızlandıran neden on bir kişiye oturum aldirmek için onları yanında resmi olarak çalışan işçi göstermesiydi. Bu hedefe ulaşılmış ama arkadan gelen bir vergi dalgası bir zamanların çok iyi iş yapan Şemi Konfeksiyonuna iflas bayrağını çektirmişti.¹⁶⁹

Çalışmak için gelenler oturum izni alana kadar ya kaçak işçi olarak sürekli polisten kaçacak ya da işlerini garantiye alıp Hollandalı bir kadınla evleneceklerdir. Bunu için tercih edilense çocuğu olma ihtimali düşük kocakarılarıdır. Bu yüzden göçmenler özellikle bu kişilerin olduğu mekânlara uğrayacak ve buradaki kadınlarla evlilikler gerçekleştireceklerdir. “Bir kocakarı bulup abazalık işini çözümlmek, evlenerek oturum

¹⁶⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 139.

¹⁶⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

almak, iş kurmak ve pansiyon köşelerinde sürünmekten kurtulmak çok popülerdi.”¹⁷⁰ Hollanda’da özellikle bu işler için kocakarıların bulunduğu mekânlar vardır. “Şehirde kocakarı kahvesi olarak ünlenmiş barlar vardı. Clercq sokağındaki, Java sokağındaki, şehrin yeni batısındaki çukur pazara yakın kocakarı kahvesi denince herkes nereden bahsedildiğini anlardı.”¹⁷¹ Bu tercih ilerleyen dönemlerde gençlerde çeşitli hastalıkların oluşmasına neden olacaktır. “Gonorrhea teşhisi koydular. Kırığa neden olan şey bel soğukluydu yani. Hastalığı nereden kapıldığını sordular. Umumhane dedik.”¹⁷² Sonraki yıllarda kocakarıya olan talep azalacaktır. “Seksen sonlarında ikinci kuşak palazlanmaya başlayınca kocakarıya talep iyice azaldı.”¹⁷³ Birilerinin koruması altında olmayan oturma izni alamamış göçmenler sürekli diken üstünde olacak günlük hayatı bunun psikolojik baskısıyla yaşayacaklardır. 25 sentlik canları olan bu kişiler her an birisinin ihbarı ile deport edilip memlekete gönderileme korkusu ile yaşayacaklardır. Bu da insanın insana olan güvenini sarsacak güven duygusunu ortadan kaldıracaktır. Bandocu Ali’nin deport ettirdiği yaklaşık elli kaçak işçiyi memlekete gönderme hikâyesini ballandıra ballandıra anlattığı zaman bu durumun başına gelmesinden korkan Hilmi Usta’nın hissettikleri önemlidir. “Hilmi Usta Hollanda’da legal oturma işini yeni halletmişti ama hala eski sallantılı günlerinin etkisi altındaydı. Kendisi illegalken Terzi Mustafa’nın koruyucu şemsiyesi altındaydı ama anonim telefonların ne halt yiyeceği belli olmazdı. 25 sentlik canı vardı.”¹⁷⁴ Deport edilme ya da kendi aralarında 25 sentlik can olarak nitelendirdikleri durum özellikle hasımlar arasında düelloya dönüşmüştür. “Bu iş o sıralarda biraz da hasımlar arasında düelloya dönüşmüştü. ‘Baktım bizim köylü 25 senti hazırda tutuyor. Erken davranıp postaladım hergeleyi’ diyen birini görmüştüm.”¹⁷⁵

Deport edilme korkusundan dolayı ihbar edilen göçmenler bundan kaçışın kendilerine göre yollarını da bulmuşlardır. “Polis ihbar üzerine bizim binadaki konfeksiyonlara baskın yapmaya başladığında mantıki nedenlerden ötürü birinci kattan başlardı. ‘Baskın Var!’ sinyali kopunca oturumsuz olan terziler o ipe arka taraftaki küçük bahçeye iner ve deport edilmekten kurtulurdu.”¹⁷⁶ Deport edilen kişinin geriye gelmesi buna sebep olan kişi için son derece kötüdür. Deportata sebep olan kişiler olacıklardan kurtulmak için bazen araya sözü geçen yaşlılar sokulmuşlardır.

¹⁷⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 84.

¹⁷¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 84.

¹⁷² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 88.

¹⁷³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 85.

¹⁷⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 29.

¹⁷⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 29.

¹⁷⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 89.

(...) deport edilen biri geri gelince onu postalatanın korkulu devri başlardı. Bazen araya yaşlılar sokulur, bir miktar tazminatla sulh edilirdi. Bu furyada karambole gidenler de olurdu. İntikam sıcakken çok haksızlık yapılırdı. Masum kimselerin ensesine 25 sent kadere şaklardı. Zincirleme bir tepkimeydi kısacası.¹⁷⁷

Arada suçu olmayanlar da bu zincirleme tepkimeden nasibini alacaklardır.

2.1.3. Avrupa Rüyası

Avrupa rüyası olarak ele aldığımız bu başlık aslında Türklerin Avrupa'dan beklentisidir. Göçmenler görmedikleri sadece başkalarından duydukları bu ülkelerden beklentilerini bir rüyaya dönüştürmüştür. Bu rüyalar, kişi olarak bulunduğu yerde kendini var edemeyen insanın başka bir memlekette var olma çabasıdır. Bu yüzden daha Avrupa'ya gidilmeden hayaller kurulmuştur. Avrupa'ya gitmeden dönüş şekilleri, insanların kendilerini karşılama biçimleri dahi hayallere konu olmuştur. Bu hayaller gerçekleşti mi bilinmez ama *Alsancak Börekçisi*'ne yansıyan göçmenlerin Avrupa rüyası şu şekildedir:

Türklerin Avrupa'dan beklentisi ne? Bu soruya eserdeki bazı kahramanlar cevap vermiştir. Mesut'un maddeden ibaret olan Avrupa rüyası şöyledir. "Şu gördüğün terzi, altına mersedesi çekmeden, yanına da sarışın bir avradı oturtmadan hiçbir yere adımını atmaz."¹⁷⁸

Bu hayalleri gerçekleştirmek isteyen birçok genç yaşamlarını erteleyecek ve tükenmişliğe doğru yol alacaktır. "Sarışın avratlı mersedesin sembolize ettiği şeyin peşinde normal yaşamı sürekli erteleyerek çabalamak şu ana kadar çok çok sayıda genci tüketip bitirmiştir."¹⁷⁹ Yaşamlarını erteleyen gençlerin yanında bir de bu Avrupa rüyasına çabuk ulaşmak isteyenler vardır. Bunların sonu ise diğerlerinden daha acımasız olacaktır.

Bu hayale hızla ulaşmak isteyenler de vardı. Bunların çoğu ya hapsi boylamış ya da cesetleri kanallarda şişmiş olarak bulunmuştu. 'Avrupa Rüyası' motoru önümüzdeki on beş, yirmi yılda tam gaz çalışmaya devam edecek ve bazıları maalesef hayata geçirilemez kalmaya mahkûm hayaller üretmeye devam edecekti.¹⁸⁰

Yaşanan bunca olumsuzluğa rağmen Türkler yine durmayacak kendileri için bilinmezliklerle dolu Avrupa kapılarını zorlayacaklardır. Bu durumu Sefer şu şekilde özetleyecektir: "İnsan kaçakçılarıyla ya da yalnız dağları ovaları aşarak yine de geliyorlardı. Yaşadıkları serüvenlerin yine de haddi hesabı yoktu."¹⁸¹

¹⁷⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 29-30.

¹⁷⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 104.

¹⁷⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 105.

¹⁸⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 105.

¹⁸¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 140.

Avrupa rüyasının insanları bu kadar etkilemesinin Avrupa'nın ulaşılmaz gibi görülmesinin sebebi Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlardır. İçine kapanık olan Anadolu insanının Avrupa'ya misafir işçi olarak gitmesi onun için büyük bir adımdır. "Anadolu halkı altmış ortalarında ruh ve beden olarak içine kapalıydı. Avrupa'ya misafir işçi olarak gitmeleriyle bu cenderede sıkışmışlık hali sona ermiş ve makûs talihinden sıyrılmıştır. Ressurrection. Dirilişti."¹⁸² Avrupa hakkında bilgisi olmayan Anadolu insanı için diriliş olarak nitelendirilen bu durum son derece önemlidir. "Türklerin Avrupa'ya göçleri Mars'a insanlı araç indirmek kadar önemli bir gelişmeydi. Sonuçları muazzam oldu."¹⁸³ Her ne kadar farklı hayallerle yola çıksalar da Avrupa'da onları bekleyen farklı şeyler de vardır. Sosyal medya araçlarının yaygın olmaması, sadece haftada bir yapılan telefon görüşmeleriyle tanıdıkları bu alem onlara başka şeyler de öğretecektir. "Göçmenlik harika bir açılıştı Türkiyeliler için. Avrupa'yı, Dünya'yı ilginçtir konuşmalarını, Yunanlıları, İranlıları, Arapları, Rusları ve Kürtleri burada tanıyacaktı yeniden."¹⁸⁴ Avrupa rüyası, göçmenler için yeni yerleri, yeni insanları farklı yaşamları tanımının ve kendini yeniden gerçekleştirmenin adıdır.

2.1.4. Konsolosluk Yolculuğu

Yabancı ülkelerde temsil ettikleri ülke adına kişilerin resmi işlemlerinin yürütüldüğü kurumlar konsolosluklardır. Bu bakımdan yurt dışında olan göçmenler konsoloslukların adresini iyi bilmelidirler. Bu kurumlar yurt dışında ait oldukları ülkeleri temsil etmektedir. Bundan dolayı konsoloslukların sayısı, yapılan işlerin çabukluğu, çalışan memurların tavırları buraya gelenler için son derece önemlidir. *Alsancak Börekçisi*'nde yer alan göçmenlerin yolu en az senede bir kez konsolosluklara düşmektedir. Konsolosluk yolculuğu *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Amsterdam'da yaşayan Türkler herhangi bir kimlik işini ya da hukuki meseleyi halletmek için Rotterdam'daki konsolosluga gitmeleri gerekmektedir. Mesafenin uzak olması ve Türk göçmenlerin kalabalık olması nedeniyle buralarda iş halletmek kolay değildir. "Amsterdam'da yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının herhangi bir hukuki meseleyi ya da kimlik işini halletmesi için Rotterdam'daki konsolosluga gitmesi gerekiyordu. Arabayla ya da trenle kat edilmesi gerekli doksan kilometrelik mesafeydi

¹⁸² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 139.

¹⁸³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 139.

¹⁸⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 139.

bu.”¹⁸⁵ Göçmen Türklerin sayısının fazla olması, istenen evrakların çeşitliliği, memurların asık yüzlü olması ve aksi davranmaları göçmenlerin sinirine dokunan nedenlerdendir. Bu durum sonucunda konsolosluklarda kavgaların çıkması kaçınılmaz olmuştur.

Diğer sakin bina önleriyle kıyaslandığında bizim konsolosluğun önü bir pazar yeri gibiydi. (...) Memurlar çok asık yüzlüydü. Zaman zaman kabalığa varacak denli sert muamele ediyorlardı. Harçlar yüksekti. Bürokratik işlemler pek çetrefilli ve acımasızdı. Tek bir belge eksikliği nedeniyle işlem yanıyor, aynı yolları tekrar tepmeniz gerekiyordu.¹⁸⁶

Konsoloslukta yapılacak işlemler esnasında hava koşulları iyi değilse işler biraz daha sarpa saracaktır. Konsolosluğun önünden geçenler için seyir olan bu durum olayı yaşayanlar için zor bir durum olmuştur. “Hele yağmur yağıyorsa durum daha da vahimleşiyor, bekleyenler arasında kavga çıkmasına bile neden oluyordu.”¹⁸⁷

Sonraki dönemlerde konsolosluk binasının yerinin değişmesi, memurların tavrındaki değişiklik ve en önemlisi de elektronik bilgilendirme işlemlerinin artmasından dolayı yaşanan bu olumsuzluklar tarihe karışacaktır.

Şu anda Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğu daha büyük ve kullanışlı bir binada bulunuyor. Eski izdihamlar tarihe karıştı. Memurların davranışı değişti. Son yılların değişimiyle monşerizm iyice hız kesti. Elektronik bilgilendirme ve işlem vasıtasıyla işler kolaylaştı ama Amsterdam’da bir konsolosluk açılmadı.¹⁸⁸

Birinci kuşaktan ziyade ikinci kuşak göçmenler değişen ve gelişen teknolojiden dolayı bu sıkıntılarla pek karşılaşmayacak işlemlerini daha rahat halledeceklerdir. Birinci kuşağın yaşadığı sıkıntıları ise birer anı olarak dinleyeceklerdir.

2.1.5. Cenaze Merasimi – Mezarlık Sorunu

Arapçada ölünün gömüldüğü yer olan mezar aynı zamanda ziyaret yeri anlamına da gelmektedir. Mezarlıklar geçmiştir, tarihtir, hafızadır. Ben buralıyım, memleketim burası demenin sessiz söyleyişidir. Yaşamları boyunca akrabalarından ve tanıdıklarından uzak olan göçmenler öldükten sonra sevdikleri tarafından ziyaret edilmek için doğdukları topraklara gömülmek istemişlerdir. Kimi göçmen, doğduğu yeri vatan belleyip belli bir dönem ayrı kalsa da ölmeden önce vasiyet üzere cenazesini kendi vatanına gönderilmesini istemiş kimi de doğduğu yeri vatan belleyip kendini o topraklara emanet etmiştir. Alt yapısında son

¹⁸⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 105.

¹⁸⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 106.

¹⁸⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 106.

¹⁸⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 106.

derece karmaşık duygular barındıran bu düşünce yapısı nesilden nesle değişiklik gösterecektir. Göçmenler cenazelerini memleketlerine göndermede ya da yaşadıkları ülkelerde kendilerine gösterilen mezarlıklar konusunda sorunlar yaşayacaklardır. Her iki durumda da cenaze ve mezarlık sorunu ortaya çıkacaktır. Bu durum *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Memlekette ölmekle gurbette ölmek arasında bir fark var mıdır sorusuna Tayfun Abi birinin cenazesini memleketine gönderirken cevap verecektir. “Aile fertlerinden kimse yoktu. Alüminyum tabutun başında ikimiz yalnızdık. Bir gözü kör olduğu için sürekli renkli gözlük takan Tayfun Abi bana ‘Acaba biz de böyle mi gideceğiz memlekete?’ dedi.”¹⁸⁹ Kimsesizliğin, yalnızlığın hâkim olduğu bu anda cenaze, sahiplerine gönderilecektir. Tayfun Abi de böyle bir sondan kaçamayacak bu olaydan dört yıl sonra aynı şeyler onun için yapılacaktır. “Tayfun’u dün gece kaybettik. (...) O gün gördüğümüzün benzeri bir alüminyum tabutla aynı kargo salonundan cesedi Türkiye’ye yollandı. İçine doğmuştu belki de.”¹⁹⁰ Göçmenler için yalnız başına çıkılan bu yolculuk yalnız başına tamamlanacaktır. Doğduğun yer mi doyduğun yer mi memleketin sorusuna cevap gömüldüğün yer olacaktır. Yaşadıkları yere gömülmek isteyen göçmenler farklı sorunlarla karşılaşacaklardır. Yakınları tarafından bu isteklerini gerçekleştirmek hiç de kolay olmayacaktır. Belli bir dönem karınlarını doyurdukları bu topraklar onları bağrılarına hemen basmayacaktır. Bu durum belki de ülkelerin yabancıları topraklarına kabul etmemesinin bir söyleyiş şeklidir. Onlar her zaman göçmen olarak kalacaklardır.

Göçmenler göçtükleri memlekette belki hayallerini gerçekleştirmiş olarak belki de yarım kalmış hayallerle, ötelenmiş hayatlarla ama yalnız başına öleceklerdir. Evli olan bazı göçmen Türklerin cenazeleri vasiyetleri üzerine Türkiye’ye gönderilecektir. Birinci kuşağın önemli temsilcilerinden olan Fethi Baba’nın cenazesi de Türkiye’ye gönderilmiştir. “(...) Fethi Baba’nın cenazesinin Türkiye’ye gönderilmesi sırasında cenaze evinde bulunmam nasip olacaktı. Koskoca anlı şanlı Fethi Baba’yı oğlu dâhil beş kişi uğurlayacaktık.”¹⁹¹ Bu konular aile arasında önceden konuşulmamış, nasıl bir cenaze töreni istenildiği belirtilmemişse cenaze töreni trajikomik bir kültürel çatışmaya dönecektir. Sefer’in dayısının cenaze töreni bu duruma örnektir.

¹⁸⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

¹⁹⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

¹⁹¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 31.

Dayım vefat ettiğinde Hollandalı eşi önceden bir cenaze şirketiyle anlaşmıştı. İbrahim Abi ve yakın arkadaşları yakın çevresi denilebilir hatta dayımın İslami usullerle gömülmesini istiyordu. Karısı kocasının dindar biri olmadığını, ayrıca bir vasiyette de bulunmadığını söyleyerek buna karşı çıkmaktaydı.¹⁹²

Parisli Hasan'a, arkadaşlarının araya girmesiyle hem İslami usullere göre hem de eşinin isteği üzerine Hristiyan usullerine göre cenaze töreni yapılacaktır.

Dayımın ölü bedeni cuma günü öğleden sonra Haarlem'den bir hoca ve yakın arkadaşıyla birlikte firmanın uygun bir yeri olmadığı için cenaze evinin garajında yıkadık ve kefenledik. Sonra pazartesi akşamı firma çalışanları tarafından kefenden çıkarılıp elbiseleri giydirildi ve cam tabutta gösterildi. Salı sabahı ben erkenden cenaze evine gittim. Dayımın elbiselerini sıyırdım. Parmağından yüzüğü karısına vermek üzere çıkardım ve tekrar kefenledim.¹⁹³

İki kültür arasında kalmışlığın en güzel örneği bu cenaze töreninde yaşananlardır.

Cenaze töreni Aula West'te iki aşamada gerçekleşti. Birinci bölümde bir salonda toplandık ve dayımın arkadaşlarından ikisi birer konuşma yaptı. Sonra İslami cenaze törenine geçtik. İbrahim Abi'nin ayarladığı imam bize cenaze namazı kıldırdı. Hollandalılar bir kenarda beklediler ve cenaze namazı sonrası tekrar bir araya geldik.¹⁹⁴

Bu kültürel çatışma cenazenin toprağa verilmesiyle son bulacaktır.

Ölen kişilerin memlekete gönderilme çabaları ilerleyen dönemlerde yavaş yavaş ortadan kalkacak ve bu kişiler Hollanda'da Müslümanlar için ayrılan bölümlere gömülecektir. "Seksenli yıllarda Hollanda mezarlıklarında Müslümanlar için ayrılan bölümlere gömülmeler yavaştan normal bulunmaya başlamıştı."¹⁹⁵ Özellikle memlekette ailesi ya da yakın akrabası olmayan göçmenler buralara gömülecektir.

2.1.6. Uyuşturucu

Göçmenler gittikleri yerlere uyum sağlamada birçok sorunla karşılaşmıştır. Bu sorunların üstesinden gelemeyenler çözümü farklı kaçış yollarında aramışlardır. İster iç göç olsun ister dış göç olsun göçün doğurduğu en büyük problemlerden biri uyuşturucudur. "Önemli bir yer değiştirme olgusu olan göç sonucunda kişiler ve aileler kimlik ve kişilik bunalımı geçirirler. Bunalımı körükleyen olaylar vardır. Bunalım arttıkça alkole ve uyuşturucuya eğilim artar. Eğilim arttıkça uyuşturucu batağındakilerin sayısı artar."¹⁹⁶

¹⁹² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 95.

¹⁹³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 95.

¹⁹⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 95.

¹⁹⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

¹⁹⁶ İbrahim Balcıoğlu, *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul 2007, 107.

Uyuşturucu göç sonucunda kendini var edemeyen, problemlerin üstesinden gelemeyen kişilerin geçici olarak sığındıkları ancak zamanla kalıcı oldukları bir sığınak olmuştur.

Göçün sonucu ortaya çıkan toplumsal ve bireysel kimlik bunalımı beraberinde bir takım problemleri gündeme getirir. Problemler rasyonel düzeyde çözülmezse daha da derinleşir. Fertler arasında şiddeti çözüm görenler artar. Şiddet gündeme gelince uyuşturucu akla gelir ve toplumda uyuşturucu kullanımı artar.¹⁹⁷

Bu maddelerden geçici olarak sağlanan zevkin bedeli fiziksel ve ruhsal çöküntü olarak kişiye dönecektir. Uyuşturucu göçmenlerin baş etmesi gereken en büyük sorunlardandır. Bu bir savaş ise bu savaştan başarılı çıkanlar da bu savaşta yenilenler de olacaktır. Uyuşturucu sorunu *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Özgürlükler ülkesi olan Hollanda insanların kendilerini rahat ifade etmelerine daha özgür yaşamalarına olanak sağlarken diğer taraftan da onları bataklığa itmiştir. Farklı özgürlük anlayışlarına sahip bu insanlar nerde durulması gerektiğini bilememişlerdir. Otokontrolünü sağlayamayan göçmenlerde zamanla özgürlük zehirlenmesi yaşanmıştır. Hayatlarına mal olacak yaşam tarzı seçen genç neslin sayısı fazladır. Uyuşturucu ve onun çeşitlerinden olan kubar ve uyuşturucu bulunmadığı zaman yerini tutan kimyasal maddelerin kullanımı zevk için, eğlence için değildir. Birey olamayan orah olamayan en önemlisi de Avrupa rüyasını gerçekleştiremeyen gençlerin sığındıkları bir eylemdir. Nazmi uyuşturucu bulamayınca bu ihtiyacını çalıştığı kimyasal fabrikadan çaldığı kimyasal maddelerle karşılayacaktır. "Nazmi kloroformcu lakabını çalıştığı kimyasal madde üreten fabrikadan arakladığı kloroformlarla kafayı bulmasına borçluydu."¹⁹⁸ Bu illetlerin pençesine düşen gençlerin sonu iyi olmayacaktır. Kendilerine zarar vermeyecek çevrelerine de zarar vereceklerdir. Ya ölecek ya da öldüreceklerdir. Nazmi de bunlardan biridir. "Üvey babasını bıçaklamış. İstanbul'da. Dünkü gazetelerde baş sayıydı."¹⁹⁹ Uyuşturucu kullanan gençlerin sayısının fazla olmasının en büyük nedeni uyuşturucunun halkın rahatlıkla ulaşabileceği açık alanlarda satılmasıdır. "Hollanda'da henüz esrar kahveleri legalize edilmemişti ama her yerde yarı legal satış kafeleri barları daha o yıllarda bile gırlaydı. Sokak satıcılarının sayısı ise belirsizdi. Legal kafeler sokak satıcılarını ve vergisiz satışları bitirecekti."²⁰⁰

¹⁹⁷ Balcıoğlu, *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*, 103.

¹⁹⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

¹⁹⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

²⁰⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 41.

Amsterdam'ın en işlek yerinde olan Alsancak Börekçisini işleten Sefer de gelen müşterilerin sayesinde uyuşturucu kullanmasa da bu konunun uzmanı olacaktır. “Amsterdam'ın göbeğindeki bir börekçide çalışmak sayesinde kısa zamanda kafa malzemeleri üzerine bilgi edinmişim. En ince toz esrar ipek elekten geçirilince altta kalan birinci kalite esrara kubar deniyordu.”²⁰¹ Amsterdam'da uyuşturucu kullanan gençlerin sayısı az olmamakla birlikte kısa yoldan para kazanmak için uyuşturucu satan gençlerin de sayısı az değildir.

2.1.7. Gurbetin Kişilerde Oluşturduğu Fiziksel Tahrip

Seyyah oldum gezdim gurbet illeri
Kar etti bağrıma yeter ayrılık
Söyleyeyim başa gelen halleri
Çok çektim ölümden beter ayrılık
(Karacaoğlan)²⁰²

Yukarıdaki şiirde olduğu gibi ayrılık insanoğluna şu kısa hayatında verilmiş en büyük cezadır. Aileden, sevdiğinden memleketinden ayrı kalmanın adıdır gurbet. Bu yüzden ağır ve yıpratıcıdır. Gurbette yaşananlar, çalışma şartlarının ağır ve uzun olması, düzensiz hayat kişilerin erken çökmesine yaşlarının ötesinde görünmelerine neden olmuştur. Göçmenler maddi çıkar sağlamak için çıktıkları bu yolculukta fiziksel ve ruhsal çöküntüyü bedel olarak ödemişlerdir. Ruhsal çöküntü zamanla bedensel çöküntü olarak kendini göstermiştir. Böylece erken çöken bireyler ortaya çıkmıştır. Gurbet denilen ağır kelimenin kişilerde oluşturduğu fiziksel tahrip *Alsancak Börekçi*' sine şu şekilde yansımıştır:

Eserde yer alan kahramanların birçoğu yaşlarının ötesinde göstermektedir. Erken çökmüşlerdir. Çalışma şartlarının ağırlığı, uykusuzluk, stres ve daha çok para kazanma isteği bu süreci hızlandırmıştır. Anlatıcı bu durumu kişilerin fiziksel özelliklerini vererek gözler önüne sermiştir. Hilmi Usta genç olmasına rağmen yaşını göstermeyen biridir. “Otuz altı yaşında ellisinde gösteren yorgun görünümlü bir tipi.”²⁰³ Kumarbaz ve uyuşturucu işiyle uğraşan Bandocu Ali de yaşını çok gösterenlerdendir. “Taş çatlasa altmış başlarında olmasına rağmen seksene yeni basmış gibi görünmekteydi. Titrek bir ihtiyar olmuştu. Saçları iyice dökülmüştü. Bir deri bir kemikti.”²⁰⁴ Kişilerin yaşam koşulları ve tercihleri onların

²⁰¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 41.

²⁰² Müjgân Cunbur, *Karacaoğlan: Koşmalar, Varsağılar, Semailer, Destanlar, Türküler*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2008, 188.

²⁰³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 33.

²⁰⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 42.

erken çökmesine neden olmuştur. Çevresi tarafından korku ve saygıyla karşılanan Laz Mustafa da buna örnektir. “Kahvesini masaya koyarken kürdan tutan sol elinin hafifçe titrediğini gördüm. Yaşını bilmiyordum ama kırk başları falandı sanırım. Gece hayatı, aşırı gerilim ve alkolden ötürü daha yaşlı göstermekteydi.”²⁰⁵ Yaşam koşulları kişilerin ömürlerini kısaltacaktır. Birinci kuşağın temsilcileri olarak karşımıza çıkan Hasan Dayı, Fethi Baba, Tayfun Abi ve Sankurt Abi hepsi ellisine basmadan bu dünyadan göçeceklerdir. “Dayım aralarından ilk ayrılan olacaktı. (...) Kırk dokuz yaşındaydı. O gün kırmızı kravat takanların hiçbirine ellinci yaş gününü kutlamak ve 25 Haziran 1988’de Hollanda’nın Avrupa Futbol Şampiyonu olduğunu görmek nasip olmayacaktı.”²⁰⁶

2.1.8. Karşılaşılan Sağlık Sorunları

Göçmenlerin gittikleri ülkelerde karşılaştıkları en önemli problemlerden biri de sağlık sorunu ve bu sorunlarının çözümüdür. Çalışma esnasında karşılaşılan kazalarda oluşan sağlık sorunlarının ya da her hangi bir durumdan ötürü ortaya çıkan sağlık problemlerinin çözülmesi gerekmektedir. Oturum izni olan bireyler için çözümü çok da zor olmayan bu durum oturum izni olmayanlar için tam olarak çözülmesi gereken bir problemdir. Ayrıca farklı yaşam tarzlarını tercih eden bireylerin karşılaşıacağı sağlık sorunları da olacaktır. Bu durum *Alsancak Börekçisi*’ne şu şekilde yansımıştır:

Özgürlükler ülkesi Hollanda’ya giden nüfusun çoğunun delikanlılardan oluşması, değişime her daim hazır olan bu kişilerin buraya uyumunu çabuklaştıracaktır. Öyle ki Hollandalılardan daha çok Hollandalı olacaklardır. Kişiler bu özgürlük imkânlarını kendilerinde sağlık sorunları oluşturacak şekilde kullanmışlardır. Kısa yoldan para kazanmaya çalışanlar kadın kaçakçılığı, uyuşturucu gibi işlere yönelirken oturum izni almak isteyenler de evlilik için kendi yaşlarına uygun kişileri tercih etmekte kocakarıları tercih etmişlerdir. Bu yaşam tarzı kişilerde çeşitli hastalıkların oluşmasına neden olacaktır. Kocakarılar için yapılmış özel mekânlar merak duygusunu yenemeyen gençlerin uğrak yeri olmuştur. Rıza’nın yaşadığı sağlık sorunu bu tür bir yaşamın sonucudur. “Kırığa neden olan şey bel soğukluydu yani. Hastalığı nereden kapıldığını sordular. Umumhane dedik.”²⁰⁷ Hatta bazı göçmenler bu işi bir kazanç kapısı olarak göreceklere kadın işçi kaçakçılığı yapacak ve bu kadınları istedikleri şekilde kullanacaklardır.

²⁰⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 55.

²⁰⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 32.

²⁰⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 88.

2.1.9. Geriye Dönüşte Yaşananlar

Göçmenler memlekete dönmek istediklerinde çeşitli problemlerle karşılaşacaklardır. Gitmenin zor olduğu Avrupa'dan istenilen zamanda çıkmak da kolay olmayacaktır. Memleketine, sevdiklerine kavuşma isteği, ayrılık sonrasında yaşanacak vuslatın güzelliği, eş dostla geçirilecek zaman dilimleri, memleket hasretinin giderilme duygusu kişileri bu zorlu sürece katlanmaya zorlayacaktır. Geri dönüşlerde yaşananlar insanları bıktırarak niteliktedir. Yolculuğun uzun sürmesi, kara yollarının o dönem itibariyle iyi olmaması, alternatif dönüş yollarının bulunmaması kazaların artması gibi geriye dönüşte yaşanan sorunlar *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

O sıralarda Türkiye'de kara yolları çok kifayetsizdi. Avrupalı Türkler arabalarıyla yollara çıkınca kazalar artmaya başladı. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkede hiçbir yere vapurla gidilemiyordu. Avrupa'nın her köşesine trenle giden göçmenler trenin kendi ülkelerinde niye kullanılmadığını anlamakta güçlük çekiyordu.²⁰⁸

Dönüş yolunda yaşananlara ek olarak bir de döndükleri memleketlerinde kazandıkları parayı nakitte çeviremeyen göçmen Türkler bunun için de döviz temin edecekleri yerlerde sıra beklemek zorunda kalacaklardır. "O yıllarda birisi yurtdışına çıkarken devlet 100 dolar verirdi. Geri kalan döviz karaborsalardan temin edilmek zorundaydı."²⁰⁹

2.1.10. Memleketle İletişim – Haberleşme

Duyguların, düşüncelerin ya da bilgilerin çeşitli yollarla karşı tarafa aktarılmasına haberleşme denir. Haberleşme bir paylaşımır. Kişilerin paylaşma isteğinden doğmuştur. Haberleşme canlılığın göstergesidir. Karşıda kişi ya da kişilerin olduğunun belirtisidir. İnsanoğlu tarih sahnesine çıktığı andan itibaren gördüğünü, bildiğini paylaşmıştır. Böylece uygarlık dünyasında ilerleme olmuştur. Altında paylaşımın yattığı haberleşme kişilerin en önemli hakkıdır. Kişi merak duygusunu karşısındakiyle iletişime geçerek giderir. Günümüzde haberleşme yolları gelişmiş olsa da 1960'lı yıllarda haberleşme olanakları istenilen seviyede değildir. Memleketle yapılan zorlu telefon görüşmeleri, yollanan mektuplara haftalar sonra gelen cevaplar tarihteki yerini almıştır. 1960 ve sonrasında göçmenlerin memleketle olan iletişimleri, haberleşme çabaları *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

²⁰⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 40.

²⁰⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 136.

Gurbette yaşayanların en büyük sorunlarından biri de memleketle olan iletişimidir. 1960 yıllarından itibaren bil fiil devam eden göçün geriye dönmeyenleri fazladır. Gittikleri ülkelerde kalan göçmenlerin en önemli ihtiyaçlarından biri haberleşmedir. Memleketle yapılacak bir konuşma ya da memlekettten alınacak bir haber son derece önemlidir. Ancak bu o kadar kolay değildir. Telefonun her yerde olmaması, olsa dahi istenilen anda görüşme yapılamaması son derece zor durumdur. Bir telefon görüşmesi için saatlerce hatta günlerce beklemek söz konusudur.

O sırada Hollanda'da yaşayan göçmen Türklerin çoğunun evinde telefon yoktu. Telefon olsa da canın istediğinde bir numarayı çevirip Türkiye'deki arkadaşınla falan konuşamazdın. (...) Telefon için postaneye gidilir ve saatlerce bekledikten sonra şansın varsa aradığın kimseyle görüşürdün. Bazen basit bir telefon görüşmesi için iki üç gün postanede her defasında saatlerce beklemen gerekirdi.²¹⁰

Memlekette yaşanan olayların takibi ise gazeteler vasıtası ile yapılmaktadır. Özellikle Milliyet, Hürriyet ve Günaydın gazetelerinin okunduğu Alsancak Börekçisinde Hilmi Usta'nın ilk işi börekçiye gelir gelmez gazeteyi okumak gerekirse beraberinde götürmektir. Nazmi'nin İstanbul'da üvey babasını öldürmesi haberi de gazeteden öğrenilmiştir. "Üvey babasını bıçaklamış. İstanbul'da. Dünkü gazetelerde baş sayfaydı. Günaydın'da gördüm."²¹¹ Romanda göçmenlerin iletişimde kullandığı gazete ve telefon memlekete açılan kapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazete göçmenler için memlekettten sestir. Güne başlayanlar ilk iş olarak gazetelere göz atmaktadır.

2.1.11. Bölünmüş Aileler

Aralarında evlilik ve kan bağı bulunan karı, koca ve çocukların oluşturduğu topluluğa aile denir. Aile, zamanla evlilik ve kan bağının ötesine geçmiş içinde birçok duyguyu barındıran bir kurum haline dönüşmüştür. Kişilerin hukuksal bağlılığı ruhsal bağlılığa dönüşürse sağlıklı aileler ortaya çıkar. Mutlu bireylerin yer aldığı aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Bir toplumun özetidir. Kelimelerle yapılan tanımın çok ötesidir. Bu bakımdan bu kurumun korunması son derece önemlidir. Zorunlu ya da isteğe bağlı yapılan göçlerden en çok etkilenen aile kurumudur. Göçlerin ortaya çıkardığı en önemli problemlerden biri de parçalanmış ailelerdir. Bu durum *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

²¹⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 61.

²¹¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 34.

Ayrılık, göçmenliği tercih edenlerin alınına yazılmış, kabullenilmiş bir gerçektir. Bundan hiçbir şekilde kaçış yoktur. Göçmen olup da evli olanlar geride bıraktıkları ailelerinin özlemiyle yaşayacak, belli bir dönemden sonra parçalanmış aileler birleşse de bu sefer diğer akraba eş dosttan ayrı kalacaklardır. Hollanda'da evlenenler ise burada kalıcı olacak onların gurbetleri ise bir ömür devam edecektir. Bundan kaçış yoktur.

Alsancak Börekçisi'nde evli olan kahramanları ikiye ayrabiliriz. Bunlardan birincisi evli olup memlekette ailesini bırakanlardır. Bu kişiler Hollanda'da para biriktirecek ve şartlar uygun olunca da ailelerini yanlarına getireceklerdir. Şartların olgunlaşmasını bekleyen göçmenlerin bölünmüş ailelerin sıkıntıları devam edecektir. "Altmış ortaları ve seksen sonları arasında en şiddetli periyodunu yaşayan bölünmüş aileler sorunu göç tarihinde çok ciddi bir dram sayfasıdır."²¹² Babanın şefkatinden, korumasından uzak büyüyen çocuklar, tüm sorunları sırtlanan kadınlar ve beraberinde birçok sorun doğmuştur. "Arkada kalan kadınlar, yaz tatilinde bir kez görülen babalar, eşler. Baba yokken hastalanan, ölen ve doğan çocuklar. (...) Paranın ihtiyaç sahibinin eline geç varması nedeniyle meydana gelen ölümler ve sakat kalmalar."²¹³

Eserde Osman ve Kazım memlekette eşlerini bırakmış kahramanlardır. Bunlardan Kazım Hollanda'da kaldığı süreyi en iyi şekilde değerlendirerek en kısa sürede ailesini yanına getirme çabası içerisine girecektir. Bunun için para kazanılacak her işte çalışır. Nitekim istediği sürede ailesini yanına getirmeyi başaran nadir kişilerden olacaktır. "Kaçak işçiyken çocuklarını, karısını Amsterdam'a getirecek, onları o durumda okutarak benzerine az rastlanan bir örnek oluşturacaktı."²¹⁴ Ancak Osman Hollanda'da kocakarıyla evlendiği için bu süreyi uzatacak, ailesini yanına getirme işini ikinci plana atacaktır. Bu süre Monique'nin ölmesiyle kısılacak bu olaydan birkaç yıl sonra ailesini yanına getirecektir. Normal denilebilecek bir hayata kendini bırakacaktır. İkinci grup olarak adlandıracağımız kişiler ise Hollandalı kadınlarla evliliği tercih edip burada aile kuranlardır. Birinci kuşak genellikle bu yolu tercih etmiştir. Sefer'in dayısı, dayısının arkadaşları bu tür evlilikler yapmışlardır. Hollanda'ya yerleşmenin başka bir adı olan bu evlilikler yüzünden göçmenlerin memlekete gitme sıklığı azalmıştır. Bu durumda göçmenler on yılda on beş

²¹² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 83.

²¹³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 83.

²¹⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 93.

yılda bir memlekete gitmişlerdir. Bu da göçmenlerin memleketle olan bağların zamanla zayıflamasına hatta kopmasına neden olacaktır.

2.1.12. Ahlaki Yozlaşma

Toplumların millet olabilmesi için geçmişten günümüze kadar getirdiği üzerine koyarak büyüttüğü, geliştirdiği değerleri vardır. Milleti millet yapan bu değerlerdir. Örf, adet, gelenek, görenek, kültür bir milletin yapı taşlarıdır. Bunların yok sayılması düşünülemez. Aksi halde kimlik sorunu oluşur. Ait olduğumuz değerlerin bir parçasıyız. Kendi olamayan, kendi değerine sırt çeviren kişi gittiği yere ne fayda sağlayacaktır? Milletler kendi benliğinin farkında olan bir yerlere değer katan kişilerin ellerinde yükselir. Kültürel ve ahlaki yönden yozlaşan insan şah olmayı değil piyon olmayı tercih etmiştir. Bu durum kişinin yaşantısına fazlasıyla yansiyacaktır. Var olanı sorgulamadan kabul eden kişi sonunu da sorgulamayacaktır. Yitip gidecektir. Toplumların en büyük sorunlarından biri de ahlaki yozlaşmadır. Bu durum *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Eserde ahlaki yönden çöken ancak bunun farkına varmayan kahramanlar fazladır. Kısa yoldan para kazanma hırsına kapılan göçmenler kumar, kadın ticareti, kabadayılık, uyuşturucu satma, adam öldürme gibi işleri tercih edeceklerdir. Birçoğunun sonu olacak bu işleri yaparken pişmanlık duymamaları hatta zevk almaları kahramanların ahlaki çöküntünün altında kaldıklarının göstergesidir. Göçmenlerin kadınlarla olan ilişkileri de farklıdır. Kadınlar onlar için kullandıkları bir nesneden öteye geçememiştir. Evlerini umumhaneye çevirecek kadar ileri giden evli erkekler vardır. Anlatıcı bunun sebebini göçmenlerin kapalı bir toplumdaki gelmelerine bağlayacaktır. “1965-1985 yılları arasında Hollanda’ya gökten çok kapalı bir sosyal ortamdan gelen, utangaç, her kadına razı, ortamı tanıyan yerli bir hamiyne muhtaç genç erkek meteoritleri yağmıştı.”²¹⁵ Eserde kahramanların bu yaşantılarının sonunda pişman olduklarını belirten herhangi bir ifade yoktur. Eserimizin başkahramanı olan Sefer’in kız arkadaşının parmağında eski erkek arkadaşının verdiği yüzüğün bulunması ve buna itiraz etmemesi, dışarı çıktıkları bir gecede kız arkadaşına laf atan iki gence verdiği tepki ahlaki yozlaşmanın diğer adıdır. “Ağızlarının tadını biliyorlar.”²¹⁶ Romanda yaşadıkları topluma uyum adı altında kendi benliklerinden uzaklaşan, farkında olmadan ahlaki çöküntünün içinde olan gençlerin sayısı fazladır. Bu

²¹⁵ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 85.

²¹⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 23.

çöküntüyü yaşam tarzı olarak benimseyen ve bunun arkasında duran nesil ise daha çok ikinci kuşak göçmenler olacaktır.

2.1.13. Eğitim

Eğitim kişinin kendini yetiştirmesi, toplum yaşamında yerini alması için gerekli olan bilgi ve becerileri öğrenilmesi olarak tanımlanabilir. Eğitim her vatandaşın hakkıdır. Eşitlik çerçevesinde verilen eğitimin belli dönemleri günümüzde zorunludur. Bu süreç içerisinde kişi kendini geliştirir, topluma ve kendine faydalı olma yolunda ilerler. Göçün en önemli sebeplerinden biri de eğitimidir. İyi bir eğitim almak için kişiler yer değişikliği yapar. Yurt içinde yapılan bu değişikliklerde eğitim ana dilde yapıldığı için eğitimde çok fazla sorun yaşanmamaktadır. Ancak yurt dışına yapılan göçlerin sonucunda eğitimle ilgili sorunlar da ortaya çıkmıştır. Kişi gittiği ülkenin dilini öğrenmekle beraber oranın eğitim sistemine de alışmak zorundadır. Birinci kuşak olarak adlandırılan 1960 dönemi göçmenleri bu sıkıntıları fazlasıyla yaşamış ancak onların çocukları daha rahat bir eğitim ortamında kendilerini bulmuşlardır. Eğitim sorunu *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Eğitim, her yönden farklı olan bir memlekete alışma çabası içinde olan göçmenlerin en büyük sorunlarından biridir. Göçmenler yeni bir yaşam tarzının içinde yabancı olduğu dile ait eğitim sistemine uyum sağlamakta zorlanacaklardır. Dili öğrenmekle beraber o dile ait eğitimi kavramak, anlamak belli bir çaba gerektirecektir. Sistemi çözen, gayret gösteren başarılı olacak bir yerlere gelecektir. Uygulamada başarılı olamayan ise teoride edindiği kulaktan dolma bilgilerle yaşamını sürdürecektir.

Alsancak Börekçisi'nin başkahramanı Sefer Hollanda'ya eğitim sebebiyle gelmiştir. Eserde eğitim konusuna fazla yer verilmemiştir. Bu yüzden Hollanda'nın eğitim sistemi nasıl, göçmenler bu konuda sorun yaşamışlar mı çok fazla bilgi sahibi değiliz. Eğitim için Hollanda'da bulunan Sefer'in her gün işe gitmesinden eğitimde devamlılığın esas olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Sefer, eğitimle ilgili planlarını şu şekilde anlatıyor: "Bu yıl De Vrije Üniversitesi'ndeki dil kurslarına başlayacaktım. Daha önce bir dil kursu izlemiştim. Üniversitedeki kurs daha üst düzeydeydi. Sonrasında da Kimya bölümünde okuyacaktım."²¹⁷ Anlatıcı göçmenlerin her ne kadar zorluk çektiğinden bahsetse de kalma sorununu halleden göçmenlerin çocuklarının iyi eğitim almış kişiler olduğunu da belirtmiştir. "Okuma yazma bilmeyen annelerin kızları üç dil bilen üniversite mezunu

²¹⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 48.

olacaktı.”²¹⁸ İkinci kuşak göçmenler ve özellikle onların çocukları eğitim konusunda şanslı bireyler olacaklardır.

2.1.14. Memlekette Yaşanan Siyasi Olayların Göçmenlere Yansıması

1960 ve 1980 yılları Türkiye’de siyasi, sosyal, ekonomik bakımdan birçok olayın yaşandığı dönemlerdir. 1960’tan sonra Avrupa’ya ilk kez işçi gönderilmeye başlanmıştır. 1970 ve 1980 arası siyasi olayların son derece arttığı yıllardır. Bu çalkantılı dönemin sonunda 12 Eylül İhtilali yaşanmıştır. Bu yıllar arasında yaşanan siyasi, sosyal olayları göçmen Türkler merakla takip etmişlerdir. Memleketlerinde yaşanan bu olaylardan onlar da zamanla etkileneceklerdir. Memlekette yaşanan siyasi olaylar *Alsancak Börekçisi*’ne şu şekilde yansımıştır:

Türkiye’den Avrupa’ya yaşanan göçlerin farklı sebepleri vardır. *Alsancak Börekçisi*’ne bunlar ekonomik ve siyasi sebepler olarak yansımıştır. Ekonomik sebeplerin ilkinin 1960 yılında Avrupa’nın işçi isteğini kapatmak için gönderilenler olacaktır. Birinci kuşak olarak adlandırılan bu işçiler Avrupa’nın sevinç gösterileri ile karşılanmışlardır. Bandocu Ali, bizi bandolarla karşıladılar diyerek durumu özetleyecektir. Bu kişiler kaçak işçi olmadıkları için gittikleri memleketlerde çabuk kabul görecektir. Kabul görmeleri onları mutlu edecek bu durum sosyal yaşantılarına da yansımıştır. Kılık kıyafet, konuşma tarzı olarak sonradan gelenlerden çok farklı olan birinci kuşak işçileri sosyal hayata çabuk adapte olacak ve İstanbul beyefendisini hatırlatan tavırlarıyla sokaklarda gezeceklerdir.

Göçün ikinci sebebi 1980 döneminde Türkiye’de yaşanan askeri darbedir. 1970 ve 1980 dönemleri Türkiye siyasetinin karışık olduğu yıllardır. 12 Eylül 1980 döneminde Türkiye’de yaşanacak ihtilalin sesi göçmenlere gazete, dergi, radyo gibi araçlarla ulaşacaktır. Avrupa’daki Türklerin, bir süredir beklenen askeri darbe olarak değerlendirecekleri bu olay sonucunda Türkiye’den Avrupa’nın çeşitli yerlerine göçler yaşanacaktır. Sığınmacı olarak nitelendirilen bu kişiler gittikleri yerde kendilerini kapitalizmin göbeğinde bulacaklardır.

Hesaba katılmayan bir durum vardı ama. 12 Eylül 1980 günü Türkiye’de bir süredir beklenen askeri darbe olacak ve Avrupa’ya büyük miktarda sığınmacı gelecekti. Emperyalizme karşı mücadele ettiğini düşünen solcular kapağı kapitalizmin göbeğine atmak üzereydi.²¹⁹

²¹⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 138.

²¹⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 30.

1980 İhtilali yurt dışındaki göçmenlerin üzerinde olumlu ve olumsuz diyebileceğimiz sonuçlar doğuracaktır. Olumsuz olarak diyebileceğimiz durum memlekete dönme hayali olanlar bu düşüncelerini ya erteleyecekler ya da ağır aksak bir şekilde hayata geçireceklerdir. “1980 darbesinin eli kulağındaydı. Darbe olacak ve Türkiye’ye göçme hayalleri tökezleyecek ama yoluna aksak topal da olsa devam edecekti.”²²⁰ Bu durum eserimizin başkahramanı olan Sefer’i de etkileyecek memlekete dönme hayallerini uzunca bir süre erteleyecektir. “Eski kurulu düzenime dönüş hayallerim bir askeri darbeye berheva olacaktı. Türkiye’yi on yıl bir ay göremeyeceğimi biliyordum ama dönüş yolunun gelecekte ters akıntılı ekolarını hissediyordum.”²²¹ Olumlu diye adlandırdığımız sonuç ise Türkiye’den gelen kişiler genellikle sol kesim olduğu için Türkçe radyo programları yapacaklar, dergiler çıkaracaklar verdikleri hukuki mücadeleler sonunda işçilerin aile birleşimi konusunda etkin rol oynayacaklardır. “Darbe öncesi ve sonrası gelen sol kesim dernekler kurdu. İşçilerin aile birleşimi konusundaki hukuki mücadelede etkin oldular.”²²² Böylece verilen bu mücadeleler sonucunda aile birleşimi hızlanacak ve göçmenler kalıcı statüye kavuşacaktır. “Aile birleşimi seksen başında 12 Eylül askeri darbesinin de etkisiyle hızlanacak, göçmenler kalıcı statüye geçeceklerdi.”²²³ Artık göçmenler için söylenen olumsuz ifadelerin bu süreç sonrasında değiştiği ve yumuşadığı görülecektir. “Hollanda’da onlar için kullanılan deyimler de ‘Göçmen işçi’, ‘Misafir işçi’, ‘Yerli olmayan vatandaşlar’, ‘Ülkeyi paylaştığımız kimseler’ şeklinde buna endeksli olarak değişecekti.”²²⁴

2.1.15. Hollanda’daki Siyasi Olayların Göçmenlere Yansıması

Göçmen olarak nitelendirilen kişiler gittikleri memleketlerin kalp atışlarını her daim damarlarında hissedeceklerdir. Ancak gittikleri memleketlerde hiçbir zaman gerçek anlamda kabul göremeyeceklerdir. Doğdukları memleketlerin farklı ülkeler olması onlara en hafifletilmiş şekliyle göçmen olarak hitap edilmesine neden olacaktır. Yaşadıkları yerlerdeki siyasi, sosyal olaylar en çok da onları etkileyecek en çok da onların dikkatini çekecektir.

Türkiye’de yaşanan 1980 İhtilali’nden kaçanlara Hollanda’nın sığınmacı olarak kapı açması onların faaliyetlerine belli ölçülerde destek vermesinin olumlu sonuçları olacaktır. Hukuki yollardan hakkını aramaya çalışan solcuların bu çabaları sonuç verecek 1980

²²⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 116.

²²¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 133.

²²² Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 76.

²²³ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 107.

²²⁴ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 107.

sonrasında işçilerin aile birleşimi hızlanacak ve bir sonuca bağlanacaktır. Aile birleşimi göçmenlerin lehine bir durum olmuştur. Avrupa'daki işçi açığının hemen kapanması sağlanmıştır. Ancak sonraki zamanlarda binlerce işçi istihdam eden fabrikaların art arda kapanması ve Uzak Doğu rekabetine yenilen dev konfeksiyon atölyelerinin kapanmasından dolayı yerli halkın işçilere olan bakış açısı değişecektir. İşsiz kalmaya başlayan yerli halk bunun sebebini göçmenlere bağlayacak ve yerli halkın göçmenlere yönelik düşmanca hareketleri artacaktır.

Avrupa ülkelerinin genç nüfus ihtiyacını bu aile birleşimleri önemli miktarda karşılayacaktı ama iş pazarındaki daralma tendi devam edecekti. Birbirine zıt etkiler yaratan ve yerli nüfusun psikolojisini etkileyen kuvvetlerdi bunlar. Yabancı düşmanlığını, ırkçılığı ve İslamofobiyi körükleyecekti.²²⁵

Sonraki dönemlerde Avrupa'da ırkçı partilerin yükselişi, suni olarak yaratılmış İslamofobi dalgasının yayılması ve ekonomik krizlerin devleti etkilemesinden dolayı göçmenler zor günler yaşayacaktır.

Hollanda'nın 1975 yılında Suriname adlı kolonisine özerklik vermesi nedeniyle yüz binlerce Surinamlı Hollanda'ya gelecek ve işgal evlerine yerleştirileceklerdir. Bu durum ev bulma konusunda zorluk çeken göçmenlerin işini daha da zorlaştıracaktır.

Hollanda'ya genellikle kaçak işçi olarak giden ikinci kuşağın kısa yoldan para kazanma çabaları yerli halk tarafından iyi karşılanmamış ve bu durum yerli halkın bu kuşağa olan güveni azaltmıştır. Kültürüne, yaşam tarzına yabancı oldukları göçmenlerin karanlık dünyaları onlara olan bakış açılarını iyice değiştirmiştir. Göçmenlere karşı güven yok olmuştur. Romanda herkesin güvenini kazanmış, çevresi tarafından sevilen Sefer'in başından geçen bisiklet olayı son derece üzücüdür. Sefer çalınan bisikletinin yerine eskici Kemal'den bir bisiklet satın alır. Ancak bisiklet çalıntıdır. Sefer bu durumu iki gün sonra polisleri karşısında görünce anlar ancak iş işten geçmiştir. İşin garip yönü ise çalıntı olan bisiklet ara sıra börekçiye börek almak için gelen on altı yaşında Hollandalı genç bir delikanlı olan müşterisine aittir. Delikanlının içeriye girip Sefer'e, börekçinin kapısında gördüğü bisikletin kendine ait olduğunu söylemekten ziyade polise gidip Sefer'i şikâyet etmesi son derece üzücü bir durumdur. Bu durumu Sefer şu şekilde özetleyecektir: "Menno'ya bisikletini kapıda görünce niye polise gitmek yerine, içeri girip durumu bana izah etmediğini sorunca delikanlı mahcubiyetle gülümsedi ve 'Çekindim' dedi. Haklıydı. Biz yabancılar

²²⁵ Yemni, *Alsacak Börekçisi*, 107.

henüz bilinmeyen bir âlemdik yerliler için.”²²⁶ Bu yaşananlar aynı zamanda Hollanda halkının göçmenlere karşı olan bakış açısını gözler önüne sermektedir. Göçmenler yerli halk için bilinmeyen korkulu bir dünyadır.

2.1.16. Hollanda’da Göçmenlerin Çalıştıkları İşler

Farklı sebeplerle yurt dışına çıkan göçmenler kalma süreleri uzadıkça geçimlerini sağlamak ve daha iyi koşullarda yaşamak için çeşitli işlerde çalışmışlardır. Bu durum onların farklı iş tecrübeleri kazanmalarını sağlayacaktır. Göçmenler öncelikle iş ararken parası fazla olan işleri tercih etmişlerdir. Sonraki dönemlerde yeterince sermaye biriktirince kendi işlerini kurmaya çalışmışlardır. Göçmenlerin Hollanda’da çalıştıkları işler *Alsancak Börekçisi*’ne şu şekilde yansımıştır:

Alsancak Börekçisi, Amsterdam’a göç eden göçmenlerin hayatını konu edinmiştir. Anlatıcı eserinde buraya gelen kişilerin çalıştıkları işlere de değinmiştir. Eserin genel değerlendirilmesi yapıldığı zaman burada göçmenlerin yaptıkları işleri şu şekilde gruplandırabiliriz:

Yapılan işlerin ilki, birinci ve ikinci kuşağın vazgeçemediği kumar ve beraberinde kabadayılıktır. Hatta öyle ki Türk usulü kumarı geliştireceklerdir. Kısa yoldan para kazanma kişileri kabadayılığa itecek ve kendileri için tehdit oluşturan kişileri yine kendilerinin belirlediği kişilere öldürteceklerdir. Su testisi suyolunda kırılır misali kendi yarattıkları tipleri zamanı gelince yine kendileri ortadan kaldıracaklardır. Bunu bir iş olarak yapan Bandocu Ali ve ekibinin Murat’ı, Laz Mustafa’yı öldürmesi için özendirmeleri ve Murat’a Laz Ziya’yı öldürttükten birkaç yıl sonra onu bir gecede ortadan kaldırmaları buna örnektir. Kabadayı tiplerin olmazsa olmaz işlerden biri de uyuşturucu ve esrar satmaktır.

Göçmenlerin ikinci olarak tercih ettikleri iş konfeksiyon atölyelerinde çalışmaktır. Buralarda terzilik yapanlar genellikle bu isimle anılacaklardır. Terzi Mustafa buna örnektir. Bu atölyelerde çalışanlar zamanla kendi işlerini de kuracak hatta yanlarında başka kişileri de çalıştıracaklardır. Böylece zamanla kendi işlerinin patronları olacaklardır.

Göçmenlerin üçüncü olarak tercih ettikleri iş exportçuluktur. Türkiye’den kaçak yollarla getirdikleri eşyaları fahiş fiyatlara satmışlardır. Export dükkânları zamanla yerini Türk marketlerine bırakacaktır.

²²⁶ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 115.

Göçmenlerin dördüncü olarak yaptıkları iş ise kısa yoldan değil de alın teri ile para kazanmayı tercih ettikleri yollardır. Az da olsa doğru yollardan para kazandıkça kendi işini kuranlar da vardır. Sefer'in dayısının yaptığı işler bunun güzel örneğidir. Bu işlerin dışında seyahat bürosu açanlar, tırcılık, eskicilik, lokantacılık ve kadın ticareti yapanlar da vardır. Değerlerimizin korunması amacıyla dernekler açıp buralarda çalışan göçmenler de söz konusudur.

Bir göçmenin ister oturumlu ister oturumsuz olsun Avrupa'nın bir yerinde çalışıyor olması Türkiye'deki yakınları tarafından olumlu karşılanmıştır. "Yetmiş ortaları, Hollanda'da oturumlu işçi olmanın kişiye inanılmaz bir prestij sağladığı zamanlardı. Millet kızını artık doktora, avukata değil Avrupa'da işçi olanlara veriyordu. Kaçak işçi olmak bile bir derecede itibarlıydı."²²⁷ Göçmenlerin hangi şartlarda ya da hangi işlerde çalıştığının sorulmasından ziyade kazançlarının Türkiye şartlarının üstünde olması ailelerin kızlarını bu kişilere vermelerinde öncelikli bir durum oluşturmuştur.

2.1.17. Hukuk Sistemi

İnsanoğlu evrende tek başına yaşayamayan varlıklardan biridir. Konuşmak, anlamak, paylaşmak için sürekli birilerine ihtiyaç duymuştur. Bu yüzden yalnızlığından kurtulmaya çalışan insan bir arada yaşamanın yollarını aramıştır. Farklı karakterlerde olan kişiler bir arada yaşayabilmek için zamanla birtakım kurallar ortaya koymuşlardır. Bu kurallar kişilerin menfaatlerinden ziyade toplumun genel menfaatini konu edinmiştir. Sayısı git gide artan insanoğlu kurallar doğrultusunda bir arada rahatça yaşayabilmiştir. Böylece karmaşadan, karışıklıktan uzak birbirine saygı duyan, belli kurallar çerçevesinde özgür yaşayan, kimseye zarar vermeyen bireyler ortaya çıkmıştır. Bu kurallar sonraki zamanlarda kamu gücüyle de desteklenip yazılı hale gelmiş ve hayatımıza hukuk, hukuk sistemi gibi kavramlar girmiştir. Hukuk her milletin yazılı bir şekilde oluşturduğu ve bireylerin uymakla zorunlu olduğu kurallar bütünüdür. Her milletin hukuk sistemi farklı olsa da hepsi tek bir amaçta birleşir. O da toplumların yaşam düzeyini iyileştirmek ve kişilerin bir arada kalmalarını sağlayabilmektir.

Hollanda'nın hukuk sistemi *Alsancak Börekçisi*'ne şu şekilde yansımıştır:

Eserde göçmenlerin tercih ettikleri bazı işler (kumar, kadın ticareti, uyuşturucu satmak vb.) Türkiye'de yasak olan, hukukta belli ceza karşılığı olan faaliyetlerdir. Bu

²²⁷ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 30.

faaliyetlerin Hollanda'da rahatlıkla yapılmasının nedeni bunların bazılarının yasad, bazılarının da cezasının caydırıcı nitelikte olmamasıdır. Özellikle kabadayılığa özenen kişilerin isimlerinin duyulması için haraç kesmeleri ve yeri gelince bir kabadayıyı öldürüp yerine geçme çabalarının sebebi cezaların caydırıcı olmamasından kaynaklanır. Eserde isimsiz kahraman olan Kara Yılan'ın haraç kesmek için gittiği dönercide genç bir kişi tarafından öldürülmesi ve onun yerine yeni bir kabadayının doğuşu bu duruma örnek verilebilir. Nitekim öldüren kişi ya bir yıl yatıp çıkacak ya da öldürülen, faili meçhul cinayetlerinin arasına yazılacaktır. Göçmenlerin kendi aralarındaki hesaplaşmalarını Hollanda polisi, itin iti kırdığı davalar olarak değerlendirecek ve bu davalara çok yoğunlaşmayacak hatta bu davaları görmezden gelecektir. Hukuk kurallarının bu şekilde işletilmesi çevresi tarafından saygı görmek isteyen göçmenleri suç işlemeye özendircektir. Öyle ki Laz Mustafa İstanbul'un önemli kabadayılarından biri olan Avadis'i çıkan bir kargaşada vuracak ve adını duyuracaktır. "Laz Mustafa çıkan bir karambolden istifade ederek adamı vurunca ünlenmişti. Artık namlı bir kabadayıydı. Olay sırasında Avadis de silahına davrandığı için Laz Mustafa bir yıl hapis yatıp çıkmıştı."²²⁸ Eserde bu tür cinayetler işleyenlere verilen cezaların az olması ya da yaşanan cinayetlerin görmezden gelinmesi göçmenleri böyle bir dünyaya itmştir. Aslında kısa sürede kendilerini üne kavuşturan bu görmezden gelmeler ilerleyen zamanlarda göçmenler için bir ceza olacaktır. Bunun sonucu olarak göçmenler bu hafifletilmiş cezalar doğrultusunda kendilerine bir dünya kuracak ve kendi yarattıkları kişilerin cezalarını yine kendileri vereceklerdir. Romanda Bandocunun, Murat'ı Laz Mustafa'yı öldürmesi için teşvik etmesi para karşılığında yapılacak bu iş sonunda Murat'a hapiste bakımının sağlanacağını belirtmesi bu duruma örnektir. Birkaç yıl sonra yarattıkları bu tipi ön plana çıktığı için yine kendileri ortadan kaldıracaklardır. "Polisten ekibe yönelik bir tehlike belirmemişti. Kahvelerde Murat'ı kimlerin öldürdüğü açık açık söylenmesine rağmen mesele 'faili meçhul' dosya olarak kalmıştı."²²⁹

Bu olayda Hollanda polisine görgü tanıkları öldüren kişinin bilgilerini açık bir şekilde verilmelerine karşın polislerin ölen kişiyi faili meçhul olarak dosyalaması sonraki dönemlerde göçmenleri bu tür olayları yapmaya özendircektir.

Eserde dikkati çeken diğer önemli hukuk sorunu da Hollanda polisinin çifte standart uygulamasıdır. Eserde polis büyük kumarın yapılacağını bildiği halde herhangi bir şey

²²⁸ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 42.

²²⁹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 122.

yapmaz. Öyle ki üstü kapalı da olsa Hollanda yeraltı dünyasının organik bir üyesi olan Ofluyu korumak için araba dolusu polis ve konvoylar göndermiştir. Bu polisler aynı zamanda kumar seanslarının sağlıklı geçmesi için görevlendirilmiştir. Anlatıcı göz yumulan bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Bir gariban kaçak işçi için bir araba dolusu polis yollanırdı ama bu tür özel kumar seanslarına asla dokunulmazdı.”²³⁰ Küçük hesaplaşmalar yüzünden bu kumar seanslarına gölge düşer diye de polis tedbir alacaktır. “Yine de kendini bilmez ite uğursuzca karşı tertibat alınıyordu ama esas hikâye imparatorluk forsuydu.”²³¹ Çünkü illegal olarak yapılan bu kumarlar kişilere, çevresine, en önemlisi de o ülkeye para kazandıracaktır. Bu durum göçmenlerin kumar seanslarına olan iştahlarını kabartacaktır. Böylece kazandıklarını bir gecede harcayan ya da kazançlarına kazanç katan bireylerin sayısı artacaktır.

2.2. AMSTERDAM’IN GÜLÜ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU

2.2.1. Yabancı Basının Türklere Karşı Tavrı

Basın haber yayma merkezidir. Basından beklenen haberleri en kısa sürede halka ulaştırmasıdır. Her insanın isteği; doğru, tarafsız, özgür bir basındır. İnsanın kendini ifade etmesi kadar ifadesinin karşılık bulması da çok önemlidir. Türkler göçmen olarak gittikleri her yerde azınlıkta kalmıştır. Bu durum çoğunluğa karşı verdikleri mücadeleyi daha fazla zorlaştırmıştır. *Amsterdam’ın Gülü* romanına basınla ilgili sorunlar şu şekilde yansımıştır:

Romanın başkahraman Orhan Demir, yazar ve aynı zamanda bir TV kurumunda çalışmaktadır. Çok sevdiği bu işten sürekli önüne konulan kurallar yüzünden istifa edecektir. “Sineması ölü, televizyonu kendine benzetme eritme politikasına uymayan yabancılara ve onların projelerine sınıksız kapalı bir ülkede hızla bu noktaya toslamak çok normaldi.”²³² Bu işe kameramansız, redaktörsüz, bütün normlarda uzak bir şekilde devam edecektir. Türklerin Hollanda’da karşılaştıkları bir diğer önemli sorun da yaşanan olumsuzlukların yabancılara karşı olan bazı yayın organlarında büyük yankı uyandırması ve abartılarak halka duyurulmasıdır. Levent’in ölümü yabancılara ilgili olumsuz haberleri sergileyen bir gazetenin ilk sayfasında yer alacaktır. “Yabancılara ilgili olumsuz gelişmeleri sergilemeye çok özen gösteren gazetelerden biri haberi ön sayfada vermişti.”²³³ Gölgele Grubu’nun kuruluş amaçlarından biri yabancılara ilgili yapılan taraflı yayınlara tepki göstermektir.

²³⁰ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 150.

²³¹ Yemni, *Alsancak Börekçisi*, 150.

²³² Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 49.

²³³ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 42.

Kuruluş amaçlarının arasına aldıkları bu madde sayesinde taraflı yayınlara karşı yazılar yazarak kendilerini yerli halka karşı doğru ifade edeceklerdir. “Bir tepki mekanizması oluşturacaktık. (...) Başta medyanın bizlerle ilgili taraflı yayınlarına. Türklerle ilgili bir kitap, dergi mi çıktı, film mi gösterildi. Onu inceleyip kasıtlı çarpıtmaları saptayacak ve yazılı tepki gösterecektik.”²³⁴ Bu tepki mekanizmasının amacı Hollandalı aydınları, konuları at gözlüksüz tartışmaya zorlamaktır. Gölge Grubu düşüncelerini gerçekleştirmek için işe aleyhte yayın yapan yayın organlarını belirlemekle başlamışlardır. “Haksızca aleyhimizde yayın yapan her kurumu elekten geçirecektik. Bilir bilmez bizler adına konuşan kurumları da. Nasıl denir hizaya, evet, hizaya getirecektik.”²³⁵ Grubun diğer üyeleri Levent’in ölümüyle düşüncelerini gerçekleştirmeden dağılacaktır.

2.2.2. İki Kültür Arasında Tek Kimlik - Kültür Çatışması

Kültür bir milletin geçmişten günümüze getirdiği değerler bütünüdür. Kültür birikimdir, birliktir. Var olana sahip çıkmaktır. Kültür aynı zamanda farklılıktır. Farklı olanların bir arada oluşudur. Beraberinde saygı ve sevgidir. Aynı ülke içerisinde farklı kültürleri yaşamak zor değildir. Zor olan farklı ülkelerde kendi kültürünü devam ettirebilmek ve bunu gittiğin ülkenin kültürüyle harmanlayabilmektir. Göçmenlerimiz, özellikle birinci kuşak göçmenlerimiz bu zorlukları fazlasıyla yaşamışlardır. Avrupa ülkeleri için fazla kapalı, kendi ülkeleri için fazla açık fikirlerle ne orali ne de buralı olacaklardır. İki kültür arasında tek kimlikle dolaşmak zorunda olan birinci kuşağın çocukları ve ikinci kuşak bu sorunları onlar kadar yaşamayacaktır. Kültür çatışması göçmenleri en çok zorlayan başlıklardan biridir. Bu çatışma romanına şu şekilde yansımıştır:

Amsterdam’ın Gülü romanının kahramanı olan Aysel’in babası Edirneli, annesi Rizelidir. Annesi ve babası yaşlandıkları için Türkiye’ye kesin dönüş yapmıştır. Babasının son dönemlerde sofulaşması yüzünden Aysel bu dönüşten memnundur. Babası kızına İstanbullu bir damat adayı bulmuş onunla evlenmesi karşılığında ona Bebek’te bir daire ve dükkân vereceğini belirtmiştir. Aysel başlangıçta bu duruma sıcak bakmış ailesiyle birlikte İstanbul’a gitmiştir. Ancak nişana çok az kala bir arkadaş toplantısında kelimeleri yanlış kullanması oradakilerin onunla alay etmesine neden olmuştur. Bu durumdan pek hoşlanmayan Aysel ağzına gelen küfürleri sıralamış ve nişanı atarak Hollanda’ya dönmüştür. Aysel yaptığı davranışlardan dolayı İstanbul’daki arkadaşlarına göre Avrupa

²³⁴ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 72.

²³⁵ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 72.

magandasıdır. Bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Ulan burada marjinal vaka, ekstremlerin boy hedefi, orada Avrupa magandası.”²³⁶ Birinci kuşağın yetiştirdiği çocuk olan Aysel için yaşayacağı şehir İstanbul değil Amsterdam’dır. Yaşadığı bu olaylardan sonra tercihini Amsterdam’dan yana kullanmıştır. Ancak burada da onu bekleyen sorunlar vardır. Amsterdam’da da tam bir Hollandalı gibi olamayacak ve gerçek anlamda kabul göremeyecektir. “Doğup büyüdüğün yerde kendi kültürüne sahip çıkarsan, potalarında eriyip gitmemekte direnirsen seni marjinalde tutmaya çalışıyorlar. ... Babamın bir sözü vardır ağzınla kuş tutsan nafiye.”²³⁷ Kendilerine verilen marjinal ya da Avrupa magandası sıfatlarından hangisini seçecekleri gençlere bırakılmıştır. Başka kültürde eriyip kendinden uzaklaşmak ya da kendi kültürüne bağlı kalıp var olan kültürle savaşmak. Seçenek her ne olursa olsun çatışma kaçınılmazdır. Bu durum da ikinci kuşağın temsilcisi olan Aysel’i kimlik savaşına itecektir.

2.2.3. Memlekette Haber Var!

Günümüzde teknolojik araçların hızlı gelişmesi, iletişim araçlarını da etkilemiş haberleşme son derece kolaylaşmıştır. Artık uzaklar yakın olmakla kalmayıp yüz yüze iletişim hızla hayatımıza girmiştir. Bu durum özlem duygusunu az da olsa hayatımızdan çıkarmıştır. Zor şartlarda hayata tutunmaya çalışan göçmen Türkler için günümüzdeki teknolojik gelişmeler çok önemlidir. Artık memlekette haberlere bir hafta sonra değil, anında ulaşabilmektedirler. Bu yüzden memleket hasreti eskisi kadar ağır değildir. Ancak bu durum iletişimin son derece zayıf olduğu birinci kuşak göçmenlerin yaşadığı dönem için geçerli değildir. Herhangi bir kişiden duydukları ‘Memlekette haber var!’ cümlesinin anlamını ve değerini birinci kuşak göçmenlerden daha iyi anlayan olmamıştır. Çünkü birinci kuşak memlekette haber alma konusunda fazlasıyla sıkıntı çekmiştir. *Amsterdam’ın Gülü* romanına haberleşme konusu şu şekilde yansımıştır:

Eserde birinci kuşağın temsilcilerinden olan İhsan Abi, Amsterdam’da Türk kahvesi işletmektedir. Memlekette haberleri Hürriyet gazetesi okuyarak öğrenmektedir. “Kahvenin sahibi İhsan Abi köşedeki masalardan birinde oturmuş, Hürriyet gazetesinin spor sayfasını okuyordu. (...) Şu Galatasaray’ın halini görüyor musun? Dedi, beni görünce.”²³⁸ Sonraki

²³⁶ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 77.

²³⁷ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 76.

²³⁸ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 149.

dönemlerde teknolojinin hayatımıza hızla girmesiyle bu sıkıntılar az da olsa çözüm bulacaktır.

2.2.4. Deport

Yasal yollar dışında bir ülke sınırları içerisinde bulunan kişilerin yakalandıkları zaman memleketlerine gönderilmesine deport denir. Her ülkeye legal yollarla gelen göçmenler olmakla beraber illegal yollarla gelen göçmenler de vardır. Yasal olmayan yolları tercih edenleri bekleyen önemli sorun deport edilmektir. *Amsterdam'ın Gülü* romanına deport sorunu şu şekilde yansımıştır:

Deli Salih dost hayatı yaşadığı kadını dövünce kadın tabancayla onu vurur ve Deli Salih hastanelik olur. Oturum izni olmadığı için iyileşir iyileşmez Türkiye'ye gönderilecektir. Onu tanıyanlar tam yirmi iki yıl boyunca Hollanda'da oturumsuz kalmayı başaran bu kişiyi deport etmek yerine ona madalya verilmesi gerektiğini düşünürler. "Oturumu olmadığı için iyileşir iyileşmez Türkiye'ye postalayacaklar. Tam yirmi iki yıldır Hollanda'da illegal yaşıyordu. Yirmi iki yıl. Aslında böylelerine madalya vermeleri lazım. Deport etmek yerine."²³⁹ *Amsterdam'ın Gülü* romanında deport sorun olarak işlenmekten ziyade konuşma esnasında satır arasına sıkıştırılmıştır.

2.2.5. Kimlik Sorunu

Bir kimsenin yasalar karşısında var olmasına, onun kişiliğine ait özelliklerine kimlik denir. Kimlik var oluşun göstergesidir. Kişinin kendi olmasıdır. Belirgin olmaktır. Bir yere ait olmak, kabullenilmiş olmaktır. Kısaca kimlik ben olmaktır. Dışlandığı her yerde insan kimlik sorunu yaşar. Bu yüzden kendini var edebilmek için, ben de buradayım diyebilmek için çabalar. Göçmenler kendilerini her zaman kimlik mücadelesi içinde bulmuşlardır. *Amsterdam'ın Gülü* romanına kimlik sorunu şu şekilde yansımıştır:

Levent Atar, *Gölgeler Gurubu*'nu bir fikir hareketi olarak kurmuştur. Farklı amaçları olan bu grubun en önemli özelliği Türklerin kimlik sorununa yönelmesidir. Ona göre bu sorunun çözümü kimlik bunalımına girmeden elitleşmektir. "Hollanda'da yaşayan Türklerin hızlı bir şekilde elitleşmesini mümkün görüyordu. Hem de kimlik bunalımına düşmeden."²⁴⁰ Bunu gerçekleştirmek için özellikle gençleri özendirmek gerektiğini düşünmüştür. Gençleri harekete geçirerek buldukları tarihe ve kültüre sahip çıkmalarını sağlamak istemiştir. Bu

²³⁹ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 153.

²⁴⁰ Yemni, *Amsterdam'ın Gülü*, 163.

konuda önemli savlar ortaya atan Levent Atar, Türklerin Avrupa’da yeniden var olabilmesi ve Avrupa’yı şekillendirebilmesi için düştükleri kimlik bunalımını çözmeleri ve gerçek kimliklerini yeniden hatırlamaları gerektiğini düşünmüştür. Çünkü Türkler Avrupa için büyük potansiyeldir.

Levent, Avrupa’da ve Hollanda’daki etnik gruplar içinde Türkleri tarihte oynadıkları rol ve yeni oluşan dengeler nedeniyle en büyük potansiyele sahip grup olarak görüyordu. Bu potansiyelin hızla Avrupa kültür, sanat, bilim ve politikasında etkinleşmeye başlamasını istiyordu. Salt bir lobi kurmak değil, oturduğu yere sahip çıkmak olacaktı. Bilimde, sanatta aktif rol oynayarak gerçekleştirecektik bunu. Yoksa her köşeye dönerci, helal et kasabı açarak, gettolarda yaşayarak ve çanak antenlerle dünyanın küçük bir köşesini izleyerek değil.²⁴¹

Eleştiriyi de beraberinde getiren bu ifadeler Türklerin kendilerine gelmeleri ve yeniden Avrupa’da söz sahibi olmaları içindir. Çözüm çok nettir. Kimlik bunalımına girmeden yeniden kendini bulabilmek ve doğru olan yolda ilerleyip adından yeniden söz ettirmektir.

Hollanda’da halk arasında Türklere karşı kullanılan yaygın bir ifade vardır. Yerli halkın tanıştıkları Türklere kurdukları ilk cümle ‘Sokakta görsem hiç Türk sanmazdım.’ ifadesidir. Bu ifade karşıdaki kişiyi yok saymaya, kimliksizleştirmeye yöneliktir. Dimitri, Orhan Demir’i Hollandalı arkadaşlarıyla tanıştırdınca onların kullanacağı ilk cümle de bu ifade olacaktır. Yaşadığı bu olay Orhan Demir’e Aysel’le yaptığı şu konuşmayı hatırlatacaktır: “Hollandalılar otuz yıldır birlikte yaşadıkları Türkiye’den gelme insanları tanımamakta direnmek gibi bir huy edinmişlerdi.”²⁴² Kasıtlı cahillik olarak adlandırılan bu durum bunu yaşayanlar için son derece rahatsız edicidir.

2.3. MUHABBET EVİ ROMANINDA GÖÇ OLGUSU

2.3.1. NEP Efektü ve Milli Yüz

Sadık Yemni, *Muhabbet Evi* romanında karşımıza iki önemli kahraman çıkarmıştır. Bunlardan başkahraman Türkleri ve yer yer yabancı kökenli vatandaşları temsil ederken Willem Willemsekerk ise Hollanda yerel halkının görüşlerini temsil etmektedir. Bu iki kahramanın aralarında yaptıkları konuşmalardan hareketle dünyada yaşanan olayların el vatanda nasıl yorumlandığını ve kişileri nasıl etkilediğini öğreniyoruz. Özellikle televizyoncu THEO van Gogh’un Müslüman kökenli biri tarafından öldürülmesinden sonra

²⁴¹ Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 163.

²⁴² Yemni, *Amsterdam’ın Gülü*, 158.

medya, halkın üzerinde NEP etkisi oluşturmayı başarmıştır. NEP Hollandaca nefret, endişe, paranoya kelimelerinin ilk harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Medya yazılarıyla halkta bir korku oluşturmuş ve Müslüman kökenli vatandaşların dışlanması, yok sayılması gerektiği ile ilgili halkı yönlendirmiştir. Bunda da başarılı olmuştur. NEP efekti olarak adlandırılan bu korku hükümdarlığı yerel halkı esir almış, yıllardır yan yana yaşadıkları Müslüman kökenli vatandaşlara ve özellikle Müslümanlığın temsilcisi olarak gördükleri Türklere karşı dışlayıcı davranışlarda bulunmuşlardır. Başkahraman, Willem Willemsekerk ile yaptığı konuşmalarda bu konulara girer ve yerel halkta uyandırılan bu korkunun Hollanda'ya zarar vermekten başka bir işe yaramadığı görüşünü savunur. Medyanın bu yanlışını bindikleri dalı kesmek olarak değerlendirir.

NEP, büyük ölçüde medyanın marifeti. Korkuyla okuyucuyu çekme ve hizaya getirme sistemi. Çok övündüğünüz akılcılığın iflası. Siyah beyaz bakışa kilitlenme hastalığı. İlerde büyük dezenformasyon şaheseri olarak ülkenin tarihine geçecek. Çünkü başarılı oldu. Hollanda'da büyük çoğunluğu yeterince uyum sağlamış olan yüz binlerce Müslüman kökenli vatandaş var. Bunların tümünü öcü ilan etmenin neye yararı var Allah aşkına? Reyting kaygısı, nefret duygularının tatmini ve çapsız politikacılara kariyer imkânı. Bindığınız dalı kesiyorsunuz.²⁴³

NEP efekti olarak adlandırılan bu durum yerel halk üzerinde etkili olmuş ve halk yaşanan her olumsuz olayın altında İslami terör olduğunu düşünmüştür. "Her olayın altında didik didik İslami terör etkeni aranmaktaydı. Esas Hollandalıların yıllardır beraber yaşadıkları Müslüman kökenli komşularından bile korkmaya başladıkları garip zamanlara gömülmüştük."²⁴⁴ Dışlanan yabancı kökenli vatandaşlar 11 Eylül olaylarından da nasibini alacaklardır. Bu olaylardan sonra Hollandalı yerel halk tam paranoyaya bağlayacak çevrelerindeki Müslüman kökenli vatandaşların fiziki durumlarında oluşan değişikliklerden dahi etkileneceklerdir. "11 Eylül'den sonra Müslüman gençler, hatta orta yaşlılar da giderek kaslanmaya başladılar. Bu bir cihat hazırlığı olmalı."²⁴⁵ Yerel halkın bu denli paranoyaya dönüşmesinin sebepleri bellidir. Medya tarafından bunun alt yapısı oluşturulmuştur. Onlara göre Türklere şehrin modern ambiyansını bozan üretime yeterince katılmayan, ülkesinden ithal ettiği az eğitilmiş damat ve gelinlerle ülkenin uluslararası yarışma seviyesini düşüren uyuma elverişsiz ve en önemlisi de radikalliğe yakın bir millettir. Medya bu görüşleri halka yaymak için basını ve televizyonları kullanır. Yayınladığı belgesellerle bunu kendince

²⁴³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 8.

²⁴⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 6.

²⁴⁵ Yemni, *Muhabbet Evi*, 118.

kanıtlar. “Medyada baş kesen; yüz dağlayan, kan davalarıyla bezeli İslam ülkeleri hakkında yapılmış belgeseller arka arkaya yayınlanmaktaydı. Bir mutasyona işaret edilmekteydi açıkça.”²⁴⁶ Bunlarla beraber Müslüman toplumlarda sosyal baskının olduğunu göstermek için paralar dökülerek Fransa’dan eşcinseller getirilmiş, hatta aktörler kiralanmıştır. Tüm bunlar kendilerine göre Müslümanlara karşı algı yaratmak ve yerel halkın tepkisini onların üzerine çekmektir. Çünkü onlara göre Avrupa sadece Hıristiyan ve Yahudilerindir. Burada Müslümanlara yer yoktur. Oysa başkahramana göre gözlerinden kaçırdıkları çok önemli bir nokta vardır. Roma, Yunan, Hıristiyanlık, Yahudilik sütunları üzerinde duran Avrupa medeniyetinin beşinci ve vazgeçilmez sütunu İslam kültürüdür. Bunun yok sayılması mümkün değildir. Türklere ve Müslümanlara bakışın böyle olduğu bir yerde bu durumdan etkilenen Müslümanlar, kadın ve erkek arkadaş arayan ilanlara Müslümanım yazmaktan ziyade ateistim yazmayı tercih edeceklerdir. “Sistematik olarak aşağılanan, Kredisi düşük kimlikten kaçışlar da mevcuttu. Bir iki yıl öncesine kadar erkek ya da kadın arkadaş arayan ilanlara dini Müslüman yazanların bazıları şimdilerde ateistim demeyi yeğler olmuşlardı.”²⁴⁷ Müslümanlardaki bu değişim kendilerini kabullendirmeye yönelik bir harekettir. Hollanda’da art arda işlenen kazıkçı cinayetlerinin yerel halk ve medya tarafından ilk değerlendirilmesi cinayetlerin radikal İslamcılar tarafından işlendiğine yöneliktir. Basit bir nedenden dolayı işlenen bu cinayetlerin bu şekilde yorumlanması Hollanda halkının yabancı halka ve Türkler karşı değişmeyen ve değişmeyecek olan düşünce biçimidir. Bu bakış açısından kaçış yoktur. Hollanda halkı yabancılara karşı milli bir yüz takınmıştır. O da dışlama, yok sayma, kabullenmemedir. “Son iki yılda giderek moda olan, beş aydır en üst noktasına erişen Müslüman kökenli yabancılara karşı takınılan milli yüz patronuna girmemeye çalışmaları çok ilginçti.”²⁴⁸ Türklere ve yabancılara karşı takınılan bu milli yüz başkahramana göre en çok Hollanda’ya zarar vermektedir. Haberleri yapan kişilerin de yabancılar hakkında gerçek anlamda bilgi sahibi olmadıklarını düşünür. Bunlar özellikle gazeteciler ve televizyonculardır. Müslümanlara karşı takınılan milli yüze sırf kariyerleri için destek veren bu kişilerin sayısı bilgili ve vicdanlı Hollandalı aydınları geçmektedir.

Şimdiye kadar Türkiye ve İslam üzerine program yapan Hollandalı gazeteciler ve televizyon program yapımcıları arasında bu alanda bilgisine pek az rastladığımı söyleyebilirim. Anti-Türk, anti-Türkiye ve anti-İslam, iyi

²⁴⁶ Yemni, *Muhabbet Evi*, 30.

²⁴⁷ Yemni, *Muhabbet Evi*, 76,77.

²⁴⁸ Yemni, *Muhabbet Evi*, 50.

satan ve kariyer yolu açan haber metaları olduğu için, böyle bir donanım gerekli de değildi ayrıca.²⁴⁹

Tüm bu yaşananlardan etkilenen ve korkan Willem Willemskerk'in sorduğu radikal genç gruplar silahlanıp ayaklanırsa sorusuna başkahraman şu şekilde cevap verir: "Hangi radikal genç gruplar? Bunların hepsi şişirme maval. Buradaki yaşamdan memnun Müslümanlar. Çolukları çocukları var. Ekmek teknesine ihanet etmezler."²⁵⁰ Evet, başkahramanın söylediği gibi Türkler ekmek teknelerine ihanet etmemişlerdir. Ancak medyanın NEP etkisi yüzünden Hollandalı yerel halkın bir gecede kendilerine karşı yüzleri değişmiştir. Bir gecede değişen bu yüzleri başkahraman Roesdt'te yazdığı kompozisyonda şöyle açıklamıştır:

Bu sabah uyandım. Amsterdam'daki yüzler değişmiş... Bakkalın ev doktorumun, kondüktörün, köpek gezdiren komşumun yüzleri eskisinden farklı. Hepsinin değil. Tamamen değil. Bazılarınınki çok belirgindi. Hayır delirmedim. Farklı diyorsam bir bildiğim var. (...) Ciddi bir salgın var. Kimse beni ciddiye almayacak ama uzaydan bir müdahale söz konusu olmalı. NEP galaksisinden.²⁵¹

Hollanda'ya zararı olan yerli halkı ve yabancı kökenli vatandaşları korku hükümdarlığına hapseden bu duygunun tek bir sebebi vardır oda medyadır. Başkahraman tüm bu yaşananlara karşı çözümsüz değildir. Ona göre çözüm yaşanan terör olaylarında o ya da bu milleti hedef göstermekten ziyade farklı milletlerle bir arada yaşama yollarını bulmaktır. Ortak menfaatler bulununca çok kültürlülük tesis edilecektir. "Bunlar hayal değil. Önümüzdeki yıllarda Türkiye'deki Hollandalıların sayısı artacak. Er ya da geç, halklar ve kültürler karışacaklar. Dünya insanları olarak ortak menfaatimizin ne olduğu idrak edilince, gerçek çok kültürlülük tesis edilecek."²⁵² Bu da yerel halkın kendi ülkesinde var olan yabancıları kabul etmesi ve ötekileştirmemesiyle sağlanacaktır.

2.3.2. Çift Kalpli İnsanlar

Çeşitli sebeplerle kendi yurdunu, memleketini bırakıp başka yerlere giden kişilere göçmen denir. İster mecburi ister isteğe bağlı olsun onlar bir yerin insanı değillerdir. Memleketlerinde ve başka memleketlerde yabancı olmakla muamele görmüşlerdir. Hiçbir zaman istedikleri yerli olamayan bu kişiler hem memleketlerinin hem de gittikleri yerin

²⁴⁹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 18.

²⁵⁰ Yemni, *Muhabbet Evi*, 9.

²⁵¹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 125.

²⁵² Yemni, *Muhabbet Evi*, 74.

kalbini taşımışlardır. Kendileri gerçek anlamda gittikleri yerde kabul görmeseler de onlar çift kalpli insanlardır.

Göçmenlerin en çok karşılaştığı sorular bizden misin onlardan mısın ya da Türk mü Hollandalı mı hissediyorsun, sorularıdır. Tercih arasında bırakılan bu kişilerin çift kalpli oldukları unutulmaktadır. Çünkü onlar hem doğdukları hem de doydıkları memleketlidirler. Başkahraman sıkça sorulan bu soruya şu şekilde yanıt vermiştir: “Bizden misin, onlardan mısın testi. Soru böyle sorulursa ben hiç tereddütsüz Türküm derim. Yüzde yüz doğru değil. Otuz yıldır Hollanda’da yaşamaktayım. Belli ölçülerde Hollandalıyım da. Hollandaca sözlü bir şarkı duyunca etkilenirim.”²⁵³ Başkahraman etnik kökeni abartmadan bir yeri sevmek, onunla gurur duymak sağlıklı bir duygudur der ve kalplerden birinin sesini duymamak için çabalayanları dangalak olarak niteler. “Örneğin ben hem Türkiye’nin hem de Hollanda’nın birçok Yönüyle gurur duymaktayım. Göğüs kafesimde iki kalp var. Çift kalplilik sanıldığından çok yaygın göçmenler arasında.”²⁵⁴ Ona göre huzurlu bir toplum oluşturmak için iki kalbin sesine de kulak verilmelidir.

2.3.3. Uyum Sorunu

Her insanın belli bir yaşam tarzı vardır ve herkes gittiği yere bu yaşam tarzını götürür. Zamanla kişinin yaşam biçiminde; eğitime, yere, yaşa bağlı olarak değişiklikler görülse de kişi bu değişiklikleri kendi isteği doğrultusunda yapar ve yönlendirebilirse mutlu olur. Kendilerine dayatılan bir yaşamdan kimse mutlu olmaz. Kişilerdeki yaşam tarzı kendi memleketlerinde yavaş ve kontrollü bir şekilde değişirken yabancı memleketlerde hızlı ve kontrolsüz bir şekilde değişir. Kişi bu hızlı değişime ya direnç gösterecek ya da bu değişimi olduğu gibi kabullenecektir. Her iki durumda da ortaya çıkan sonuçların çevre tarafından değerlendirilmesi farklı olacaktır. Nitekim *Muhabbet Evi* romanının başkahramanı değişime direnenleri başlangıçta anlamamakta hatta küçümsemektedir.

Başlarda, kendini hızla modern yaşamamın potasına atamayan kimseleri küçümsemekte, hatta tiksiniyordum. Sonra zamanla taşralıktan sıyrılmakla, dil öğrenmekle, meslek edinmekle, toplum faaliyetlerine katılmakla, kültürel kimliğinden yemek ve müzik hariç tamamen sıyrılmamın karıştırıldığını fark ettim.²⁵⁵

Aslında modern yaşama direnenler bunun getirisini ve götürüsünü iyi analiz eden ve kendi kültürlerini korumaya çalışanlardır. Her ne kadar başkahraman bu konuda diğer

²⁵³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 11.

²⁵⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 129.

²⁵⁵ Yemni, *Muhabbet Evi*, 42.

insanları eleştirirse de kendisi de batılı bir aile yapısında yetişmesine rağmen uyum sağlama konusunda sorunlar yaşamıştır. Yerli halkın yabancı karşıtı tavırları ve İslam korkusu başkahramanın uyum sürecini zorlaştırmıştır.

Kendimi mercek altına alınca, Batıcı bir aile yapısına sahip olmama ve buradaki yaşam tarzıma rağmen, entegrasyonda bir miktar başarısız olduğumu fark ettim. Bunda ülkedeki yabancı karşıtı kültür yapısının da rolü büyüktü kuşkusuz. 2001 yılında buna İslam korkusu da eklenince, ben ve benzerlerim iyice bunalmaya başlamıştık.²⁵⁶

Uyum sorunun sebebi sadece yerli halkın yabancılara bakışı değildir. Başkahramanın oraya gelmeden önce bir geçmişi vardır. Bunu yok sayması düşünülemez. Kendisiyle beraber getirdiği kültürü bu uyum sürecini zorlaştırmaktadır. “Ne kadar gayret edersem edeyim kendimi yüzde yüz nuchter bir Hollandalı olarak görememekteydim. Bektaşî kökenli bir aileden gelmekteydim. Zekâyı, mantığı bir türlü tümüyle sezgilerimin önüne koyamıyordum.”²⁵⁷ Beraberlerinde getirdikleri kültürleri göçmenlerin uyum sağlamasını zorlaştıran etkenlerdendir. Romanda Sır Avcılarının bir araya gelme sebebi kendilerine dayatılan tek tip yaşamın dışına çıkma isteğidir. Kendilerine dayatılan yaşam ile kendi kültürleri arasında kalan göçmenlerden bazıları bunun çözümünü bulmuşlardır. Bir yandan inanmadıkları bu yaşam biçimini kabullenmiş gibi davranarak yerlileri taklit etmişler bir yandan da onlardan farklı olduklarını en ufak bir fırsatta dile getirmişlerdir. Bu durumu başkahraman soytarılık etmek diye tanımlarken zamanla asimile olamayacağını anlayınca bazı durumlarda kendisinin de böyle davranarak soytarılık yaptığını söylemiştir.

Göçmen Türkler arasında potansiyel benzerlerim vardı. Onları izlemekle çok şey öğrendim. En çok zevk aldıklarım kabareciler, yazarlar ve politikacıları. Hepsi de belli derecede soytarılık yapmaktaydılar. Bir türlü aynı olamayacakları yerlileri hem taklit ederek hem de alttan alta biz sizden farklıyız borusu öttürmekteydiler. Bir yandan yerlilere yaranmaya çabalarlarken aynı zamanda birkaç eleştiri fişeği sıkıştırmayı da ihmal etmiyorlardı.²⁵⁸

Sebebi ne olursa olsun tüm göçmenlerin karşılaştığı en büyük sorun uyum sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.4. Dil Sorunu

Dil bir milletin kimliğidir. Kimliğe gelecek her türlü saldırı kişiyi kimliksizleştirmeye yönelik bir harekettir. Bu yüzden her millet diline sahip çıktığı ölçüde

²⁵⁶ Yemni, *Muhabbet Evi*, 43.

²⁵⁷ Yemni, *Muhabbet Evi*, 43.

²⁵⁸ Yemni, *Muhabbet Evi*, 107.

vardır. Göçmenlerin yaşadıkları en önemli sorunlardan biri de dil sorunudur. Ana dilini istediği gibi konuşamama, ana dilinde eğitim alamama göçmenleri zorlayan sorunlardandır. Romanda başkahraman Türkçenin Avrupa'nın en canlı dillerinden biri olduğunu söyler ancak Türklerin bunun farkında olmadıklarını belirtir. Yeni bir dil öğrenmenin yolu kendi dilini en iyi şekilde bilmekten geçer. Ancak halk arasında yanlış bir algı vardır. O da çocukların Türkçe öğrenmesinin entegrasyonu zorlaştıracağı düşüncesidir. Başkahraman buna şiddetle karşı çıkar. İyi Hollandaca konuşabilmek için kendi dilimizi en iyi şekilde konuşmamız gerektiğini belirtir. Böyle yapan kişilere okullarda ayrımcılık yapılmazsa bu kişilerin diğerlerine göre daha başarılı olacaklarını vurgular. Eğitim hayatında iki dil konuşan öğrencilerin tek dili konuşan öğrencilerden daha başarılı olacağını belirtmiştir.

Çocukların Türkçe öğrenmesinin entegrasyonu zorlaştırdığı tezinin bilimsel dayanağı yoktur. Uydurmadır. Tam tersine ancak iyi Türkçe bilenler iyi Hollandaca öğrenebilir ve yeterince entegre olabilirler. (...) Okullardaki ayrımcılığın kurbanı olmazlarsa eğitimde de üst derece başarı göstermektedirler.²⁵⁹

Başkahraman bu noktada Hollanda eğitim sistemini de eleştirmektedir. Eğitimdeki fırsat eşitsizliği, iş hayatında ayrımcılık ve ana dille eğitimin önemini kavrayamadıkları için yabancılar sağlıklı bir şekilde entegrasyon sağlayamamaktadırlar. Bu ifadeleri daha da ileriye taşır ve dillerine hâkim olamayan gençlerin suç işleme oranlarının yüksek olduğunu söyler ve buna da Faslıları örnek gösterir. "Dil hakimiyetsizliği nedeniyle kimliği parçalanmış gençler, suça daha kolay itilebilmekteydiler. Faslılar buna en iyi örnektir."²⁶⁰ Romanda dil bilincinin hem Hollanda halkına hem de yabancılarla faydalı olacağı belirtilmiştir.

2.3.5. Evlilik Sorunu

Göçmenlerin hayatı incelendiği zaman en çok dikkati çeken noktalardan biri de evlilik hayatlarıdır. Gittikleri yerde evlenenler başlangıçta daha iyi durumdadır. Çünkü evlilikle beraber oturma sorunları da ortadan kalkmıştır. Ancak sonraki dönemlerde memlekete kesin dönüş yapmak isteyen göçmenlerin ailelerinin beraberlerinde gelmek istememeleri gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Memleketten evlenenler için sorun daha farklıdır. Ailelerini yanlarına getirmeleri hiç de kolay olmamıştır. Sürekli değişen siyasi olaylar yüzünden bu durum zamanla daha da zorlaşmıştır. Yabancıları belli bir dönemden sonra memleketlerinde istemeyen ülkeler aile birleştirme yollarını tıkayacak ve işleri daha

²⁵⁹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 133.

²⁶⁰ Yemni, *Muhabbet Evi*, 57.

da zorlaştıracaktır. “Özellikle Türkiye’den, Fas’tan ve diğer ülkelerden yapılan gelin ya da damat ithalini yavaşlatabilmek için evlenme yaşı yükseltilmiş, bin üç yüz Euro barajı konmuştu.”²⁶¹ Bu sıkıntıları göğüsleyen göçmenler sorunları aşmanın yollarını aramıştır. Ancak işleri hiç kolay olmamıştır. Aşılması gereken bir sürü bürokrasi engeli ile karşılaşmışlardır. Bu durumu göğüslemeyen göçmenler ise gittikleri yerlerde kendilerine yeni aileler kurmuşlardır.

2.3.6. İş Bulma

Avrupa’da sanayinin hızlı bir şekilde gelişmesi işçi açığını doğurmuştur. Bu açığı kapatmak için bazı Avrupa ülkeleri yurt dışından işçi alımına gitmiştir. Ülke ekonomisine katkı sağlayacak bu işçiler gittikleri memleketlerde ilk etapta iyi karşılanmışlardır. Talebin karşılanması ve dünya siyasetindeki hızlı değişimler zamanla işçilere olan bakış açısını da değiştirmiştir. Yabancıların kendi memleketlerine gelmelerinin yollarını tıkamak için devletler yeni kanunlar çıkarmıştır. Bir yandan dışarıdan gelen işçilerin geliş yolları tıkanırken bir yandan da memleketlerinde bulunan yabancıların iş bulmalarını zorlaştırmak için beceri diplomalarını almalarını şart koşmuşlardır. Basit işler için bile istenen bu diplomalara sahip olmak için zaman kısıtlıdır. Belli bir yaşı aşmamak gerekmektedir.

Bu yılın başından itibaren temizlikçilik, garsonluk, ayak işleri için bile beceri diplomalarının yanı sıra e-diploması da arayan iş yerlerinin sayısı giderek artmakta. İşinden çıkarılan e-diplomasız biri kıcıyla kartal yakalasa bile kolay kolay iş bulamıyor. Yirmi bir olan alt yaş sınırını on sekize çekmek için mecliste çalışmaların sürdüğü söyleniyor.²⁶²

Başkahraman da işe girmek için yüz otuz birinci kez girdiği entegrasyon sınavında yine başarısız olmuştur. Özellikle 11 Eylül olaylarından sonra bu sınavların şekli değişmiş ve geçmesi zor sınavlar haline getirilmiştir. Göçmenlerin iş bulmasını zorlaştıran bu sınavlar iş bulmak için aşılması gereken önemli bir engeldir.

2.3.7. Can Boruları Vefa Borcu

Türkiye’den yurt dışına işçi göçü 1960’lı dönemlerde ilk kez gerçekleşir. İşçiler maddi durumlarını iyileştirmek amacıyla çıktıkları bu yolculukta manevi yönlerini de beraberlerinde götürmüşlerdir. Doğdukları yeri değil doydukları yeri memleket seçenlerin bir yüzü yine de memleketlerine dönüktür. Özlem duygusuyla iç içe yaşayan göçmenler zamanla kazandıkları dövizler sayesinde ülkelerine katkı sağlamışlardır. Avrupa’dan

²⁶¹ Yemni, *Muhabbet Evi*, 129.

²⁶² Yemni, *Muhabbet Evi*, 146.

Türkiye'ye can boruları döşeyen göçmenler ülkenin düştüğü ekonomik krizlerden gönderdikleri dövizlerle çabuk kurtulmasını sağlamışlardır. Hem kendi ülkelerinde hem de buldukları ülkelerde tam kabullenilmeyen bu insanların kendi ülkelerinden bir beklentileri vardır. O da göçmenlerin anısına dev anıtlar dikilmesidir. Ülke bunu vefa borcu olarak yapmalıdır.

Türkiye'nin büyük şehirlerinde dev anıtlar inşa edilmelidir. 1964-2014 elli yıllık işçi göçü anısına. Vefa borcu olarak. Hem buldukları ülkede hem de belli ölçülerde kendi memleketlerinde hala horlanan bu insanlar olmasaydı Türkiye özellikle 70 ve 80'lerdeki politik çalkantıları bu kadar ucuz atlatamazdı.²⁶³

Göçmenler yurt dışından yurt içine döviz akıtmakla beraber ailelerinin ekonomisine de katkı sağlamışlardır. Öte yandan batan fabrikalara ortak olarak fabrikaların yeniden açılmasını sağlayan bu kişiler aynı zamanda toplumsal barışın sağlanmasına da katkı sağlamışlardır.

Yemeyip içmeyip para biriktirirken sıhhatinden olanlar, kafayı göçürtenler bunu sadece mal mülk satın almak için yapmadılar. Türkiye'de kalan akrabalarına sürekli mali destek oldular. Türkiye'de iş yerleri açtılar. Bazıları batan, zararına satılan, tasfiye edilen fabrikalara yatırımlar yaptılar. Toplumsal barışa hizmet ettiler.²⁶⁴

Başkahraman ülke ekonomisine nefes aldırın bu kişilerin anısına anıt dikilmesi gerektiğini söyler. Bununla beraber özellikle yılın bir gününü Almancılara saygı günü olarak ilan edilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü bu ülkenin onlara yaptıklarından dolayı vefa borcu vardır.

²⁶³ Yemni, *Muhabbet Evi*, 58.

²⁶⁴ Yemni, *Muhabbet Evi*, 59.

SONUÇ

Ekonomik, toplumsal, siyasal sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme eylemine göç denmektedir. Hangi nedenden olursa olsun her göçün ortaya koyduğu toplumsal, siyasal, ekonomik sonuçlar vardır. Bu sonuçlardan en çok etkilenen göçün öznesi konumunda olan göçmenlerdir. Tek bir kelime ile ifade edilen göç terimin altında farklı kavramlar, farklı duygular yatmaktadır. Göç; ayrılık, hüznün, gözyaşı, gurbet, mutsuzluk vb. duyguları içinde barındırmaktadır. Göç bir kelimenin çok daha ötesidir. İnsanların hayatının içinde olan bu kavram zamanla edebiyatta da yerini bulmuştur. Yurt dışına yapılan göçlerin sayısının artması, giden göçmenlerin geri dönmemesi, dünyada yaşanan siyasi ve sosyal olayların göçmenler üzerindeki etkisi göçmenleri fazlasıyla etkilemiştir. Göçmenler zamanla yaşadıklarını yazma gereksinimi duymuşlardır. Ortaya çıkan eserlerin sayısının azımsanmayacak kadar fazla olması zamanla yeni bir edebiyat kapılarını aralamıştır. Özellikle yurt dışına yapılan göçlerin edebiyata yansımaları göçmen edebiyatı şeklinde olacaktır. Sadık Yemni çeşitli TV kanallarına vermiş olduğu röportajlarda göçmen edebiyatı hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: Göçmen edebiyatını başlangıçta ölü doğmuş bir akım olarak değerlendiren yazar, bunun sebebinin de bu alanda oluşan eserlerin edebî yönünün olmamasına bağlamıştır. Bundan dolayı kalitesiz eserlerin ortaya çıktığını söyleyen yazar göçmen edebiyatından uzaklaşarak ilgi alanı olan polisiye, bilimkurgu, paranormal, fantastik konulara yönelmiştir. Hayatının önemli bir kısmını Amsterdam'da geçiren yazar göçmenliği zor zanaat ve ilginç bir süreç olarak tanımlamıştır. Göçmen bir ailenin göçmen çocuğu olan yazar tecrübelerini zamanla sentezleyerek eserlerine yansıtmıştır. Bunun sonucu olarak da göçmenlik olgusunun ön planda olduğu romanları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada göçmen edebiyatı ve Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Güllü* ve *Muhabbet Evi* romanlarındaki göç olgusu ele alınmıştır. Bu çalışma bir giriş ve iki bölümden oluşmuştur.

Çalışmanın giriş bölümü üç başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlıkta göç kavramını açıklandıktan sonra Türkiye'den yapılan dış göçlerin nedenleri, nasıl yapıldığı ve sonuçları açıklanmıştır. Daha sonra göçmen edebiyatının nasıl oluştuğu, isimlendirilmesi, gelişmesi ve göçmen yazarlar hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci başlıkta Sadık Yemni'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü başlıkta ise yazarın *Alsancak Börekçisi*,

Amsterdam'ın Gülü ve *Muhabbet Evi* romanlarında rastladığımız göç olgusunun genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Birinci bölümde *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanları yapısal yönden incelenmiştir. Anı roman özelliği gösteren *Alsancak Börekçisi*'nde Amsterdam'da yaşayan göçmenlerin hayatı başkahraman Sefer'in anlatımı ile gözler önüne serilmiştir. Romanda göçmenlerin yaşam koşulları, çalıştıkları işler, Avrupa'dan beklentileri, memleket özlemi, ahlaki yozlaşma, eğitim, gibi konular ele alınmıştır. Daha çok birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin konu olarak işlendiği romanda kişiler genellikle başkahramanın yanı sıra fon karakter olarak karşımıza çıkmıştır. Kişiler; birinci kuşağın temsilcileri, mafya babası-kabadayı-kumarbaz tipler, evli tipler, entelektüel tipler, mizahi tipler, kadın tipler olarak kategorize edilmiştir. Romanda genellikle kapalı(dar) mekânlar kullanılmıştır. Gerçek hayatla bağlantılı olan bu mekânlar göçmenlerin yaşam şartlarını yansıtır şekildedir. Kitaba ismini veren *Alsancak Börekçisi* kapalı mekân olmanın ötesinde Hollanda'da yaşayan göçmenlerin yaşantısına açılan bir kapı niteliği taşımaktadır. *Alsancak Börekçisi*'nde yaklaşık otuz yıllık zaman dilimi geriye dönüş tekniğiyle ve yere yer kronolojik zaman dilimleri de kullanılarak anlatılmıştır. Belli bir kronolojik sıra içerisinde anlatılan olayların zamanını börekçiye sıra ile gelenler belirlemiştir. Yazar olayları sade bir dille ele almıştır. Eserde zaman zaman yabancı sözcüklere de yer veren yazar aynı zamanda argolu ifadeler de kullanmıştır. Kahraman anlatıcı tarafından olayların aktarıldığı romanda anlatma, özetleme, gösterme, diyalog, geriye dönüş, iç diyalog tekniği gibi çeşitli anlatım teknikleri kullanılmıştır.

Bu bölümde yapısal olarak ele alınan ikinci roman polisiye roman özelliği gösteren *Amsterdam'ın Gül'*dür. Göçmen bir ailenin kızı olan Selma'nın aniden ortadan kayboluşunun araştırıldığı romanda olaylar, Türk dedektif olan Orhan Demir'in gözünden aktarılmıştır. Kişiler genellikle fon karakter olarak karşımıza çıkar. Romanda yaşanan olayların ruhuna uygun olarak kapalı(dar) mekânlar seçilmiştir. Yaklaşık bir yıllık zaman diliminde gerçekleşen olayların ele alındığı romanda yazar belirsiz zaman ifadeleri kullanarak bu süreyi okuyucuya hissettirmiştir. Yazar olayları sade bir dille kahraman anlatıcı tarafından aktarırken aynı zamanda yabancı sözcüklerin yanı sıra argolu ifadelere de yer verilmiştir. Geriye dönüş, iç diyalog, özetleme, anlatma gibi teknikler kullanılarak anlatım zenginleştirilmiştir.

Bu bölümde yapısal olarak ele alınan üçüncü roman ise *Muhabbet Evi*'dir. Romanda isimsiz bir kahramanın anlatımı ile içte ve dışta yaşanan siyasi ve sosyal olaylarının göçmenler üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Genellikle fon karakter olarak karşımıza çıkan kişilerin daha çok iç dünyalarına yer verilmiştir. Eserde ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler anlatılmıştır. Romanda kapalı, duygusal ve somut mekânlar kullanılmıştır. Romana ismini veren Muhabbet Evi duygusal mekân olarak işlenmiştir. Kahramanın sekiz günlük yaşantısını ele alan romanda geriye dönüş tekniği kullanılarak yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimi anlatılmıştır. Kahraman anlatıcı tarafından aktarılan olayların daha çok kişilerde uyandırdığı duygular anlatılmıştır. Bu yönüyle roman psikolojik roman özelliği göstermektedir. Sade bir anlatıma sahip olan romanda yabancı sözcüklere ve argolu ifadelere de yer verilmiştir. Yazar; anlatma, özetleme, geriye dönüş, iç diyalog gibi teknikler kullanarak anlatımını zenginleştirmiştir.

Tezimizin ana bölümünü oluşturan ikinci bölümde göç olgusunun *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarına yansımaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Üç başlıktan oluşan bu bölümün birinci başlığında *Alsancak Börekçisi* romanındaki göç olgusu; yaşam koşulları ve sosyal hayat, oturma sorunu – deport – evlilik, Avrupa rüyası, konsolosluk yolculuğu, cenaze merasimi - mezarlık sorunu, uyuşturucu gibi sosyal ve ailevi sorunlar başlıklara yansımıştır. Bu sorunların yanında gurbetin kişilerde oluşturduğu fiziksel tahrip, karşılaşılan sağlık sorunları, geriye dönüşte yaşananlar, memleketle iletişim, bölünmüş aileler, ahlaki yozlaşma, eğitim, memlekette yaşanan siyasi olayların göçmenlere yansımaları, Hollanda'daki siyasi olayların göçmenlere yansımaları, Hollanda'da göçmenlerin çalıştıkları işler ve hukuk sistemi gibi sorunlar da başlıklarda ele alınmıştır. Böylece bu bölüm toplam on yedi başlık altında toplanmıştır. Anı roman özelliği gösteren eserde bir göçmenin göçmenlik süresince karşılaşılabileceği genel konulara yer verilmiştir. Eserde daha çok göçmenlerin dış dünyaları ele alınmıştır. Yaşanan olayların kişilerin üzerindeki etkisi ise arka plana itilmiştir. Yazar bir börekçinin kapılarını aralarken aynı zamanda bize Hollanda'daki birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin kapılarını da aralamıştır. Roman baştan sona göçmenleri konu aldığı için çalışmamızda söyleyecek söz bulma konusunda bize fazlasıyla yardımcı olmuştur.

İkinci başlıkta *Amsterdam'ın Gülü* romanındaki göç olgusu ele alınmıştır. Romandaki göç olgusu; yabancı basının Türklere karşı tavrı, iki kültür arasında tek kimlik-kültür çatışması, memlekette haber var, deport, kimlik sorunu şeklinde beş başlık altında

toplanmıştır. Yazarın daha çok ikinci kuşak göçmenleri ön planda tuttuğu bu eser polisiye roman özelliği gösterdiği için göçmenlikle ilgili başlıklar satır aralarından hareketle oluşturulmuştur.

Üçüncü başlıkta *Muhabbet Evi* romanındaki göç olgusu ele alınmıştır. Romandaki göç olgusu; NEP efekti ve milli yüz, çift kalpli insanlar, uyum sorunu, dil sorunu, evlilik sorunu, iş bulma, can boruları vefa borcu şeklinde yedi başlık altında toplanmıştır. Romanda göçmenlerin dış dünyalarının anlatılmasından ziyade iç dünyaları ön plana çıkarılmıştır. Yaşanan siyasi ve sosyal olayların göçmenlere ve yerli halka yansımalarının, değişen bakış açılarının ele alındığı eser bu yönüyle psikolojik roman özelliği göstermektedir. Yazar bu romanında göçün psikolojik sonuçlarını altını çize çize okuyucuya sunmuştur. Yazar, eserde Avrupa'daki yerli halkın göçmenlere bakış açısını değiştiren 11 Eylül olaylarının dünya siyasetine yansımalarını değerlendirilmekle birlikte yaşanan olayların kişilerin ruhunda bıraktığı tahribatı da ön plana çıkarmıştı.

Sadık Yemni'nin günümüzün önemli yazarlarından biri olması, çeşitli TV kanallarına verdiği röportajları göçmen edebiyatı ve Sadık Yemni'nin *Alsancak Börekçisi*, *Amsterdam'ın Gülü* ve *Muhabbet Evi* romanlarında göç olgusunun ele alındığı bu tez çalışmamızın ilerlemesine son derece yardımcı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Cunbur, M. (2008). **Karacaoğlan: Koşmalar, Varsağlar, Semailer, Destanlar, Türküler**. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Çetin, N. (2017). **Roman Çözmlleme Yöntemi**. (15. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dağdeviren, K. (2016). Orta Doğu Kaynaklı Gç Hareketleri ve Türkiye'ye Etkileri (1979-2015): Kavramsal ve Olgusal Bir Analiz. **Gç ve Kültür Sempozyum Bildirileri**, 1, 45-60.
- Gamze, C. (2019). **1960'tan Günümüze Almanya Merkezli Türk Göçmen Edebiyatı ve Türk Göçmen Yazarlar**, (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, M. ve Kuruyazıcı, N. (2001). **Gurbeti Vatan Edenler**. (1. Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koç, Y. (2000). **Göçmen Edebiyatında Osman Engin'in Yeri ve Eserleri: Türk ve Alman Toplumunu**. (1. Baskı). Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Mortan, K. ve Sarfati, M. (2011). **Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Gücünün 50. Yılı**. (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Stevick, P. (2017). **Roman Teorisi**. (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, M. (1989). **Roman Sanatı ve Romanın Unsurları**. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük**. (2009). (10. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Türkoğlu, D. (2019). **Sadık Yemni'nin Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım**, (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın, C. (2004). **Gç Sosyolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yemni, S. (2006). **Muhabbet Evi**. (1. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.
- Yemni, S. (2013). **Alsancak Börekçisi**. (1. Baskı). İstanbul: Nar Kitap.
- Yemni, S. (2015). **Amsterdam'ın Gl**. (1. Baskı). İstanbul: Palto Yayınevi.
- Yemni, S. **"Hollanda'da Göçmen Bir Dil: Türkçe"**, Sadık Yemni'den Fikir Yongaları (Erişim Tarihi: 15/09/2020)

- Yücel, H. (2016). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Müzik Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma: Krefeld Örneği. **Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri**, 1, 71-84.
- Zengin, D. (2000). Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" Adlı Romanı. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 40, 3-4,103-128.
- Zengin, E. (2010). Türk-Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar. **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 12, 129-149.
- www.sadikyemni.com/hakkimda (Erişim Tarihi: 04/09/2020)
- www.turkevi.nl/konya-kriterleri (Erişim Tarihi: 05/09/2020)
- <https://www.youtube.com/watch?v=QuLFOGkyNiU> (Erişim Tarihi:5/9/2020)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı : Zeynep ÇAKIR

Doğum Tarihi ve Yeri :

e-mail :

Eğitim

Derece	Üniversite	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Erzurum Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı	2021
Lisans	Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Türkçe Öğretmenliği	2013 (Halen Devam Ediyor)
Lise	Nene Hatun Kız Lisesi	2004
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce	

Bilimsel Faaliyetler

Proje : Yok
Makale : Yok
Kongre : Yok
Sempozyum : Yok

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :

Staj :